

De toekomst van Bosnië-Herzegovina: Bij Europa of een andere weg?

Een onderzoek naar het gebruik van framing door de Bosnische media bij de verslaggeving over het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina

Foster, 2016

Bas Essink

Studentennummer: 369105

Master Bestuurskunde, Beleid en Politiek

Inhoud

Hoofdstuk 1: Inleiding en onderzoeksopzet	5
1.1: De geschiedenis van Bosnië-Herzegovina.....	5
1.2: Het EU-toetredingsproces van voormalig Joegoslavië	12
1.3: Onderzoeksopzet	14
1.4: Vraagstelling	14
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	17
2.1: Framing	17
2.2: Framing in mediaonderzoek	18
2.3: Frame building	19
2.4: Conceptueel model: Frame Packages.....	20
2.5: Conclusie	21
Hoofdstuk 3: Methodologie	22
3.1: Deductieve en inductieve framinganalyse.....	22
3.2: Onderzoeksmethoden: inductieve framinganalyse en coderingsprocessen.....	23
3.3: Bronnen	24
Hoofdstuk 4: Politiek en Economie in Bosnië-Herzegovina en het EU-toetredingsproces	26
4.1: De staatsinrichting van Bosnië-Herzegovina: Complex en decentraal	26
4.2: Politiek in Bosnië Herzegovina: Etnisch-nationalisme en versplintering.....	30
4.3: De media in Bosnië-Herzegovina	36
4.4: Toetredingsproces tot de EU: Moeizame vooruitgang.....	38
4.5: Buitenlandse Invloeden in Bosnië-Herzegovina	42
Hoofdstuk 5: Wel of niet bij de EU: de wenselijkheid van het EU-toetredingsproces in de Bosnische media	45
5.1: Inleiding.....	45
5.2: Het 'Pro EU-lidmaatschap frame'	46
5.3: Het 'Anti EU-lidmaatschap frame'	48
5.4: Analyse.....	49
Hoofdstuk 6: Progressie in het EU-toetredingsproces	52
6.1: Inleiding.....	52
6.2: Het 'Geen-progressief frame'	53
6.3: Het 'Enige progressie frame'.....	54
6.4: Analyse.....	55
Hoofdstuk 7: Obstakels op het pad naar EU-lidmaatschap	58

7.1: Inleiding.....	58
7.2: Het 'Corrupte politici frame'	60
7.3: Het 'Etnisch nationalisme frame'	60
7.4: Het 'Buitenlandse invloeden frame'	61
7.5: Analyse.....	63
Hoofdstuk 8: De Bosnische weg naar de EU.....	65
8.1: Inleiding.....	65
8.2: Het 'Internationale gemeenschap frame'	67
8.3: 'Buitenlandse samenwerking frame'	67
8.4: Het 'Politieke eenheid frame'	68
8.5: Het 'Politieke verantwoording frame'	69
8.6: Analyse.....	70
Hoofdstuk 9: Conclusie.....	72
Literatuurlijst.....	77
Bijlage 1: Voorbeeld analyse opinieartikel.....	87
Open codering.....	88
Bijlage 2: Open en axiaal coderingsproces deelvraag 1.....	89
Open codering.....	89
Axiale codering.....	92
Bijlage 3: Open codering en axiale codering deelvraag 2.....	93
Open codering.....	93
Axiale codering.....	95
Bijlage 4: Open en axiale codering deelvraag 3.....	96
Open codering.....	96
Axiale codering.....	101
Bijlage 5: Open en axiaal coderingsproces deelvraag 4.....	103
Open codering.....	103
Axiale codering.....	105
Bijlage 6: Lijst met afkortingen.....	107
Bijlage 7: Lijst van personen.....	108
Bijlage 8: Primaire bronnen.....	110

Hoofdstuk 1: Inleiding en onderzoekopzet

1.1: De geschiedenis van Bosnië-Herzegovina

Bosnië-Herzegovina is een land met een turbulente geschiedenis. De geschiedenis van Bosnië-Herzegovina sinds de middeleeuwen was vooral gekenmerkt door haar overheersing door buitenlandse heersers. Het land maakte bijvoorbeeld van 1464 tot 1878 deel uit van het Ottomaanse Rijk, van 1878 tot 1918 van het Oostenrijks-Hongaarse rijk en van 1918 tot 1941 van het koninkrijk Joegoslavië, een staat die grotendeels werd gedomineerd door de Serviërs. Het feit dat Bosnië-Herzegovina deel heeft uitgemaakt van verschillende rijken in de afgelopen eeuwen heeft ertoe geleid dat er een sterke etnische diversiteit bestaat in het land, ondanks dat het overgrote deel van de Bosnische bevolking uit Zuid-Slaven bestaat. De etnische groepen in Bosnië-Herzegovina worden vooral gekenmerkt door hun religie. Sinds de Ottomaanse bezetting van Bosnië-Herzegovina bestaan er drie dominante etnische groepen de Bosnische moslims ofwel Bosniakken, de katholieke Bosnische Kroaten en de orthodox-christelijke Bosnische-Serviërs.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog en na de invasie van het Koninkrijk Joegoslavië door Nazi-Duitsland en haar bondgenoten kwamen de spanningen tussen de drie etnische groepen in Bosnië-Herzegovina op de voorgrond te staan. Na de capitulatie van het Koninkrijk Joegoslavië besloten de Duitsers het gebied van het huidige Bosnië-Herzegovina en het overgrote deel van het huidige Kroatië toe te kennen aan de 'Onafhankelijk Staat Kroatië' (NDH), een regime dat bestuurd werd door een Kroatische fascistische politieke organisatie, de *Ustaša* beweging. Na de oprichting van de NDH begon de *Ustaša* met een systematische campagne van gedwongen bekeeringen, deportaties en genocide om het grondgebied van de NDH etnisch te zuiveren van haar orthodox-christelijke Servische bevolking. Deze campagne heeft naar schatting 300.000 tot 500.000 Serviërs het leven gekost. Om zich tegen dit geweld te verweren richtten de Serviërs een Servische verzetsgroep op, de *Četniks*, die op zijn buurt op grote schaal oorlogsmisdaden beging tegen Kroaten, Bosnische Kroaten en ook Bosniakken. Naast de *Četniks* was in de NDH en in het gehele voormalige Koninkrijk Joegoslavië ook de multi-etnische, communistische partizanenbeweging geleid door Joseph Broz Tito actief. Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog slaagden de communistische partizanen erin om het grondgebied van het voormalige Koninkrijk Joegoslavië te 'bevrijden' en de NDH omver te werpen. Hiermee werd de Socialistische Federale Republiek Joegoslavië gecreëerd.

De Socialistische Federale Republiek Joegoslavië was een communistische staat waarin de republieken Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Servië, Montenegro en de autonome regio's Kosovo en Vojvodina verenigd waren onder het motto 'broederschap en eenheid'. Ondanks dat er een groot aantal verschillende etnische groepen zoals Slovenen, Kroaten, Serviërs, Bosniakken, Albanen en Macedoniërs in Joegoslavië in dezelfde staat verenigd waren en in sommige delen van Joegoslavië zoals in Bosnië-Herzegovina naast elkaar leefden, was het land onder communistische heerschappij relatief stabiel. In de jaren tachtig veranderde dit echter omdat voornamelijk door de dood van Tito in 1980 de bevolking in Joegoslavië haar vertrouwen in de communistische staat verloor en nationalistische

invloeden onder verschillende etnische groepen sterk in invloed toenamen (Glenny, 1999, p. 519-525, 534-540).

1.1: Etnische groepen in voormalig Joegoslavië

(Open Class.com. z.d.)

De opkomst van het nationalisme onder de verschillende etnische groepen leidde in het begin van de jaren negentig uiteindelijk tot het uiteenvallen van de Socialistische Federale Republiek Joegoslavië. De belangrijkste aanleiding voor het uiteenvallen van Joegoslavië was enerzijds het streven van Servië om Joegoslavië te centraliseren onder Servische leiding en anderzijds het streven van de andere republieken in Joegoslavië om de staatsstructuur te decentraliseren zodat de afzonderlijke republieken meer autonomie zouden krijgen. Alhoewel er onderhandelingen plaatsvonden tussen de verschillende republieken over deze kwestie brak er oorlog uit toen in juni 1991 Slovenië en Kroatië hun onafhankelijkheid uitriepen. In het geval van Slovenië erkende de federale Joegoslavische regering en de Servische regering na een conflict van tien dagen de onafhankelijkheid van Slovenië. In Kroatië brak echter een grootschalig militair conflict uit tussen de Kroatische regering en de Kroatische Serviërs die werden gesteund door het Joegoslavische leger en Servische paramilitaire eenheden.

Bosnië-Herzegovina was aanvankelijk neutraal in de oorlog tussen Kroatië en Servië. Tijdens deze oorlog werd onder de Bosniakken en de Bosnische Kroaten het streven naar een onafhankelijk Bosnië-

Herzegovina steeds invloedrijker. Net als de Kroatische Serviërs wilde de meerderheid van de Bosnisch-Servische bevolking echter deel blijven uitmaken van Joegoslavië. De Bosnische Serviërs vreesden namelijk dat een onafhankelijk Bosnië-Herzegovina gedomineerd zou worden door de Bosniakken, die de grootste etnische groep in het land vormden. Toen het Bosnische parlement in maart 1992 de onafhankelijkheid uitriep, richtten de Bosnisch Serviërs de Bosnische-Servische republiek, de Republika Srpska op. In maart en april 1992 braken hierop in grote delen van Bosnië-Herzegovina conflicten uit tussen Bosnisch-Kroatisch, Bosniakse en Bosnisch-Servische milities en legereenheden (Glenny, 1999, p. 619-621).

In de eerste maanden van de oorlog vochten de Bosniakken en de Bosnische Kroaten gezamenlijk tegen de Bosnische Serviërs. Door deze samenwerking slaagden de Bosniakken en Bosnische Kroaten erin om effectief weerstand te bieden tegen het leger van de Republika Srpska, ondanks de steun die het leger van de Republika Srpska net als de Serven in Kroatië kreeg van eenheden van het Joegoslavische leger en paramilitaire eenheden uit Servië (Marijan, 2003, 263-265). In oktober 1992 braken echter gewapende conflicten uit tussen Bosnisch-Kroatische en Bosniakse legereenheden. De conflicten tussen de Bosnische Kroaten en Bosniakken werd veroorzaakt door het streven van de Bosnische Kroaten naar een onafhankelijke republiek, de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna. De Bosnische Serviërs profiteerden sterk van dit conflict tussen de Bosniakken en Bosnische Kroaten en slaagden erin om ongeveer 70 procent van Bosnië-Herzegovina te veroveren (Marijan, 2003, 269-274).

Tijdens de Bosnische oorlog voerden de betrokken partijen etnische zuiveringen uit waarbij de bevolking behorend tot andere etnische groepen vermoord, gedeporteerd of verdreven werd. Vooral de Bosnische Serviërs maakten zich op grote schaal schuldig aan het etnisch zuiveren van gebieden in Bosnië-Herzegovina omdat Bosnisch-Servische politieke en militaire leiders zoals de president van de Republika Srpska, Radovan Karadžić en de opperbevelhebber van het Bosnisch-Servische leger, Ratko Mladić, in samenwerking met de Servische president Slobodan Milošević streefden naar een 'Groot-Servië' waarin Servië en grote delen van Bosnië-Herzegovina en Kroatië zouden behoren tot een onafhankelijke Servische republiek met een etnisch homogene Servische bevolking (Toal & Dahlman, 2011, 40-44; Marijan, 2003, p. 250-252, 255-256). De Bosniakken en Bosnische Kroaten maakten zich op een kleinere schaal schuldig aan etnische zuiveringen tijdens het conflict. De Bosnische Kroaten werden hierbij voornamelijk gemotiveerd door het doel om een etnische homogene Kroatische bevolking te creëren in het gebied dat behoorde tot de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna (Toal & Dahlman, 2011, 17-22; Glenny, 1999, p. 623-627; Bax, 2000, 23-25).

1.3: Nagestreefd grondgebied voor een 'Groot-Servië' (Greater Serbia)

(bosnian83.tripod.com, z.d.)

1.4. Officieel grondgebied van de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna

(Wikipedia, z.d. a)

Vanuit de internationale gemeenschap werden gedurende de oorlog een aantal maatregelen genomen om het geweld tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina tot een einde te brengen en de (burger)slachtoffers te beperken. Vertegenwoordigers van de VN, de VS en de EU

opereerden tijdens het conflict als bemiddelaars in onderhandelingen tussen de betrokken partijen. Deze onderhandelingspogingen waren echter grotendeels onsuccesvol omdat de Bosnische Serviërs meer dan twee-derde van het grondgebied van Bosnië-Herzegovina in bezit hadden en dus niet bereid waren om grote delen van het land af te staan aan de Bosnische Kroaten en Bosniakken. Omgekeerd was het voor de Bosniakken onacceptabel om vredesvoorstellen te accepteren waarin meer dan de helft van Bosnië-Herzegovina in handen zou blijven van de Bosnische Serviërs (Greenberg & McGuinness, z.d., p.47-51, 58-60; Vranić, 2013, p. 44-49, 52-55). Ondanks het falen van de vredespogingen om het conflict als geheel tot een einde te brengen slaagden internationale bemiddelaars er wel in om het conflict tussen de Bosniakken en Bosnische Kroaten te beëindigen door middel van het Washington Verdrag in maart 1994 (Vranić, 2013, p. 57-58; United States Institute for Peace, 1994).

Naast het bemiddelen tussen de verschillende partijen in het conflict besloot de VN in februari 1992 een internationale troepenmacht, UNPROFOR naar Bosnië-Herzegovina sturen. Deze vredesmissie had voornamelijk als doel om te zorgen dat humanitaire hulp geleverd kon worden aan de grote aantallen vluchtelingen die als gevolg van het geweld uit hun huizen waren gevlucht. Ook stelde UNPROFOR enkele veiligheidszones (safe area's) in, waarin burgers beschermd zouden worden door de VN-troepen tegen het oorlogsgeweld. De NAVO speelde een belangrijke rol in het leveren van luchtsteun aan de troepenmacht van UNPROFOR (Kay, 1998, p. 82-84).

Het mandaat van UNPROFOR was tijdens de oorlog beperkt. Het mandaat van de VN-troepenmacht was vooral gericht op het beveiligen van humanitaire hulpkonvooiën. Vanwege dit beperkte mandaat probeerden de VN-troepen zoveel mogelijk buiten directe oorlogshandelingen te blijven door een neutrale positie in te nemen. Gedurende de oorlog kwam het echter meerdere malen voor dat VN-soldaten werden aangevallen of gevangengenomen door soldaten van de strijdende partijen, bijvoorbeeld tijdens de val van Srebrenica in 1995 toen Nederlandse VN-soldaten werden gevangengenomen door Bosnisch-Servische militairen. Dergelijke aanvallen van het leger van de Republika Srpska op de VN-troepen en het grote schaal plegen van oorlogsmisdaden, etnische zuiveringen en genocide door de Bosnische Serviërs bijvoorbeeld tijdens de val van Srebrenica in juli 1995 en de 3-jaar lange belegering van de Bosnische hoofdstad Sarajevo, leidden er uiteindelijk toe dat de NAVO onder leiding van de VS besloot om grootschalige luchtaanvallen uit te voeren op het leger van de Republika Srpska (Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 2010, p. 1-4).

1.5: Slachtoffers van Bosnisch-Servische artilleriebeschieting op het 'Markale' (marktplaats) in Sarajevo in augustus 1995. Dit marktplaats werd tijdens de belegering twee keer getroffen door artilleriegranaten met in totaal meer dan 100 doden tot gevolg.

(Radio Free Europe, z.d. a)

De luchtaanvallen van de NAVO en nieuwe offensieven van de Bosnische Kroaten en Bosniakken tegen de Republika Srpska zorgden ervoor dat de Bosnische Serviërs hun militaire overwicht grotendeels kwijtraakten en bereid waren om akkoord te gaan met vredesvoorstellen waarin de meerderheid van het land in handen zou komen van de Bosniakken en Bosnische Kroaten (Kay, 1998, 82-84). In november 1995 vonden onderhandelingen plaats tussen de Servische president Slobodan Milošević, de Kroatische president Franjo Tuđman en de president van Bosnië-Herzegovina Alija Izetbegović. Deze onderhandelingen resulteerden uiteindelijk in de totstandkoming van het *General Agreement for Peace in Bosnia-Herzegovina* oftewel het Verdrag van Dayton. Dit akkoord legde de basis voor de huidige Bosnische staatsinrichting. In het Verdrag van Dayton werd besloten dat Bosnië-Herzegovina zou bestaan uit twee deelrepublieken, de Republika Srpska en de Federatie van Bosnië-Herzegovina (Glenny, 1999, 627-633).

1.6: Servische president Slobodan Milošević (rechts), Bosnische president Alija Izetbegović (midden) en Kroatische president Franjo Tuđman (links) bij de ondertekening van het Verdrag van Dayton op 12 november 1995

(Mydaytondailynews.com, 2017).

Naast bemiddelen tussen de verschillende betrokken partijen tijdens de Bosnische oorlog en het zenden van een vredesmissie had de interventie van de VN tijdens en na de oorlog ook nog een andere belangrijke dimensie, het berechten van militairen en politici van de betrokken partijen voor het plegen van oorlogsmisdaden, genocide en andere misdaden tijdens de oorlog. Voor dit doel werd in 1992 het Joegoslavië tribunaal opgericht. Het Joegoslavië tribunaal heeft sinds haar oprichting een groot aantal aanklachten tegen Bosnisch-Servische, Bosnisch-Kroatische en Bosniakse militairen en politici behandeld. Prominente rechtszaken werden door het Joegoslavië tribunaal onder andere gevoerd tegen de Bosnische-Servische politieke en militaire leiders Radovan Karadžić en Ratko Mladić, de Bosnisch Kroatisch generaal Slobodan Praljak en de Bosniakse legercommandant Nasser Orić (ICTY, z.d.).

1.7: (rechts) Radovan Karadžić, de president van de Republika Srpska gedurende de Bosnische oorlog tijdens zijn rechtszaak voor het Joegoslavië tribunaal in Den Haag. (links) Bosnisch-Kroatische ex-generaal Slobodan Praljak neemt vergif bij het horen van het vonnis in zijn rechtszaak bij het Joegoslavië tribunaal.

(Newton, Hunter & Maln, 2016; Simons, 2017)

1.2: Het EU-toetredingsproces van voormalig Joegoslavië

Met het sluiten van het Verdrag van Dayton en de beëindiging van de Bosnische oorlog was het uiteenvallen van Joegoslavië definitief. De Joegoslavische republieken Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië-Herzegovina waren onafhankelijke staten geworden en de opvolger van het communistische Joegoslavië, de Federale Republiek Joegoslavië bestond slechts uit Servië en Montenegro. De Federale Republiek Joegoslavië viel vervolgens verder uiteen toen in 2006 Montenegro zich na een referendum onafhankelijk verklaarde. Ook scheidde Kosovo zich in 2008 af van Servië. Het voormalig Joegoslavië bestaat hierdoor tegenwoordig uit zeven landen: Slovenië, Kroatië, Macedonië, Bosnië-Herzegovina, Servië, Montenegro en Kosovo. (BBC News, 2006).

Het uiteenvallen van Joegoslavië opende de mogelijkheid voor de landen van het voormalige Joegoslavië om zich aan te sluiten bij de Europese Unie. De eerste stappen tot mogelijke toetreding van landen in voormalig Joegoslavië tot de Europese Unie werden gezet in 1999 toen de Europese Unie het *Stabilisation and Association Process (SAP)* lanceerde, waarbij deze landen werden aangemerkt als potentiële nieuwe lidstaten van de EU. In de jaren daarna voerde de EU-onderhandelingen met de verschillende landen in voormalig Joegoslavië over mogelijke toetreding en de hervormingen die deze landen zouden moeten doorvoeren om lid te kunnen worden van de EU. Hierbij heeft de EU met elk van deze potentiële lidstaten een *Stabilisation and Association Agreement (SAA)* gesloten, waarin deze benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap zijn vastgelegd. Inmiddels hebben twee van de landen uit het voormalige Joegoslavië, Slovenië en Kroatië daadwerkelijk de hervormingen uit hun SAA doorgevoerd. Slovenië en Kroatië zijn hiermee respectievelijk in 2004 en 2013 EU-lidstaten geworden (Europese Commissie, z.d.; Turčilo, z.d.; Dabrowski and Myachenko, 2018, 1-2).

Onderhandelingen tussen de EU en Bosnië-Herzegovina over het opstellen van de SAA begonnen in 2005. De SAA van de EU met Bosnië-Herzegovina werd vastgesteld in 2007 en omvatte een pakket aan hervormingen dat Bosnië-Herzegovina zou moeten doorvoeren om in aanmerking te kunnen komen voor EU-lidmaatschap. Een belangrijke eis van de EU voor het ratificeren van de SAA met Bosnië en Herzegovina was dat de autoriteiten van de verschillende Bosnische entiteiten zouden meewerken aan de berechting van oorlogsmisdadigers uit de Bosnische oorlog door het Joegoslavië tribunaal en dat verdachten die zich nog in Bosnië-Herzegovina bevonden zouden worden uitgeleverd. Deze eis van de EU was een struikelblok voor Bosnië-Herzegovina aangezien de verschillende Bosnische entiteiten veel gevallen weigerden mee te werken aan de vervolging van verdachte oorlogsmisdadigers en in een aantal gevallen zelfs beschermingen boden aan verdachte oorlogsmisdadigers. Uiteindelijk werkten de Bosnische autoriteiten echter mee aan de vervolging van verdachte oorlogsmisdadigers. De ratificering van de SAA tussen de EU en Bosnië-Herzegovina heeft hierdoor in 2015 plaatsgevonden. (Rangelov, 2006, p. 365-368, 375).

1.8: Ratko Mladić (midden) in een rechtbank in Belgrado na zijn arrestatie in 2011. De arrestatie en uitlevering van Mladić, die na de oorlog werd beschermd door zowel Bosnisch-Servische als Servische autoriteiten was een belangrijke eis van de EU voor het ratificeren van de SAA met zowel Bosnië-Herzegovina als Servië.

(Voanews, 2011)

Sinds de ratificering van de SAA is Bosnië-Herzegovina in het proces van het doorvoeren van de hervormingen die in de SAA zijn afgesproken. Ook heeft Bosnië-Herzegovina bij de ratificering van de SAA formeel EU-lidmaatschap aangevraagd. Deze aanvraag wordt momenteel behandeld door de Europese Unie (Europese Commissie, z.d.; Turcilo, z.d.).

Het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina zal in hoofdstuk 2 verder besproken worden.

1.3: Onderzoeksopzet

In dit onderzoek wil ik onderzoek doen naar het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Hierbij wil ik mij richten op de manier waarop de Bosnische media framing hanteren bij hun verslaggeving van dit proces. Het concept framing zal in het theoretisch kader verder uitgediept worden (zie hoofdstuk 2).

De mogelijke toetreding van Bosnië-Herzegovina tot de Europese Unie is een erg interessant onderwerp voor dit onderzoek omdat de hervormingen die het land moet doorvoeren om voor EU-lidmaatschap in aanmerking te komen, een centrale rol spelen in de politieke en het publieke debat in Bosnië-Herzegovina. Ook is dit onderwerp erg interessant omdat het debat over de EU-hervormingen sterk verbonden is aan de politieke situatie in Bosnië-Herzegovina die gekarakteriseerd wordt door grote spanningen tussen de verschillende etnische groepen, een grote mate van onafhankelijkheid van de verschillende politieke entiteiten in het land en zwakke nationale eenheid. Dit onderzoek biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid om een vergelijking te maken tussen de verslaggeving van Bosniakse, Bosnisch-Servische en Bosnische Kroatische media van het EU-toetredingsproces. Op basis hiervan kan vervolgens een analyse gemaakt worden van de percepties die de verschillende etnische groepen hebben op het mogelijke toetreden van Bosnië-Herzegovina tot de EU en kan er onderzocht worden of er verschillen bestaan tussen de percepties die de verschillende etnische groepen hebben op het EU-toetredingsproces. De belangrijkste doelstelling van dit onderzoek is dan ook om een duidelijke weergave te geven van de percepties die door de Bosnische media verspreid worden over het EU-toetredingsproces. Deze weergave kan inzichten verschaffen over de percepties op het EU-toetredingsproces die onder de Bosnische bevolking gangbaar zijn. De inzichten die uit dit onderzoek zijn opgedaan, kunnen hopelijk de actoren die betrokken zijn bij het EU-toetredingsproces helpen bij het maken van hun eigen analyses over bijvoorbeeld de problemen bij het EU-toetredingsproces en het draagvlak voor EU-lidmaatschap onder de Bosnische bevolking.

In het kader van deze scriptie heb ik in de periode maart-september 2018 stage gelopen bij de Nederlandse ambassade in Sarajevo. De medewerkers van de ambassade hebben mij tijdens de scriptie op verschillende manieren geholpen bijvoorbeeld bij de vertaling van Bosnische mediabronnen (zie hoofdstuk 3). Ook hebben de medewerkers van de ambassade mij veel informatie verschaft over de geschiedenis van Bosnië-Herzegovina en de actuele politieke verhoudingen in het land.

1.4: Vraagstelling

De vraagstelling van dit onderzoek is: Op welke manieren hanteren de Bosnische media framing bij hun verslaggeving over het mogelijke lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina van de EU en welke mogelijke verklaringen zijn er voor de wijze(n) van framing die door de media in Bosnië-Herzegovina bij dit onderwerp gehanteerd worden?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden is besloten om dit onderzoek onder te verdelen in een aantal deelvragen. Deze deelvragen zijn:

1. Op welke wijze(n) wordt framing toegepast door de Bosnische media rond de wenselijkheid van Bosnisch lidmaatschap van de EU en de voordelen en nadelen van Bosnisch lidmaatschap van de EU en welke mogelijke verklaringen zijn er voor de (eventuele) verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende Bosnische kranten in hun gebruik van framing over de wenselijkheid van Bosnisch EU-lidmaatschap?
2. Op welke wijze(n) wordt framing toegepast door de Bosnische media met betrekking tot de mate van vooruitgang die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt in haar streven naar lidmaatschap van de EU en welke mogelijke verklaringen zijn er voor de (eventuele) verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende Bosnische kranten in hun gebruik van framing over de mate van vooruitgang in het EU-toetredingsproces?
3. Op welke wijze(n) wordt framing toegepast door de Bosnische media ten opzichte van de obstakels waarmee Bosnië-Herzegovina te kampen heeft in haar streven naar lidmaatschap van de EU en welke mogelijke verklaringen zijn er voor de (eventuele) verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende Bosnische kranten in hun gebruik van framing over de obstakels in het EU-toetredingsproces?
4. Op welke wijze(n) wordt framing toegepast door de Bosnische media ten opzichte van eventuele oplossingen voor de obstakels die Bosnië-Herzegovina tegenkomt in haar streven naar lidmaatschap van de EU en welke mogelijke verklaringen zijn er voor de (eventuele) verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende Bosnische kranten in hun gebruik van framing over eventuele oplossingen voor de obstakels in het EU-toetredingsproces?

Er is in dit onderzoek voor gekozen om deze vier deelvragen te hanteren omdat ieder van deze deelvragen een belangrijk aspect van het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina behandelt. Deelvraag één behandelt de wenselijkheid van EU-lidmaatschap hetgeen een interessant onderwerp is omdat uit het lezen van secundaire literatuur duidelijk naar voren is gekomen dat er verdeeldheid bestaat in de Bosnische publieke opinie rond dit onderwerp, met name tussen de verschillende etnische groepen (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.4). Deelvraag 1 zal in hoofdstuk 5 behandeld worden.

Deelvraag twee is een belangrijk component van dit onderzoek. Deelvraag twee kan namelijk een inzage geven in de perceptie(s) die de verschillende etnische groepen hebben op de voortgang van het EU-toetredingsproces. Hieruit kan afgeleid worden of onder de etnische groepen een overwegend positieve of juist negatieve perceptie overheerst over het verloop van het EU-toetredingsproces. Deelvraag 2 zal in hoofdstuk 6 behandeld worden.

Deelvraag 3 en 4 behandelen de obstakels in het Bosnische EU-toetredingsproces en de stappen die Bosnië-Herzegovina of bepaalde actoren in Bosnië-Herzegovina moeten nemen om deze obstakels te verwijderen. Bij de analyse die voor deelvraag drie heeft plaatsgevonden, was het voornamelijk interessant om te achterhalen in welke mate in de geanalyseerde krantenartikelen andere etnische groepen of bijvoorbeeld politici met een andere etniciteit, beschuldigd zouden worden van het veroorzaken van obstakels in het EU-toetredingsproces. Bij de analyse voor deelvraag 4 is tijdens de analyse voornamelijk de focus gelegd op de vraag of de verschillende Bosnische etnische groepen voornamelijk de bal zouden leggen bij de andere etnische groepen, in de zin dat de andere etnische groepen en niet de eigen groep acties zouden moeten ondernemen om het EU-toetredingsproces te

versnellen, of dat er een meer verzoenende boodschap werd uitgedragen waarin vooral het belang van samenwerking tussen de verschillende etnische groepen werd benadrukt. Deelvraag 3 en 4 zullen respectievelijk in hoofdstuk 7 en 8 behandeld worden.

Na de inleiding (hoofdstuk 1) zal deze scriptie beginnen met een theoretisch kader (hoofdstuk 2). In dit theoretisch kader zullen belangrijke concepten uit de communicatiewetenschappen die voor dit onderzoek relevant zijn uitgediept worden. Dit theoretisch kader zal worden opgevolgd door een methodologisch hoofdstuk (hoofdstuk 3), waarin de methodiek die gebruikt is voor de analyse van het bronnenmateriaal voor dit onderzoek weergegeven en uitgelegd zal worden. Na de methodologie volgt hoofdstuk 4, waarin informatie zal worden gegeven over de politieke, economische en sociale achtergronden van Bosnië-Herzegovina en de voortgang van het Bosnische EU-toetredingsproces. Er is gekozen om een dergelijk hoofdstuk in de scriptie op te nemen omdat Bosnië-Herzegovina een vrij uniek politiek systeem heeft en de sociale verhoudingen tussen de verschillende etnische groepen een grote invloed op de Bosnische samenleving hebben. Voor de inzichtelijkheid van het onderzoek is het dus van groot belang dat de lezer informatie verschaft wordt over de complexe binnenlandse verhoudingen in Bosnië-Herzegovina.

Na hoofdstuk 4 volgt de analyse van de verschillende deelvragen (hoofdstuk 5 t/m 8). In deze hoofdstukken zullen per deelvraag de frames die gedistilleerd zijn uit de analyse van het bronnenmateriaal besproken zullen worden. Hierbij zal er voornamelijk worden ingegaan uit welke *reasoning devices* en *framing devices* het *frame package* bij ieder frame bestaat (zie hoofdstuk 2 voor definities en verdere uitleg bij deze concepten). Ook zal elk van deze hoofdstukken worden afgesloten met een analyse waarin zal worden ingegaan op de verschillen en overeenkomsten in het gebruik van framing tussen de verschillende kranten en zullen mogelijke verklaringen voor eventuele verschillen en overeenkomsten in het gebruik van framing besproken worden. De scriptie is beëindigd met een conclusie (hoofdstuk 9), waarin de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek weergegeven en uitgediept zullen worden. Hoewel hoofdstuk 9 het laatste hoofdstuk van de scriptie volgen na dit hoofdstuk nog een literatuurlijst en enkele bijlagen. In deze bijlagen zijn de aantekeningen die gemaakt zijn bij het analyseren van het bronnenmateriaal bij dit onderzoek opgenomen om inzicht te geven in het analyseproces dat voor dit onderzoek heeft plaatsgevonden.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1: Framing

In dit onderzoek is geanalyseerd op welke manier de Bosnische media berichten over het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Dit onderzoek is dus een mediaonderzoek. Framing is een belangrijk concept in dit mediaonderzoek. Framing houdt het presenteren van een beeld, frame op de werkelijkheid in bijvoorbeeld op een bepaalde gebeurtenis, ontwikkeling of proces (Bennet, 2016, pp. 33-35).

Framing is een zeer prominent onderdeel van politieke conflicten. De oorzaak hiervan is dat actoren in conflicten trachten om steun te vergaren door het verspreiden van frames, percepties op de werkelijkheid. Het frame dat een actor presenteert bij een gebeurtenis of ontwikkeling hoeft niet noodzakelijk overeen te komen met de werkelijkheid, maar dient voornamelijk om de perceptie van de actor die het frame presenteert te ondersteunen. Bij het presenteren van frames is het erg belangrijk om bepaalde aspecten van een gebeurtenis of ontwikkeling, die de perceptie van de actor die het frame verspreidt ondersteunen, te benadrukken en om aspecten die de perceptie van de framende actor tegenspreken, te bagatelliseren. Bij het presenteren van een frame is het dus van belang om een verdraaid beeld op de werkelijkheid te geven. Een frame biedt hiermee een versimpelde blik op complexe gebeurtenissen of ontwikkelingen uit de werkelijkheid en vergroot hierdoor de kans dat actoren die aan het frame worden blootgesteld, de gebeurtenissen of ontwikkelingen interpreteren op een wijze die gunstig is voor de actor die het frame verspreidt. Frames kunnen gebruikt worden door politieke actoren om het gevoel van een eigen identiteit onder hun eigen politieke groepering te vergroten, zich af te zetten tegen andere politieke groepen en om andere politieke groepen te demoniseren. In conflictsituaties kan het verspreiden van frames gebruikt worden om het uitvoeren van bepaald beleid te rechtvaardigen zoals het uitvoeren van maatregelen die andere politieke groepen benadelen of het gebruik van geweld tegen andere politieke groepen te rechtvaardigen (Kaufman e.a., 2013, p. 1-3; Bennet, 2016, p. 33-35; Kaufman, Elliot & Shmueili, 2013, p. 1-3).

De Joegoslavische oorlogen zijn een goed voorbeeld van een conflictsituatie waarin veelvuldig gebruik gemaakt werd van framing om het uitvoeren van bepaald beleid te rechtvaardigen. De verschillende partijen verspreiden hierbij hun eigen visie op het conflict, zowel onder hun eigen bevolking als internationaal. In de Servische en Bosnische-Servische media werd bijvoorbeeld het onafhankelijkheidsstreven van de Kroaten en Bosniakken geframed als de oorzaak van de Joegoslavische oorlogen. In de Kroatische en Bosniakse media werd echter verspreid dat de agressieve, nationalistische overheersingsdrang van de Serviërs de oorzaak van het geweld was. Ook maakten de strijdende partijen veelvuldig gebruik van de media om hun politieke tegenstanders te demoniseren. Hierbij werd bijvoorbeeld de Kroatische regering door Servische nationalistische beschreven als een fascistisch regime en werden historische verwijzingen gebruikt als om dit frame te communiceren. Hierbij werd bijvoorbeeld verwezen naar de vervolging van de Serven tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Kroatische *Ustaša* en werd de toenmalige Kroatische regering vergeleken met het *Ustaša* bewind. Dit

frame werd onder andere gebruikt door de Servische regering om de interventie van het Joegoslavische leger tijdens de Kroatische onafhankelijkheidsoorlog te rechtvaardigen (Macdonald, 2002, p. 78-83, 220-248).

Tijdens de Bosnische oorlog werd framing onder meer gehanteerd door de Bosnische Serviërs om het uitroepen van de Republika Srpska te rechtvaardigen. Ook in dit geval werden historische verwijzingen gebruikt om frames te verspreiden, door bijvoorbeeld te verwijzen naar de periode van Ottomaanse overheersing in Bosnië-Herzegovina. Ook werden de Bosniakken en de islam gedemoniseerd en werd de Bosnische regering omschreven als een radicaal islamitisch regime. De Bosnisch-Servische regering paste dit frame onder meer toe om etnische zuiveringen tegen Bosniakken en Bosnische Kroaten te rechtvaardigen en om de Bosnisch-Servische bevolking te overtuigen van de noodzaak van een etnisch homogene Servische staat (Cigar, 2000, p. 89-98, 101-115). Verder werd tijdens de Bosnische oorlog door alle betrokken partijen uitvoerig gerapporteerd over oorlogsmisdaden gepleegd door soldaten van andere etnische groepen en werden deze (vermeende) oorlogsmisdaden regelmatig schromelijk overdreven. Tegelijkertijd werden oorlogsmisdaden gepleegd door soldaten van de eigen etnische groep genegeerd of gebagatelliseerd. (Macdonald, 2002, p. 78-83, 220-248).

2.1. Links: Vervalste foto met opschrift 'Servische jongen wiens hele familie is vermoord door Bosnische moslims', gepubliceerd in de Servische krant *Vecernje Novosti* tijdens de Bosnische oorlog. Rechts: Schilderij van de 19^e-eeuwse Servische schilder Uroš Predić, waarop de vervalste foto gebaseerd is.

(Wikipedia, z.d. b; Wikipedia.Org, z.d.)

2.2: Framing in mediaonderzoek

Framing is een prominent concept in mediaonderzoek. Het wetenschappelijk onderzoek naar framing is duidelijk onder te verdelen in twee vormen, *frame building* en *frame setting*. *Frame building* houdt

onderzoek in waarin behandeld wordt hoe frames tot staan komen en de vraag waarom actoren bepaalde frames verspreiden. *Frame setting* houdt daarentegen onderzoek in dat gericht is op de effecten die frames hebben op het publiek dat met deze frames in aanraking komt. In studies gerelateerd aan *frame setting* wordt bijvoorbeeld bekeken in welke mate de zienswijze of keuzes van actoren veranderen door hun blootstelling aan bepaalde frames bijvoorbeeld via de media (Tewksbury & Sheufele, 22-25). Gezien dat dit onderzoek gericht is op de manier waarop de Bosnische media het EU-toetredingsproces framen en zich niet focust op de invloed die dit gebruik van framing heeft op de Bosnische bevolking, is dit onderzoek gericht op *frame building*.

2.3: Frame building

Er zijn een aantal factoren die van invloed zijn op de manier waarop journalisten framing hanteren in hun nieuwsberichten. Politieke actoren zoals politieke partijen, politici en lobbygroepen kunnen bijvoorbeeld via persberichten invloed uitoefenen op de manier waarop de media bepaalde vraagstukken framen. Ook kan de culturele achtergrond van de maatschappij waarin de nieuwsberichten verspreid worden van invloed zijn op de frames die in de media verspreid worden. Journalisten kunnen bijvoorbeeld vraagstukken framen op een manier die aansluit bij culturele waarden of verwachtingen zodat het publiek sterker geïnteresseerd is in het nieuwsbericht. Journalisten kunnen op deze manier ook framing hanteren om een vraagstuk of gebeurtenis in duidelijke, simpele termen te beschrijven zodat het voor het publiek makkelijker is om het vraagstuk te begrijpen. Verder kunnen journalistieke normen van invloed zijn op de manier waarop journalisten vraagstukken framen. Journalisten van kranten die sterk naar objectiviteit streven zullen bijvoorbeeld proberen om vraagstukken niet op een sterk eenzijdige manier te framen en zullen ernaar streven om meerdere perspectieven of frames in de verslaggeving van een vraagstuk aan bod te laten komen. Mediaorganisaties die echter sterk verbonden zijn aan bijvoorbeeld een bepaalde politieke partij of lobbygroepen zullen echter meer geneigd zijn om een eenzijdig frame te presenteren dat overeenkomt met de politieke overtuigingen van de desbetreffende partij of lobbygroep (Tewksbury & Sheufele, p. 22-24; Sheufele, 1999, p. 103-106).

Binnen het onderzoeksveld naar framing bestaat met name discussie over de mate waarin belangrijke politieke actoren invloed hebben op het gebruik van framing door journalisten. Volgens de politicoloog Gadi Wolfsfeld is er sprake van een wisselwerking tussen belangrijke politieke actoren zoals politici en hoge bewindslieden en de media. Deze wisselwerking houdt in dat enerzijds politieke actoren de media nodig hebben om hun boodschap te kunnen verspreiden maar dat anderzijds de media ook belangrijke politieke actoren benaderen voor informatie en commentaar op belangrijke gebeurtenissen en andere maatschappelijke vraagstukken om nieuwsberichten interessanter te maken (Wolfsfeld, 1997, p. 12-23).

De mate waarin de media politieke actoren zullen benaderen voor nieuwsberichten hangt volgens Wolfsfeld voornamelijk af van de status en bekendheid van de desbetreffende politieke actoren. Politieke actoren die een hoge functie bekleden en zeer bekend zijn zullen vaak door de media benaderd worden om hun verhaal te doen omdat de bekendheid van deze politieke actoren de aantrekkingskracht van de

nieuwsberichten sterk vergroot. Wolfsfeld geeft hierbij aan dat er hierdoor een situatie ontstaat waarbij belangrijke politieke actoren zeer veel media aandacht genieten en door tegenover de media hun boodschap te verspreiden grote invloed kunnen uitoefenen op de publieke opinie. Minder machtige en bekende actoren krijgen echter veel minder belangstelling van de media en hebben om deze reden meer moeite om via de media het publiek te bereiken (Wolfsfeld, 1997, p. 12-23).

Naast de mate waarin actoren de kans krijgen om hun frames via de media te verspreiden, bestaan er volgens Wolfsfeld ook grote verschillen in de mate waarin verschillende actoren de behoefte hebben om gebruik te maken van de media om hun verhaal te doen. Volgens Wolfsfeld hangt de mate waarin actoren behoefte hebben om via de media frames te verspreiden af van twee zaken, de mate waarin de actor via andere alternatieve kanalen haar frames kan verspreiden en de mate waarin de actor externe steun of hulp nodig heeft. Politieke actoren die bijvoorbeeld een invloedrijke persafdeling bezitten kunnen bijvoorbeeld makkelijk zelf een groot publiek bereiken en hebben hierdoor de media niet nodig om hun frames te verspreiden. Ook is het voor actoren die een groot deel van hun problemen zonder hulp van buitenaf kunnen oplossen niet heel noodzakelijk om contact te zoeken met de media om frames te verspreiden. Actoren die juist dringend hulp van andere actoren nodig hebben en zelf niet in staat zijn om een groot publiek of een bepaald publiek waartegenover zij hun frames willen verspreiden te bereiken, zullen juist meer geneigd zijn om contact op te zoeken met de media. De Bosnische regering was tijdens de Bosnische oorlog een goed voorbeeld van een dergelijke actor. De Bosnische regering was tijdens de oorlog immers door haar zwakke militaire positie sterk afhankelijk van hulp vanuit het buitenland en zocht hierdoor gedurende de oorlog regelmatig contact met buitenlandse mediaorganisaties (Wolfsfeld, 1997, p. 18-23).

De communicatiewetenschapper W. Lance Bennet is het grotendeels eens met de visie van Wolfsfeld. In zijn boek *News: The Politics of Illusion* geeft Bennet bijvoorbeeld aan dat politici een grote invloed hebben op het gebruik van framing door journalisten. Volgens Bennet zorgt de grote mate van commercialisering van de nieuwssector ervoor dat journalisten, in hun drang om zo snel en zo goedkoop mogelijk nieuwsberichten te produceren voornamelijk voornamelijk politieke actoren zoals hoge overheidsfunctionarissen en politici benaderen om informatie over vraagstukken en gebeurtenissen te verkrijgen. Dit gegeven maakt het voor overheidsfunctionarissen en politici makkelijk om door middel van de informatie die zij aan journalisten verschaffen frames te verspreiden in de media. Dit gegeven zorgt er volgens Bennet voor dat de mate waarin framing toegepast wordt in de media zeer groot is en dat het nieuws dat door mediaorganisaties wordt verspreid vaak politiek gekleurd is (Bennet, 2016, 35-42).

2.4: Conceptueel model: Frame Packages

Zoals in de voorgaande alinea's beschreven staat is er door verscheidene auteurs al veel geschreven over *frames* en *framing*. Desondanks kan het lastig zijn om deze concepten te gebruiken voor wetenschappelijk onderzoek omdat *frames* en *framing* erg brede concepten zijn. Veelgebruikte definities van *framing* zijn bijvoorbeeld over het algemeen niet scherp afgebakend waardoor het in een

onderzoek lastig is om dit concept toe te passen. Om tijdens dit onderzoek accuraat frames te kunnen construeren, is er bij dit onderzoek voor gekozen om de methode van frame reconstructie van de communicatiewetenschapper Baldwin van Gorp te hanteren. Er is gekozen om de methode van van Gorp te hanteren omdat Van Gorp één van de meest leidende wetenschappers is op het gebied van onderzoek naar framing en het gebruik van frames. Publicaties van Van Gorp worden bijvoorbeeld regelmatig door andere wetenschappers geciteerd en de methode van framing analyse die door van Gorp is uiteengezet, wordt door een substantieel aantal onderzoekers gebruikt voor hun eigen framing analyses (Van Gorp, 2006, 60-62; Google Scholar, z.d.).

De methode die door van Gorp beschreven is, behelst erop dat elk frame bestaat uit een *frame package*. Een *frame package* is een combinatie van twee verschillende onderdelen, *reasoning devices* en *framing devices*. Het vormen van *frame packages* door middel van het achterhalen van de *reasoning devices* en *framing devices* die een boodschap bevat, maakt het volgens Van Gorp mogelijk om de frames die in een boodschap gebruikt zijn te reconstrueren (Van Gorp, 2005, p. 486-490).

Reasoning devices worden gedefinieerd als een logische lijn van argumentatie die een frame ondersteunt. *Reasoning devices* zijn dus argumenten die het standpunt of de standpunten die aan het frame verbonden zijn ondersteunen. Het is hierbij belangrijk te vermelden dat *reasoning devices* niet altijd expliciet in de boodschap genoemd worden waarin het frame verspreid wordt (Van Gorp, 2007, 64-67).

Framing devices worden in dit onderzoek gedefinieerd als bepaalde woordkeuzes, metaforen, vergelijkingen, voorbeelden, afbeeldingen, beschrijvingen en historische verwijzingen, die actoren in boodschappen kunnen verwerken zodat het publiek door bepaalde associaties te maken het frame en de bijbehorende *reasoning devices* kan herkennen. *Framing devices* vergroten hiermee de overtuigingskracht van frames omdat *framing devices* het makkelijker maken voor het publiek om kennis te nemen van de *reasoning devices* bij het frame waardoor het publiek het frame makkelijker kan begrijpen. *Framing devices* zijn vaak gerelateerd aan bepaalde culturele waarden of stereotypen die gangbaar zijn onder het publiek waaronder het frame wordt verspreid. *Framing devices* hebben hierbij voornamelijk als functie om het frame tastbaar te maken onder het publiek zodat de overtuigingskracht van het frame wordt vergroot (Van Gorp, 2004, p. 3-4; Van Gorp, 2007, 64-67).

2.5: Conclusie

Het conceptueel model dat is beschreven in paragraaf 2.4, fungeerde als de leidraad voor de framing analyse die in dit onderzoek is uitgevoerd. Ook was voor dit onderzoek de wetenschappelijke literatuur over framing in conflictsituaties erg relevant omdat de sterke polarisatie tussen de verschillende etnische groepen ervoor zorgt dat er voortdurend sprake is van hevige politieke conflicten in Bosnië-Herzegovina.

Hoofdstuk 3: Methodologie

3.1: Deductieve en inductieve framinganalyse

Er bestaan een aantal methoden om het gebruik van framing in nieuwsberichten te analyseren. Deze methoden kunnen in twee verschillende aanpakken onderverdeeld worden, deductieve framinganalyse en inductieve framinganalyse. Bij het gebruik van deductieve framinganalyse wordt voorafgaand aan het onderzoek op basis van bepaalde verwachtingen en/of eerdere studies een aantal frames gedefinieerd. Vervolgens wordt geanalyseerd in welke mate deze frames voorkomen in de geanalyseerde nieuwsberichten. In onderzoeken waarbij gebruik wordt gemaakt van deductieve framinganalyse worden meestal kwantitatieve onderzoeksmethoden gebruikt (De Vreese, 2005, p. 51-54).

Deductieve framinganalyse is een veelgebruikte methode om het gebruik van framing te analyseren. Een belangrijk voordeel van deductieve framinganalyse is dat een dergelijke methode het mogelijk maakt om een groot aantal nieuwsberichten te analyseren. Ook zijn de onderzoeksresultaten redelijk betrouwbaar en kunnen vooraf gedefinieerde framingkaders gebruikt worden in meerdere onderzoeken waarin verschillende soorten nieuwsbronnen geanalyseerd worden. Hierdoor is het met gebruik van deductieve framinganalyse mogelijk om vergelijkingen te maken tussen het gebruik van framing in verschillende nieuwsbronnen (De Vreese, 2005, p. 53-55). Ondanks de bovengenoemde voordelen heeft deductieve framinganalyse ook duidelijke nadelen. Het grootste nadeel van deductieve framinganalyse wordt gevormd door het feit dat voorafgaand aan de daadwerkelijke analyse het erg lastig te bepalen is of de vooraf gedefinieerde frames goed toepasbaar zijn op de nieuwsberichten die geanalyseerd worden in het onderzoek. Hierdoor kan het gebeuren dat de frames die in de geanalyseerde nieuwsberichten maar die buiten de vooraf gedefinieerde frames vallen niet mee worden genomen in de analyse. Het onderzoek geeft dan geen accurate weergave van het gebruik van framing in het geanalyseerde bronnenmateriaal (Van Gorp, 2007, p. 13-14).

Vanwege de moeilijkheid om te bepalen welke frames het meest toepasbaar zijn op het gekozen bronnenmateriaal maken sommige onderzoekers gebruik van inductieve framinganalyse. In tegenstelling tot deductieve framinganalyse wordt bij het gebruik van inductieve framinganalyse voorafgaand aan het onderzoek geen frames gedefinieerd. In plaats daarvan wordt bij inductieve framinganalyse getracht om tijdens het analyseren van het bronnenmateriaal bepaalde frames te onderscheiden. Een groot voordeel van een dergelijke onderzoeksmethode is dat de frames die onderscheiden worden uit het bronnenmateriaal direct gerelateerd zijn aan het bronnenmateriaal en dus een accurate weergave van het gebruik van framing in het gekozen bronnenmateriaal kunnen geven. Een belangrijk nadeel van inductieve framinganalyse is echter dat door de kwalitatieve aard van inductieve framinganalyse de onderzoeksresultaten mede bepaald worden door de subjectieve interpretatie van het bronnenmateriaal door de onderzoeker. Ook zijn resultaten van inductieve framinganalyse moeilijk toe te passen op ander bronnenmateriaal omdat de gedefinieerde frames direct gerelateerd zijn aan het geanalyseerde bronnenmateriaal. Verder is het inductief analyseren van het gebruik van framing in nieuwsbronnen erg tijdrovend waardoor het erg lastig om met deze methode

een groot aantal nieuwsbronnen te analyseren (Van Gorp, 2007, p. 13-14; De Vreese, 2005, p.51-54; Semetko & Valkenburg, 2000, p. 93-96).

3.2: Onderzoeksmethoden: inductieve framinganalyse en coderingsprocessen

In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van inductieve framinganalyse. Er is gekozen om dit onderzoek inductieve framinganalyse te hanteren omdat de politiek en de mediasector in Bosnië-Herzegovina een sterk etnisch segregéerd karakter hebben. Deze sterke etnische segregatie zorgt ervoor dat de Bosnische politiek en Bosnische mediasector sterk verschilt van de politiek en mediasector van veel Westerse landen (hierover meer in hoofdstuk vier van deze scriptie). Aangezien de overgrote meerderheid van de onderzoeken naar het gebruik van framing is uitgevoerd in westerse landen is het moeilijk te zeggen of de vooraf gedefinieerde frames die zijn gebruikt in deze onderzoeken goed toepasbaar zijn voor het analyseren van Bosnische mediabronnen.

In de inductieve framinganalyse die in dit onderzoek uitgevoerd is, is een coderingsproces gehanteerd. De functie van dit coderingsproces bestond uit het ordenen van de informatie uit de nieuwsbronnen, in dit geval krantenartikelen, zodat er frames gedistilleerd konden worden uit het bronnenmateriaal. Het coderingsproces dat voor dit onderzoek gebruikt is bestond uit drie stappen: open codering, axiale codering en selectieve codering. Het open coderingsproces omvatte de analyse van de afzonderlijke nieuwsitems. In dit onderzoek werd in het open coderingsproces bij elk nieuwsitem informatie die voor het onderzoek relevant was genoteerd. In dit onderzoek is in het open coderingsproces dus geanalyseerd welke standpunten over het mogelijke EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina werden ingenomen in de geanalyseerde artikelen en welke argumenten er bij deze standpunten gegeven worden. Ook is genoteerd welke *framing devices* gebruikt zijn om dit standpunt over te brengen en de bijbehorende argumenten tastbaarder te maken (Böhm, 2004, p. 271).

De tweede stap in het coderingsproces in dit onderzoek werd gevormd door de axiale codering. Axiaal coderen houdt het indelen van de afzonderlijke nieuwsitems in categorieën of groepen in, waarbij items die vergelijkbaar met elkaar zijn in dezelfde categorie worden ingedeeld. In dit onderzoek is bij het axiaal coderen geanalyseerd welke overeenkomsten er bestonden in de standpunten die in de geanalyseerde krantenartikelen over het mogelijke EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina werden ingenomen. Op deze manier zijn er categorieën gevormd van standpunten en bijbehorende argument die in de geanalyseerde artikelen over EU-lidmaatschap werden ingenomen. Ook is hierbij gekeken of er overeenkomsten waren tussen de *framing devices* die in de verschillende artikelen gehanteerd werden en zijn deze *framing devices* bij de bijbehorende categorieën van standpunten en bijbehorende argumenten geplaatst (Böhm, 2004, p. 271-273).

Selectieve codering vormt de derde stap in het coderingsproces. Bij het selectief coderen wordt uit de categorieën die zijn opgesteld bij het axiaal coderen overkoepelende frames gedistilleerd. Hierbij is in dit onderzoek bij elk frame een *frame package* samengesteld. Deze *frame packages* bestaan de in het theoretisch kader omschreven *reasoning devices*, een lijn van argumentatie die het frame ondersteunt en *framing devices*, methodes van framing, zoals het gebruik van bepaalde woordkeuzes, uitdrukkingen,

metaforen, en stereotypen, die gehanteerd worden om het frame te communiceren naar het publiek (zie hoofdstuk 2). Deze *frame packages* zijn in deze scriptie weergegeven in een framingmatrix waarin alle *frame packages* en de bijbehorende *reasoning devices* en *framing devices* zijn weergegeven (Böhm, 2004, p. 273-274; Van Gorp, 2007, p. 64-69).

3.3: Bronnen

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van opinieartikelen die gepubliceerd zijn in Bosnische kranten in de periode oktober 2017-mei 2018. Er is gekozen om krantenartikelen uit deze periode te analyseren omdat in oktober 2018 parlementsverkiezingen gepland zijn in Bosnië-Herzegovina. In een verkiezingsjaar is te verwachten dat politici veel gebruik zullen maken van de media om hun standpunten over te brengen naar de bevolking om meer stemmen te winnen voor de verkiezingen. Gezien het feit dat het EU-toetredingsproces een belangrijk thema in de Bosnische politiek is, was het in dit onderzoek interessant om te achterhalen of de Bosnische politici tijdens deze periode daadwerkelijk veel gebruik hebben gemaakt van de Bosnische kranten om hun standpunten te verspreiden.

Gezien de tijd die nodig is om een framing analyse uit te voeren op (lange) artikelen, is gekozen de analyse te beperken tot opinieartikelen uit de Bosnische kranten *Devni Avaz*, *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH*. Er is voor gekozen om artikelen uit deze kranten te analyseren omdat ieder van deze kranten vrijwel exclusief door Bosniërs van één enkele etnische groep wordt gelezen. *Devni Avaz* wordt voornamelijk door Bosniakken gelezen en *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH* worden bijna alleen door Bosnische Serviërs en respectievelijk Bosnische Kroaten gelezen. Ook is ieder van deze drie kranten de populairste krant onder de desbetreffende etnische groep. Zo is *Devni Avaz* bijvoorbeeld de populairste Bosniakse krant, *Glas Srpske* de meest verkochte krant onder de Bosnische Serven en is *Vecernji List BiH* de populairste krant onder de Bosnische Kroaten. Het is gezien de grote oplages van deze drie kranten aannemelijk dat de verslaggeving van deze drie kranten het meest volledige beeld kan geven van de verslaggeving van de Bosnische media over het EU-toetredingsproces.

Er is in dit onderzoek specifiek gekozen om kranten te gebruiken die een grotendeels etnisch homogeen publiek hebben omdat één van de belangrijkste doelstellingen van dit onderzoek was om te analyseren welke percepties de drie etnische groepen in Bosnië-Herzegovina hebben op het EU-toetredingsproces en of er grote verschillen bestaan tussen deze percepties. Vanwege de sterke tegenstellingen tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina was het bijvoorbeeld interessant om te onderzoeken in welke mate de berichtgeving en de perspectieven die in de opinieartikelen in deze kranten aan bod komen van elkaar verschillen.

Door het analyseren van artikelen van deze drie kranten kan dit onderzoek een goede blik bieden op de manier waarop de sterk etnisch gesegregerde Bosnische media framing hanteert in haar berichtgeving over het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Er is in dit onderzoek gekozen om opinieartikelen te gebruiken als bron omdat opinieartikelen over het algemeen meer gericht zijn op het overtuigen van de lezer van bepaalde standpunten, in verhouding tot nieuwsberichten waarbij het informeren van de lezer een prominentere rol inneemt. In opinieartikelen wordt om de lezer te

overtuigen veelvuldig gebruikt gemaakt van framing, hetgeen het interessant maakt om deze methodes van framing te analyseren. Hierbij moet wel gezegd worden dat opinieartikelen net als nieuwsberichten vaak voortbouwen op al bestaande frames bij lezers en dat ook in veel nieuwsberichten framing gehanteerd wordt.

De artikelen uit de kranten die voor dit onderzoek geanalyseerd zijn, waren oorspronkelijk in het Bosnisch. Er is echter besloten om voor dit onderzoek gebruikt te maken van de online vertaalmachine Google Translate om deze artikelen naar het Engels te vertalen. Over het algemeen was de vertaling van de krantenartikelen van deze online vertaalmachine goed. In een aantal gevallen was er echter sprake van kromme zinconstructies in de vertaling. Ook waren er enkele problemen bij de vertaling van Bosnische uitdrukkingen. Indien er twijfel was over de juiste vertaling van een zin of passage uit een krantenartikel, is er om assistentie gevraagd van medewerkers van de Nederlandse ambassade in Sarajevo. De opmerkingen die de medewerkers van de Nederlandse ambassade in Sarajevo geplaatst hebben bij de vertalingen van Google Translate zijn gebruikt om de eerdergenoemde vertaalproblemen zoals kromme zinsconstructies te verhelpen. Door dit proces zijn uiteindelijk goede, duidelijke vertalingen tot stand gekomen van de krantenartikelen en konden deze artikelen geanalyseerd worden, ondanks dat de oorspronkelijke krantenartikelen in het Bosnisch waren.

Naast het benoemen van de frames die voorkwamen in de opinieartikelen van de Bosnische kranten, bestaat een ander belangrijk onderdeel van dit onderzoek uit het vinden van mogelijke verklaringen voor het gebruik van deze frames. Voor het vinden van mogelijke verklaringen van deze frames is rekening gehouden met een aantal factoren zoals de huidige politieke verhoudingen in Bosnië-Herzegovina en de conflictueuze situatie tussen de verschillende etnische groepen in het land. Tijdens dit onderzoek is er bij het vinden van mogelijke verklaringen voor het gebruik van bepaalde frames bijvoorbeeld rekening mee gehouden, bepaalde frames in de Bosnische media verspreiden worden uit de wil van actoren met een bepaalde etniciteit om actoren met een andere etniciteit in een kwaad daglicht te stellen. Ook is bij het vinden van mogelijke verklaringen rekening gehouden met de achtergrond en specifiek de mate van politieke controle op de kranten waaruit de onderzochte opinieartikelen afkomstig zijn. De mogelijkheid dat bepaalde frames verspreid zijn in de Bosnische kranten, vanwege de grote politieke controle waaronder de Bosnische media gebukt gaan, in de zin dat het mogelijk is dat Bosnische politici of politieke partijen hun invloed hebben uitgeoefend op de desbetreffende kranten om bijvoorbeeld alleen opinieartikelen te publiceren die overeenkomen met de standpunten van deze politicus of politieke partij, is bij het vinden van mogelijke verklaringen voor het gebruik van frames in ogenschouw genomen.

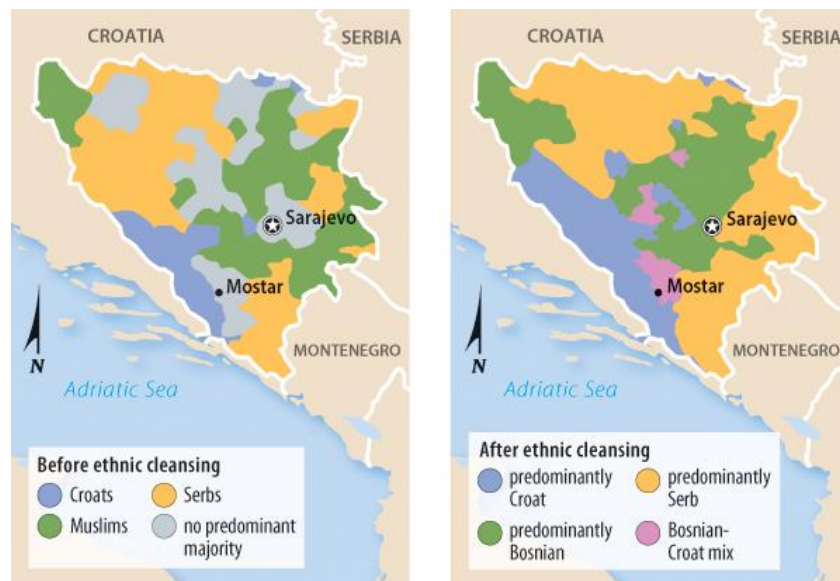
In het vierde hoofdstuk van deze scriptie zal meer informatie worden gegeven over de kranten *Devni Avaz*, *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH*, die in dit onderzoek als bronnenmateriaal gebruikt zijn.

Hoofdstuk 4: Politiek en Economie in Bosnië-Herzegovina en het EU-toetredingsproces

4.1: De staatsinrichting van Bosnië-Herzegovina: Complex en decentraal

In Hoofdstuk 1 is beschreven dat de Bosnische oorlog in 1995 is beëindigd met het sluiten van het Verdrag van Dayton. Tijdens de oorlog waren meer dan honderdduizend mensen omgekomen en waren honderdduizenden mensen uit hun huizen gevlucht. Hierbij waren vooral Bosniakken en Bosnische Kroaten gevlucht vanuit het gebied van de huidige Republika Srpska naar het gebied van de huidige Federatie van Bosnië en Herzegovina en waren voornamelijk Bosnische Serviërs vanuit de huidige Federatie van Bosnië-Herzegovina naar de huidige Republika Srpska gevlucht. Als gevolg van deze vluchtelingenstromen en de etnische zuiveringen die door de betrokken partijen tijdens de oorlog zijn gepleegd, waren grote delen van Bosnië en Herzegovina grotendeels etnisch homogeen aan het eind van de oorlog. In de huidige Republika Srpska bestaat tegenwoordig bijvoorbeeld de bevolking voor meer dan 80 procent uit Bosnische Serviërs, terwijl de Bosnische Serviërs in Bosnië-Herzegovina als geheel slechts 30 procent van de bevolking uitmaken (zie afbeelding 4.2). Deze situatie stond in scherp contrast met de vooroorlogse situatie waarin in grote delen van Bosnië-Herzegovina geen enkele etnische groep de absolute meerderheid vormde en de Bosnische Serviërs, Bosnische Kroaten en Bosniakken naast elkaar leefden (Fisher, 2010, 9-12; Open Class.com, z.d.).

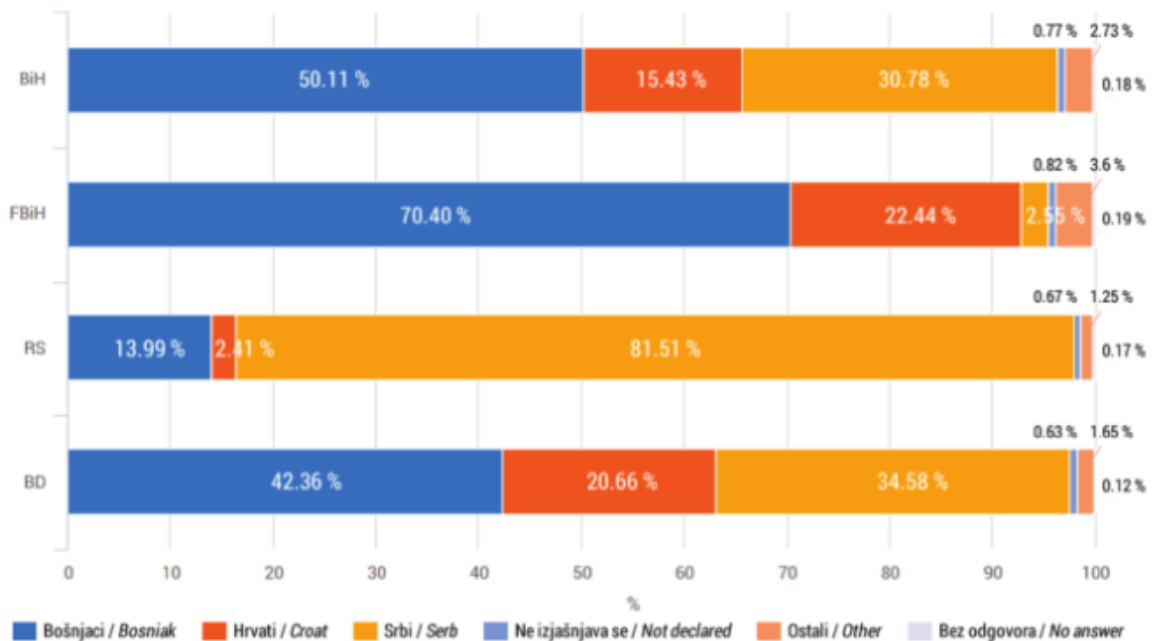
4.1: Etnische verdeling in Bosnië-Herzegovina voor- en na de Bosnische oorlog.

(Openclass.com, z.d.)

4.2: Etnische verdeling in de verschillende entiteiten in Bosnië-Herzegovina, afkomstig uit de bevolkingscensus uit 2013

3.1. STANOVNIŠTVO PREMA ETNIČKOM/NACIONALNOM IZJAŠNJAVANJU I SPOLU, nivo BiH, F BiH, RS i BD
Population by ethnic / national affiliation and sex, Level BiH, F BiH, RS and BD

*BiH: Bosnië-Herzegovina, F BiH: Federatie van Bosnië-Herzegovina, RS: Republika Srpska, BD: Brčko District

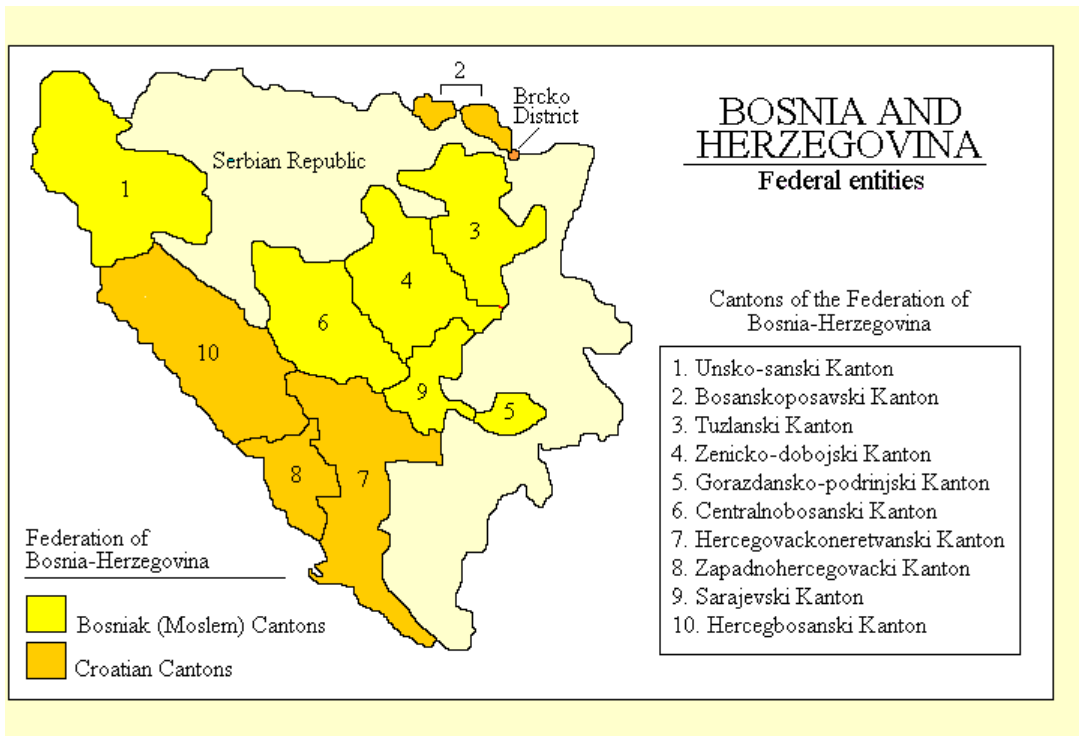
(Agency of Statistics of Bosnia and Herzegovina, 2016)

Naast het veroorzaken van grootschalige etnische zuiveringen had de Bosnische oorlog de Bosnische economie en infrastructuur grotendeels platgelegd. Vanwege de grote ravage door het oorlogsgeweld was bij het sluiten van het Verdrag van Dayton voor de betrokken partijen voornamelijk van belang dat de oorlog tussen de Bosniakken, Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs snel beëindigd werd. De NAVO, die een centrale rol speelde in de onderhandelingen had echter als belangrijke eis dat de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina gewaarborgd zou blijven. Door deze eis van de NAVO was er geen oplossing mogelijk waarbij delen van Bosnië-Herzegovina, waarin bijvoorbeeld de overgrote meerderheid van de bevolking bestond uit Bosnische Serviërs, zich zouden afscheiden en zich zouden aansluiten bij Servië. Hierdoor waren de onderhandelingen die aan het Verdrag van Dayton voorafgingen gericht op het ontwerpen van een staatsinrichting die voor zowel de Bosniakken, Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs acceptabel was (SFOR Informer Online, z.d.).

De staatsinrichting die na het sluiten van het Verdrag van Dayton tot stand is gekomen is voornamelijk gericht op het garanderen van de individuele grondrechten van de drie dominante etnische groepen in Bosnië-Herzegovina, de Bosniakken, Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs. Vanwege dit principe is de Bosnische staatsinrichting sterk gedecentraliseerd. Het belangrijkste kenmerk van deze staatsinrichting is de opdeling van het land in twee grotendeelse autonome entiteiten, de

eerdergenoemde Federatie van Bosnië-Herzegovina, waarin vrijwel exclusief Bosnische Kroaten en Bosniakken wonen en de Republika Srpska, waarin voornamelijk Bosnische Serviërs wonen (Deutsche Welle, 2011; Lyon, 2006, 49-52). Deze twee entiteiten zijn tot op de dag van vandaag grotendeels autonoom en hebben ieder hun eigen president, parlement, regering en ministeries. Ook hadden deze twee entiteiten tot 2005 ieder hun eigen leger. De decentrale politieke structuur van Bosnië-Herzegovina is echter nog ingrijpender dan de opdeling van het land in twee grotendeels zelfstandige entiteiten. De Federatie van Bosnië-Herzegovina is bijvoorbeeld verder onderverdeeld in 10 kantons, die ieder ook hun eigen regering hebben en in grote mate zelfstandig zijn. Daarnaast is ook een deel van Bosnië-Herzegovina, het Brčko district grotendeels autonoom. Dit district heeft ook een eigen regering en is gecreëerd om te voorkomen dat de Republika Srpska controle heeft over de gehele oostgrens van het land (SFOR Informer Online, z.d.; Petrovic, 2006; Ahmetasevic. 2017, p.9).

4.3. Staatskundige inrichting Bosnië en Herzegovina.

(Adam Car.net, z.d.)

Naast de regeringen van de twee deelrepublieken, de kantons binnen de Federatie van Bosnië-Herzegovina en het Brčko district heeft Bosnië-Herzegovina ook een regering op nationaal niveau. Ook in deze nationale regering is de invloed van het Verdrag van Dayton en het streven naar een gelijkwaardige rol voor de verschillende bevolkingsgroepen in het land sterk verankerd. Bosnië-Herzegovina heeft op staatsniveau bijvoorbeeld een presidentie die bestaat uit drie leden, een Bosniak, een Bosnische Kroaat en een Bosnische Serviër. De drie leden van de presidentie worden elke vier jaar gekozen. Hierbij worden het Bosnisch-Kroatische en het Bosniakse lid van de presidentie gekozen in de Federatie van Bosnië-Herzegovina en het Bosnische-Serviëse lid in de Republika Srpska. In de

presidentie fungeert één lid als het daadwerkelijke staatshoofd van Bosnië-Herzegovina. Deze positie wisselt echter elke acht maanden om te zorgen dat ieder van de verschillende bevolkingsgroepen gelijkwaardig vertegenwoordigd is. De presidentie heeft onder andere bevoegdheid over de buitenlandse politiek en het vertegenwoordigen van Bosnië-Herzegovina tegenover andere landen en internationale organisaties. Ook in deze rol is het streven van Bosnië-Herzegovina naar gelijkwaardigheid tussen de verschillende bevolkingsgroepen goed merkbaar. Slechts twee-derde van de ambassadeurs die door de presidentie benoemd worden mag bijvoorbeeld afkomstig zijn uit de Federatie van Bosnië-Herzegovina (Presidency of Bosnia Herzegovina, 2013).

Naast de presidentie is ook de ministerraad een belangrijk overheidsorgaan van de Bosnische nationale regering. Deze ministerraad heeft bevoegdheid over het uitvoeren van beleid op een groot aantal verschillende gebieden zoals financieel beleid, monetair beleid en immigratiebeleid. Ook is de ministerraad in grote mate verantwoordelijk voor het coördineren van beleid tussen de verschillende entiteiten, bijvoorbeeld op het gebied van wetshandhaving en transport (Council of Ministers of Bosnia Herzegovina, z.d.). De voorzitter van de ministerraad en het hoofd van de Bosnische nationale regering is de Bosniakse politicus Dennis Zvizdić van de politieke partij de SDA. Op nationaal niveau is verder het parlement belangrijk. Het parlement is verantwoordelijk voor het opstellen van wetten en het controleren van de presidentie en de ministerraad. Het parlement bestaat uit twee kamers, het *House of Peoples* en het *House of Representatives* (Parliamentary Assembly of Bosnia-Herzegovina, z.d. a; Parliamentary Assembly of Bosnia-Herzegovina, z.d. b).

4.4: Denis Zvizdić

Balkan Insight

Een zeer belangrijk en uniek onderdeel van de Bosnische staatsinrichting is het *Office of the High Representative* (OHR). De OHR is een internationaal orgaan dat als taak heeft om te zorgen dat de autoriteiten van de nationale regering en de regeringen van de verschillende entiteiten zich houden aan de afspraken en principes die zijn vastgelegd in het Verdrag van Dayton. Het OHR heeft om deze taak uit te voeren verregaande bevoegdheden. De OHR kan hierbij gebruikmaken van de zogeheten *Bonn Powers*, die de OHR de bevoegdheid geven om bindende besluiten nemen over het opstellen van wetten en beleid in Bosnië-Herzegovina. De OHR kan hierbij besluiten van het parlement en andere Bosnische

overheidsinstituten negeren. Ook kan de OHR Bosnische ambtenaren en politici die beleid uitvoeren dat tegen de afspraken van het Verdrag van Dayton ingaan uit hun functie zetten (OHR, z.d. a; OHR, z.d. b).

In de eerste jaren na de oorlog maakte de OHR regelmatig gebruik van haar bevoegdheden om Bosnische politici te dwingen zich aan het Verdrag van Dayton te houden. In 1996 heeft de OHR bijvoorbeeld de toenmalige president van de Republika Srpska, Biljana Plavšić gedwongen om een uitspraak waarin Plavšić aangaf dat de Republika Srpska zich zou moeten afscheiden van Bosnië-Herzegovina, publiekelijk terug te nemen. Tegenwoordig maakt de OHR echter slechts weinig gebruik van de *Bonn Powers* omdat binnen de internationale gemeenschap de gedachte heerst dat het huidige Bosnië-Herzegovina, meer dan 20 jaar nadat de oorlog is afgelopen zichzelf moet besturen zonder inmenging van de OHR (Bagatskyi, 2016, p. 123-129).

4.2: Politiek in Bosnië Herzegovina: Etnisch-nationalisme en versplintering

Bosnië-Herzegovina is een parlementaire democratie met veel verschillende politieke partijen. Vanwege de grote tegenstellingen tussen de drie dominante etnische groepen in het land is een groot aantal politieke partijen rond deze etnische tegenstellingen georganiseerd. Deze Bosnische politieke partijen dragen voornamelijk een etnisch-nationalistische agenda uit en hebben voornamelijk aanhang onder de etnische groep die zij vertegenwoordigen. De mate van populariteit die deze verschillende etnisch-nationalistische politieke partijen hebben in de verschillende staatsentiteiten varieert hierdoor sterk. Partijen die een Bosniakse of Bosnisch-Kroatische etnisch-nationalistische agenda uitdragen hebben bijvoorbeeld vooral aanhang in de Federatie van Bosnië-Herzegovina, terwijl partijen die een Bosnisch-Servische etnisch-nationalistische agenda uitdragen vooral aanhang hebben in de Republika Srpska (OSCE, 2015, p. 5). Hieronder volgt een overzicht van de belangrijke Bosnische politieke partijen.

Partij van Democratische Actie (SDA)

De SDA is een Bosnische politieke partij die zowel op nationaal niveau, in de Federatie van Bosnië-Herzegovina en in de Republika Srpska actief is. De SDA heeft echter voornamelijk aanhang onder Bosniakken en is hierdoor alleen op nationaal niveau en in de Federatie van Bosnië-Herzegovina een grote partij (OSCE, 2015, p. 29-31). De SDA voert voornamelijk campagne voor de rechten en belangen van de Bosniakken binnen Bosnië-Herzegovina. De SDA probeert ook via afdelingen in andere Balkanlanden op te komen voor de rechten van Bosniakken die in de andere Balkanlanden wonen. De leider van de partij is Bakir Izetbegović, de zoon van Alija Izetbegović, de politieke leider van de Bosniakken tijdens de Bosnische oorlog. Onder Izetbegović vormt de SDA momenteel de grootste partij in het nationale *House of Representatives* in Bosnië-Herzegovina. Ook is Bakir Izetbegović het Bosniakse lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina (European Parliament, 2015, p. 2).

4.5: Bakir Izetbegović

(Remembering Srebrenica, z.d.)

Alliantie van Onafhankelijke Sociaaldemocraten (SNSD)

De SNSD is een politieke partij die voornamelijk aanhang heeft onder Bosnische Serviërs. De SNSD is hierdoor voornamelijk actief in de Republika Srpska en op nationaal niveau. De SNSD vormt de grootste partij in de Republika Srpska en heeft na de SDA de grootste vertegenwoordiging in het *House of Representatives* (OSCE, 2015, p. 29-31). De partij staat onder leiding van Milorad Dodik, de huidige president van de Republika Srpska. Onder Dodik voert de SNSD met name campagne voor de rechten van de Bosnische Serviërs in Bosnië-Herzegovina. Een belangrijk onderdeel van deze campagne vormt het benadrukken van de grotendeels autonome positie van de Republika Srpska in de Bosnische staatsinrichting. Het promoten van Bosnisch-Servisch nationalisme door Dodik heeft ertoe geleid dat Dodik en de SNSD zowel in de Federatie van Bosnië-Herzegovina als in het buitenland sterk bekritiseerd worden, met name omdat Dodik voorstander is van het houden van een referendum in de Republika Srpska over afscheiding van de Republika Srpska van Bosnië-Herzegovina en aansluiting bij Servië. De SNSD en Dodik staan ook zowel nationaal als internationaal onder scherpe kritiek omdat Dodik actief campagne voert om het geweld dat door de Bosnische Serviërs tijdens de Bosnische oorlog gepleegd is tegen de Bosniakken en de Bosnische Kroaten te bagatelliseren (European Parliament, 2015, p. 2; Hodzic, 2014; Surk, 2018; Bosnia Daily, 2017a, p.6).

4.6. Milorad Dodik

(Radio Free Europe, 2017)

Kroatische Democratische Unie Bosnië-Herzegovina (HDZ-BIH)

HDZ-BIH is de grootste partij onder de Bosnische Kroaten. Deze partij heeft hierdoor met name aanhang in de kantons van de Federatie van Bosnië-Herzegovina waarin de Bosnische Kroaten de meerderheid van de bevolking vormen (OSCE, p. 29-31). HDZ BIH is sterk verbonden met de Kroatische Democratische Unie (HDZ), een grote politieke partij in Kroatië. De HDZ BIH staat onder leiding van Dragan Čović, het Bosnisch-Kroatische lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina. Onder Čović voert de HDZ BIH een sterk etnisch-nationalistische koers. Eén van de belangrijkste speerpunten van HDZ BIH is bijvoorbeeld het creëren van een derde entiteit voor Bosnische Kroaten binnen Bosnië-Herzegovina naast de bestaande entiteiten, de Federatie van Bosnië-Herzegovina en de Republika Srpska (European Parliament, 2015, p. 2; Bosnia Daily, 2018).

4.7: Dragan Čović

Multi-etnische politiek partijen

Naast de bovengenoemde etnisch-nationalistische politieke partijen die voornamelijk de belangen van één enkele etnische groep vertegenwoordigen, bestaan er in Bosnië-Herzegovina ook een aantal partijen die een multi-etnisch karakter hebben zoals het Democratische Front (DF) en de Sociaaldemocratische Partij van Bosnië-Herzegovina (SDP BiH). Deze partijen hebben partijen relatief weinig politieke invloed ondanks dat deze partijen doorgaans een redelijk aantal van de stemmen bij verkiezingen behalen, (OSCE, 2015, p. 29-30). Dit gegeven wordt voornamelijk veroorzaakt doordat deze multi-etnische partijen onderling sterk verdeeld zijn. Ook is het lastig voor deze partijen om op te boksen tegen de etnisch-nationalistische politieke partijen omdat deze partijen veel stemmen kunnen behalen door sterk etnisch-nationalistische retoriek te verspreiden. (European Parliament, 2015, p. 1-2; Touquet, 2011, p. 453-455, 464-465). Deze etnisch-nationalistische retoriek is vaak succesvol vanwege het enorme onderlinge wantrouwen tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina. Partijen die zich opwerpen als de verdediger van de rechten van de etnische groep die zij vertegenwoordigen kunnen hierdoor veel steun vergaren. De verkiezingscampagnes van deze etnisch-nationalistische partijen bestaan voornamelijk uit het uiten van beschuldigen tegen andere etnische groepen waarin wordt beweerd dat de andere etnische groepen proberen om de etnische groep die de politieke partij vertegenwoordigd te marginaliseren (Lyon, 2006, p. 52-54).

De sterke etnisch-nationalistische retoriek van de grote politiek partijen verscherpt de etnische tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina. Deze tegenstellingen worden ook vergroot doordat de verschillende etnische groepen een volledig verschillend beeld hebben op de gebeurtenissen tijdens de Bosnische oorlog. Politieke vertegenwoordigers van de Republika Srpska zoals de eerdergenoemde Bosnisch-Servische president Milorad Dodik weigeren bijvoorbeeld om te erkennen dat er in Srebrenica in juli 1995 genocide is gepleegd door Bosnisch-Servische legereenheden op de Bosniakken ondanks het oordeel van het Joegoslavië tribunaal in deze zaak. Ook in andere rechtszaken die door het Joegoslavië tribunaal behandeld zijn, zoals de berechting van politieke en militaire leiders van de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna waren de reacties in Bosnië-Herzegovina erg verdeeld. Na de veroordeling van de politieke en militaire leiders van de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna tot gevangenisstraffen van 10 tot 25 jaar waren de Bosnische Kroaten bijvoorbeeld van mening dat deze vonnissen onrechtmatig waren omdat in hun perceptie op de gebeurtenissen tijdens de oorlog, de regering en het leger van de Kroatische Republiek van Herzeg-Bosna de Bosnische Kroaten beschermd had tegen de agressie van de Bosniakken en Bosnische Serviërs. Omgekeerd vonden de Bosnische Serviërs en met name de Bosniakken dat de vonnissen te mild waren en dat de Bosnisch-Kroatische leiders levenslange gevangenisstraffen hadden moeten krijgen voor het plegen van oorlogsmisdaden tegenover de Bosniakse en Bosnisch-Servische bevolking (Sense Tribunal, 2013; Pavelić, 2013). Ook de veroordelingen van Bosnisch-Servische leiders zoals Radovan Karadžić en Ratko Mladić in 2016 en 2017 riepen gemede gevoelens op. In deze zaken waren de Bosnische Serviërs van mening dat het Joegoslavië tribunaal een anti-Servisch tribunaal was dat alleen zware straffen oplegde aan Bosnische-Serviërs terwijl volgens Bosniakken en Bosnische Kroaten de vonnissen te mild waren. Na de veroordeling van Mladić in 2017 tot een levenslange gevangenisstraf noemde Milorad Dodik Mladić bijvoorbeeld een oorlogsheld terwijl Bakir Izetbegović deze uitspraak van Dodik beschreef als een poging om een oorlogsmisdadiger te verheerlijken (Subotić, 2017; Zuvella, 2017; Gadzo, 2017).

De etnische tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina worden verder verscherpt door provocaties die door zowel Bosnische Kroaten, Bosniakken en Bosnische Serviërs uitgevoerd worden om zich af te zetten tegenover andere bevolkingsgroepen. Deze provocaties omvatten onder meer het organiseren van evenementen bij de terugkeer van oorlogsmisdadigers die hun gevangenisstraf hebben uitgezeten en het oprichten van monumenten voor en vernoemen van straten, pleinen en gebouwen naar oorlogsmisdadigers en andere controversiële figuren uit de Bosnische oorlog. Dergelijke initiatieven worden veel gevallen georganiseerd of gesteund door leden van etnisch-nationalistische politieke partijen en functionarissen van de verschillende Bosnische staatsentiteiten (Hurriyet Daily News, 2013; The Guardian, 2016; Ruvic, 2017).

4.8: Feestende menigte in Pale (Republika Srpska) bij de terugkeer van Momčilo Krajišnik, de voorzitter van het Bosnisch-Servische parlement tijdens de Bosnische oorlog na zijn gevangenisstraf

(Hurriyet Daily News, 2013)

4.9. Milorad Dodik met de vrouw en dochter van de ex-president van de Republika Srpska, Radovan Karadžić bij de opening van een studentenflat in Pale (Republika Srpska) vernoemd naar Karadžić

(The Guardian, 2016)

4.10: (links) Posters bij het gemeentehuis van de gemeente Oost-Sarajevo (Republika Srpska) als steunbetuiging voor de Bosnische-Servische generaal Ratko Mladić. (rechts) Gedenkstee voor Ratko Mladić in Oost-Sarajevo

(Lakić, 2018a, Lakić, 2018b)

Een andere belangrijke factor die de scherpe etnische tegenstellingen in stand houdt is de sterke etnische segregatie binnen het Bosnische onderwijs. Het Bosnische onderwijs is vrijwel exclusief etnisch gescheiden waarbij er sprake is van Bosnisch-Servische, Bosnisch-Kroatische en Bosniakse scholen. In een aantal dorpen en steden in de Federatie van Bosnië-Herzegovina is ook sprake van het fenomeen

‘Two schools under one roof’. Hierbij delen een Bosnisch-Kroatische school en een Bosniakse school één schoolgebouw maar worden desondanks de leerlingen gescheiden onderwezen. Ook bestaat er geen nationaal curriculum en krijgen leerlingen van verschillende etnische groepen dus verschillend lesmateriaal onderwezen. Met name in het geschiedenisonderwijs bestaan er hierbij grote verschillen in het curriculum van verschillende scholen over historische gebeurtenissen zoals de Tweede Wereldoorlog en de Bosnische oorlog (Hadziristic, 2017).

4.3: De media in Bosnië-Herzegovina

De Bosnische mediasector is sterk gefragmenteerd en is net als de politiek sterk verbonden met de verdeeldheid tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina. Een groot aantal van de televisiezenders, kranten en andere nieuwsplatforms trekken hierdoor vrijwel exclusief kijkers/luisteraars/lezers die tot een enkele etnische groep behoren (Marko, 2012, p. 5-6, 11-12). Een andere belangrijk kenmerk van de Bosnische mediasector is dat een groot aantal nieuwsplatforms in grote mate wordt gefinancierd door politieke partijen en lobbygroepen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de gebrekkige transparantie van het eigendom en de financiering van nieuwsplatforms, hetgeen het makkelijk maakt voor politici om een aandeel te hebben in nieuwsplatforms of om nieuwsplatforms te financieren zonder dat het publiek hier kennis van heeft (Obversatorio Balcani, Caucaso, Transeurope, 2017). Een andere factor die ervoor zorgt dat voornamelijk kranten sterk afhankelijk zijn van de financiering van politieke partijen en lobbygroepen is dat veel kranten slechts een beperkte omzet hebben en dus moeilijk zelfstandig kunnen rondkomen (Balkanmedia, z.d.; Nenova, 2010, 90-93).

Gezien de sterke banden van veel Bosnische nieuwsplatforms met politieke partijen is de politieke controle in Bosnië en Herzegovina op de media relatief groot. Met name in verkiezingstijd publiceren Bosnische nieuwsplatforms nieuws dat sterk politiek gekleurd is (Nenova, 2010, 90-93). Ook is het niet goed gesteld met de persvrijheid in Bosnië-Herzegovina. Het komt bijvoorbeeld regelmatig voor dat journalisten die kritisch rapporteren over het overheidsbeleid en de wijdverspreide corruptie in de publieke sector geconfronteerd worden met strenge maatregelen van de autoriteiten. In 2014 werd bijvoorbeeld het kantoor van een nieuwswebsite die gerapporteerd had over vermeende verkiezingsfraude gepleegd door de premier van de Republika Srpska binnengevallen door de politie in een poging om het bewijsmateriaal van deze vermeende verkiezingsfraude in beslag te nemen (Reporters Without Borders, 2016). Vanwege de sterke politieke controle op de Bosnische media en de gebrekkige persvrijheid in het land, heeft Freedom House, een Amerikaanse organisatie die rapporten uitbrengt over de persvrijheid in verschillende landen, de mediasector in Bosnië Herzegovina geclassificeerd als ‘Partly Free’ (Freedom House, 2016).

Hieronder zal ik een korte beschrijving geven van de drie kranten die als bron zullen dienen voor dit onderzoek, Devni Avaz, Glas Srpske en Vecernji List BiH.

Devni Avaz

Devni Avaz is een Bosnische krant die voornamelijk gelezen wordt door Bosniakken. *Devni Avaz* is de meest verkochte krant in Bosnië en Herzegovina. De huidige versie krant van de krant is in 1995 opgericht door de zakenman Fahrudin Radončić. *Devni Avaz* was in de eerste jaren na haar oprichting sterk verbonden met de grootste politieke partij onder de Bosniakken, de SDA. Na verloop van tijd en met name nadat Radončić in 2009 zijn eigen politieke partij oprichtte is *Devni Avaz* kritischer geworden op de SDA. Desondanks verspreidt de SDA over het algemeen nog steeds berichtgeving die sterk pro-Bosniak is. *Devni Avaz* heeft tegenwoordig sterke banden met de politieke partij die door Radončić is opgericht, de Unie voor een betere toekomst voor Bosnië-Herzegovina (SBB BiH). Hierdoor is de berichtgeving van *Devni Avaz* met name in verkiezingstijd sterk gekant voor deze politieke partij (Marko, 2012, 5-6; Nenova, 2010, 88-93; Media Plan Institute, 2010, 84-88).

4.11: Fahrudin Radončić

(Sarajevo Times, 2016)

Glas Srpske

Glas Srpske is een krant die vrijwel alleen door Bosnische Serviërs gelezen wordt. De krant is afkomstig uit Banja Luka, de hoofdstad van de Republika Srpska en wordt ook vrijwel alleen in de Republika Srpska verkocht. *Glas Srpske* heeft een lange geschiedenis en is ontstaan uit een Bosnisch-Servische krant die onder een aantal verschillende namen sinds 1943 in Bosnië-Herzegovina heeft bestaan. *Glas Srpske* heeft een zeer sterke band met de SNSD en de regering van de Republika Srpska die sinds 2006 geleid wordt door de SNSD. In voorgaande verkiezingen was de krant bijvoorbeeld erg positief over de SNSD en leverde krant vrijwel geen kritiek op de regering van de Republika Srpska (Media Plan Institute, 2010, 68-74). Hierdoor wordt *Glas Srpske* over het algemeen gezien als een krant die voornamelijk de sterk etnisch-nationalistische, pro-Servische retoriek van de SNSD verspreidt (Nenova, 2010, 88-93).

Vecernji list BiH

Vecernji List is een Kroatische krant die zowel in Kroatië als in Bosnië-Herzegovina onder Kroaten en Bosnische Kroaten gelezen wordt en is sterk verbonden met de eerdergenoemde Kroatische politieke partij de HDZ, die in beide landen actief is. Vanwege de sterke verbondenheid van *Vecernji List* met de HDZ staat *Vecernji List* vooral bekend als een sterk etnisch-nationalistische, pro-Kroatische krant en

wordt de Bosnische versie van deze krant, *Vecernji List BiH* vrijwel exclusief door Bosnische Kroaten gelezen (Media Plan Institute, 2010, 80-83; Nenova, 88-93).

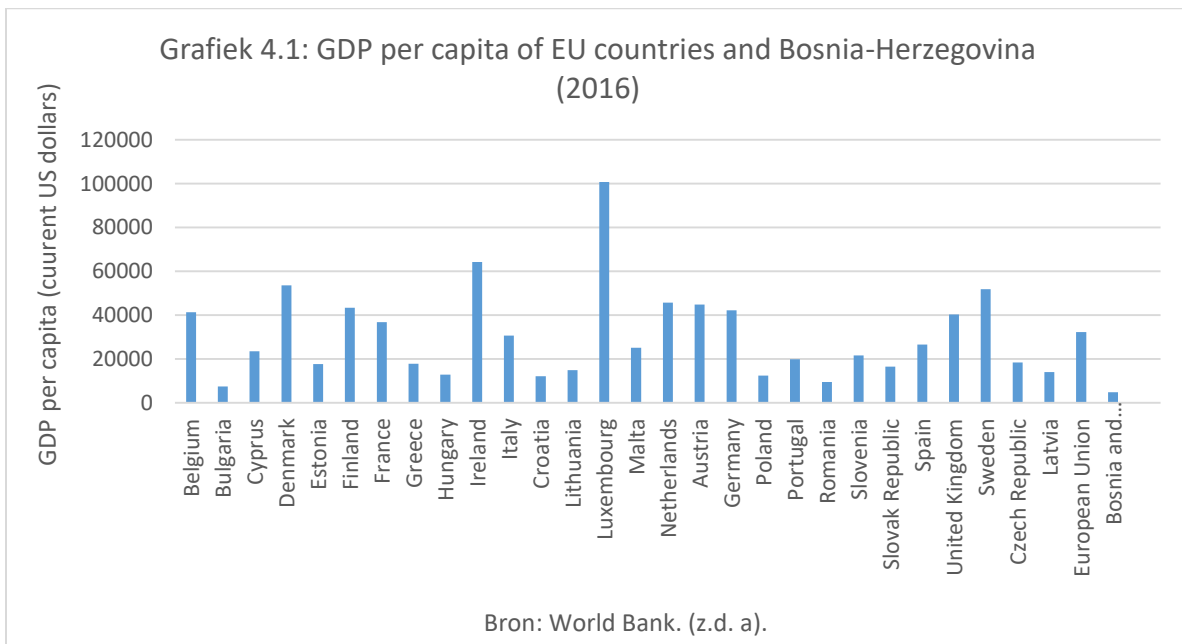
4.4: Toetredingsproces tot de EU: Moeizame vooruitgang

Zoals in hoofdstuk 1 beschreven staat, is het *Stabilisation and Association Agreement (SAA)* tussen Bosnië-Herzegovina en de EU in juni 2015 geratificeerd. Hiermee is Bosnië-Herzegovina in 2015 begonnen met het doorvoeren van hervormingen om in aanmerking te kunnen komen voor EU-lidmaatschap (Europese Commissie, 2016, p. 3-4). Deze hervormingen omvatten onder andere het bestrijden van corruptie, het berechten van oorlogsmisdadigers uit de Bosnische oorlog, het verbeteren van de mensenrechten en persvrijheid en het centraliseren van de Bosnische staatsinrichting. Voornamelijk dit laatste punt vormt een groot struikelblok voor de toetreding van Bosnië-Herzegovina tot de Europese Unie. Centralisatie van de Bosnische staatsinrichting zou immers betekenen dat de verschillende entiteiten een deel van hun macht en bevoegdheden zouden moeten inleveren ten opzichte van de nationale overheid. Met name onder sterk etnisch-nationalistische Bosnisch-Servische en Bosnisch-Kroaten partijen, zoals de eerdergenoemde SNSD en HDZ BiH bestaat er grote weerstand tegen het creëren van een sterke centrale nationale overheid aangezien de Bosnische Serviërs en Bosnische Kroaten vrezen dat deze nationale overheid gedomineerd zal worden door de Bosniakken, die de grootste etnische groep in Bosnië-Herzegovina vormen (Lyon, 2006, p. 50-54). Een ander struikelblok voor het doorvoeren van de hervormingen die in de SAA zijn vastgelegd wordt gevormd door het gedecentraliseerde politieke systeem en de verankering van de rechten van de Bosniakken, Bosnische Serviërs en Bosnische Kroaten in de grondwet. De verankering van deze grondrechten in de grondwet maakt het erg makkelijk voor de politieke vertegenwoordigers van de verschillende etnische groepen om het doorvoeren van hervormingen die tegen hun belang ingaan te blokkeren (Europese Commissie, z.d.; Turcilo, z.d.; Fleet, 2014, p. 20-22).

De verankering van de grondrechten van Bosnische Kroaten, Bosnische Serviërs en Bosniakken in de Bosnische grondwet zorgt er ook voor dat andere bevolkingsgroepen gediscrimineerd worden. In 2009 werd bijvoorbeeld door Jakob Finci, een vertegenwoordiger van de Bosnische joden en Dervo Sejdić, een vertegenwoordiger van de Bosnische Roma een rechtszaak tegen de nationale overheid aangespannen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Volgens Finci en Sejdić was de Bosnische grondwet in strijd met de mensenrechten omdat volgens deze grondwet alleen Bosnische Kroaten, Bosnische Serviërs en Bosniakken zich verkiesbaar kunnen stellen voor de presidentie van Bosnië-Herzegovina en hun stem kunnen uitbrengen bij de presidentsverkiezingen. Het EHRM stelde in deze rechtszaak Finci en Sejdić in het gelijk en verklaarde dat de verkiezingsregulaties voor de presidentie van Bosnië-Herzegovina in strijd zijn met de mensenrechten. Hoewel er in Bosnië-Herzegovina enige pogingen zijn gedaan om de discriminatie van minderheden aan te pakken loopt de Bosnische wetgeving nog sterk achter in vergelijking met andere Europese landen. De regulaties voor de verkiezingen voor de presidentie zijn bijvoorbeeld nog steeds niet veranderd. Het terugdringen van de discriminatie van minderheden blijft hierdoor een belangrijke eis voor Bosnisch EU-lidmaatschap (European Court of Human Rights, 2011, p. 2-11; Greiner, 2016; Europese Commissie, 2016, p.20-22).

Naast de gedecentraliseerde politieke structuur is ook de wijdverbreide corruptie in de Bosnische maatschappij een groot obstakel voor de eventuele toetreding van Bosnië-Herzegovina tot de EU. Corrupte praktijken zoals nepotisme en het betalen van steekpenningen zijn in vrijwel alle overheidssectoren zoals de rechtspraak, politie, douane en belastingdienst sterk aanwezig. Ook is persvrijheid, zoals is beschreven in de voorgaande sectie over de Bosnische mediasector, slechts in beperkte mate aanwezig en komen politieke controle op de media en intimidatie en geweld tegen journalisten regelmatig voor (Business Anti-Corruption Portal, 2016; Freedom House, 2016; Reporters Without Borders, 2016) Het gebrek aan persvrijheid en de wijdverspreide corruptie in de Bosnische publieke sector heeft ertoe geleid dat er onder de bevolking zeer weinig vertrouwen is in het functioneren van het openbaar bestuur. In een onderzoek dat is uitgevoerd in Bosnië-Herzegovina door Sigma, een internationaal onderzoeksbureau, gaf slechts 23 procent van de respondenten aan vertrouwen te hebben in het functioneren van het parlement. In dit onderzoek had bovendien slechts 16 procent van de respondenten vertrouwen in het functioneren van de Bosnische rechtbanken (Posao Narodu, 2018, p. 50-52).

Naast politieke hervormingen vormen economische hervormingen ook een belangrijk onderdeel van het toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina tot de EU. Zoals in tabel 4.1 te zien is lag het bruto binnenlands product (bnp) per hoofd van de bevolking van Bosnië-Herzegovina 3910,1 euro, in 2016 verder onder het gemiddelde bnp per hoofd van de bevolking van de EU-landen, 26219,1 euro. Dit geldt echter ook voor de andere landen in de West-Balkan die in het toetredingsproces tot de EU zitten (zie tabel 2.1).

Tabel 4.1: Bruto binnenlands product West-Balkan landen per hoofd van de bevolking (2016)

Land	Bruto binnenlands product (in Euro's)
Albanië	3354.41
Bosnië-Herzegovina	3910.17
Kosovo	2977.45
Macedonië	4258.82
Montenegro	5715.89
Servië	4412.55

(World Bank, z.d. b)

Bosnië-Herzegovina kampt met een aantal grote economische problemen. Een grote zwakte van de Bosnische economie wordt bijvoorbeeld gevormd door de inefficiënte publieke sector in het land. Bosnië-Herzegovina kent een grote publieke sector die bestaat uit een groot aantal staatsbedrijven. Het overgrote gedeelte van deze staatsbedrijven heeft grote schulden, hetgeen vooral te wijten is aan het feit dat deze staatsbedrijven een te groot aantal personeelsleden in dienst heeft en dat het personeel van deze staatsbedrijven relatief hoge salarissen uitbetaald krijgt. Het gemiddelde salaris in de publieke sector is bijvoorbeeld 45 procent hoger dan het gemiddelde salaris in de private sector. (Goldstein, Davies and Fengler, 2015; Posao Narodu, 2018, p. 28-32, 45-46). Ook zorgt de sterk gedecentraliseerde politieke structuur van Bosnië-Herzegovina met haar grote aantal verschillende bestuursentiteiten ervoor dat het land een enorm aantal overheidsfunctionarissen heeft. In totaal heeft Bosnië-Herzegovina bijvoorbeeld 16 presidenten, 14 minister-presidenten en 760 parlementsleden en hebben de verschillende entiteiten een groot aantal ambtenaren in dienst. Dit enorme ambtenarenapparaat zorgt ervoor dat de overheid een groot deel van haar begroting besteed aan het uitbetalen van ambtenarensalarissen waardoor de overheid slechts weinig geld kan besteden aan andere zaken zoals onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur (Sibona, 2010, 147-150).

De economische problematiek van Bosnië-Herzegovina die veroorzaakt wordt door de inefficiëntie van de publieke sector, wordt versterkt door de afwezigheid van een sterke private sector. Het ontbreken van een sterke private sector wordt onder meer veroorzaakt door het gebrekkige ondernemersklimaat van Bosnië-Herzegovina. In de *Doing Business Reports*, rapporten die jaarlijks worden uitgebracht door de Wereldbank over het ondernemersklimaat in de verschillende landen van de wereld, stond Bosnië-Herzegovina op een lage plaats in vergelijking met de andere West-Balkan landen (zie tabel 2.2). Het gebrekkige ondernemersklimaat zorgt er ook voor dat er relatief weinig vanuit het buitenland in Bosnië-Herzegovina geïnvesteerd wordt (Goldstein, Davies and Fengler, 2015; Posao Narodu, 2018, p. 35-40). Het grotendeels ontbreken van goed ondernemersklimaat en een sterke private sector veroorzaakt bovendien dat de werkloosheid in Bosnië-Herzegovina erg hoog is, ondanks dat veel staatsbedrijven te veel werknemers in dienst hebben. In 2017 lag het werkloosheidspercentage bijvoorbeeld op 38,7 procent (Posao Narodu, 2018, p. 42-44). Verder heeft Bosnië-Herzegovina te kampen met het probleem dat haar economie sinds de Bosnische oorlog in de jaren negentig sterk afhankelijk is geweest van ontwikkelingshulp en geld dat door Bosniërs die in het buitenland wonen naar Bosnië-Herzegovina wordt gestuurd, zogeheten *remittances*. Hierdoor neemt consumptie een erg grote rol in de Bosnische economie in terwijl er relatief weinig goederen en diensten geproduceerd worden. Dit gebrek aan

productie maakt het lastig om structurele economische groei tot stand te brengen (Goldstein, Davies and Fengler, 2015). Een andere factor die structurele economische groei in Bosnië-Herzegovina ondermijnt is de relatief grote informele economie in het land. Door deze grote informele economie is de belasting op formeel, geregistreerd werk erg hoog (Europese Commissie, 2016, p. 31-35; Roberto & Piirsild, 2004, p. 28-35).

Tabel 4.2: Ease to Doing Business Ranking van de West-Balkan landen

	2016* **	2017* **	2018* **
Albanië	97/189	58/190	65/190
Bosnië-Herzegovina	79/189	81/190	86/190
Kosovo	66/189	60/190	40/190
Macedonië	12/189	10/190	11/190
Montenegro	46/189	51/190	42/190
Servië	59/189	47/190	43/190

*De score in de ranking in de *Ease to Doing Business Ranking* is gebaseerd op de cijfers van het voorgaande jaar

**In de Ease to Doing Business Ranking geeft een lage ranking een relatief goed ondernemersklimaat aan.

(World Bank, 2016; World Bank, 2017; World Bank, 2018)

Door de bovengenoemde politieke en economische problemen heeft Bosnië-Herzegovina nog een lange weg te gaan tot lidmaatschap van de Europese Unie. Desondanks heeft Bosnië-Herzegovina sinds de ratificatie van de SAA in juni 2015 een redelijke hoeveelheid hervormingen doorgevoerd. In totaal zijn van de 172 benodigde hervormingen die de nationale overheid en verschillende entiteiten moeten doorvoeren volgens de SAA, 104 hervormingen (61%) doorgevoerd. Van de overige hervormingen zijn er momenteel 40 (23%) in behandeling in de parlementen van de verschillende staatsentiteiten. De overige 28 hervormingen (16%) zijn nog niet in behandeling genomen (Posao Narodu, 2018, p. 22-25). Bosnië-Herzegovina heeft verder in februari 2018 de vragenlijst voor EU-lidmaatschap bij de Europese Commissie ingediend. Deze vragenlijst werd in december 2016 door de Europese Commissie aangeleverd bij Bosnië-Herzegovina en omvatte vragen over de politieke en economische situatie in het land in verhouding tot de criteria die de Europese Commissie stelt voor EU-lidmaatschap. De informatie die de Bosnische politieke autoriteiten hebben aangeleverd met het invullen van deze vragenlijst zal door de Europese Commissie worden gebruikt om de aanvraag van Bosnië-Herzegovina voor EU-lidmaatschap te evalueren (Sarajevotimes, 2018).

4.12: Dragan Čović (links), het Bosnisch-Kroatische lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina bij de indiening van de EU-vragenlijst aan de president van de Europese Commissie, Jean-Claude Juncker (rechts) op 28 februari 2018.

(Sarajevotimes, 2018)

Ondanks deze vooruitgang is er in Bosnië-Herzegovina ook veel scepsis over de mate van succes in het doorvoeren van de EU-hervormingen. Deze scepsis komt met name voort uit het feit dat de doorvoering van wetten door het parlement niet hoeft te betekenen dat deze wetten worden omgezet in concrete maatregelen en dat erop wordt toegezien dat deze wetten ook daadwerkelijk uitgevoerd zullen worden. De economische hervormingen die in de laatste jaren zijn doorgevoerd hebben bijvoorbeeld niet geleid tot grote economische verbeteringen, zoals een grote toename in buitenlandse investeringen of een sterke daling van de werkloosheid (Posao Narodu, 2018, p. 36-38, 42-44). De Europese Commissie was in haar rapport in 2016 over de voortgang van de hervormingen in Bosnië-Herzegovina ook slechts matig positief. Hoewel de Europese Commissie aangaf dat er enige vooruitgang was geboekt op veel verschillende terreinen zoals corruptiebestrijding, rechtspraak en de overheidsdiensten werd in dit rapport ook aangegeven dat er op een veel gebieden met name op het verbeteren van de rechten van minderheden en het zorgen voor een betere coördinatie tussen de verschillende staatsentiteiten bij het doorvoeren van de EU-hervormingen vrijwel geen vooruitgang was geboekt (Europese Commissie 2016a, p. 4-30, 48-52, 68-74; Europa Nu, 2016b).

4.5: Buitenlandse Invloeden in Bosnië-Herzegovina

Naast de traagheid van het doorvoeren van hervormingen door de verschillende entiteiten, is er nog een andere substantieel probleem bij het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Dit probleem wordt gevormd door de grote invloed van Rusland, Turkije en de Golfstaten in Bosnië Herzegovina, hetgeen het etnisch-nationalisme en religieus fundamentalisme onder de etnische groepen in het land kan versterken.

Rusland heeft voornamelijk sterke banden met de regering van de Republika Srpska vanwege de politieke steun die Rusland Servië en de Republika Srpska heeft geboden sinds het begin van de

Bosnische oorlog en de gemeenschappelijke identiteit van de Russen en de Serviërs als orthodox-christelijke, Slavische volkeren. De banden tussen Rusland en de Republika Srpska bestaan tegenwoordig voornamelijk uit het bieden van politieke steun aan Bosnische Servische politieke leiders. De Rusland gebruikte in 2014 bijvoorbeeld haar vetorecht in de VN-Veiligheidsraad bij de stemming van een resolutie waarin de gebeurtenissen in Srebrenica tijdens de Bosnische oorlog zouden worden aangemerkt als genocide. Ook is Rusland actief in het trainen van de politie van de Republika Srpska (Cropsey & Truite, 2017; Intersection, 2016).

4.13: Voorzitster van het Russische parlement Valentina Matviyenko (midden) met Milorad Dodik (rechts) bij een bezoek aan Banja Luka, de hoofdstad van de Republika Srpska

(Radio Free Europe, z.d.)

De invloed van Turkije en de Golfstaten is binnen Bosnië-Herzegovina hoofdzakelijk merkbaar in de Federatie van Bosnië-Herzegovina vanwege de sterke banden van met name Turkije met de politieke leiders van de Bosniakken. De Turkse president Erdogan heeft bijvoorbeeld nauwe banden met de SDA en haar leider Bakir Izetbegović. Deze sterke band tussen Izetbegović en Erdogan was bijvoorbeeld duidelijk merkbaar toen Izetbegović toestemming gaf aan Erdogan om in mei 2018 een toespraak te houden in Sarajevo in het kader van Erdogan 's verkiezingscampagne voor Turken die in Europa wonen. Bosnië-Herzegovina was in deze gelegenheid het enige Europese land dat bereid was om een dergelijke toespraak van Erdogan op haar eigen grondgebied toe te staan. Naast de sterke band tussen de politieke leiders van de Bosniakken en Erdogan, is de invloed van Turkije en de Golfstaten duidelijk merkbaar aan de grootschalige financiering van de bouw van onder meer moskeeën, winkelcentra, scholen en culturele centra in de Federatie van Bosnië-Herzegovina door Turkije en de Golfstaten. Verder wordt de band tussen de Bosniakken en Turkije en de Golfstaten versterkt door het grote aantal toeristen uit Turkije en de Golfstaten dat Bosnië-Herzegovina bezoekt (Mujadžević, 2017, p. 25-26, 29-31; Claudet, 2017)

4.14: Turkse president Recep Tayyip Erdogan (links) en Bakir Izetbegović, Bosniaks lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina (rechts) tijdens de verkiezingstoespraak van Erdogan in Sarajevo in mei 2018.

(Arabnews, 2018)

4.15: Moskee in Sarajevo gefinancierd door Saoedi-Arabië

(APBS Newshour, 2016)

Hoofdstuk 5: Wel of niet bij de EU: de wenselijkheid van het EU-toetredingsproces in de Bosnische media

5.1: Inleiding

In dit hoofdstuk zal behandeld worden hoe de Bosnische media framing hanteren in hun artikelen over de wenselijkheid van Bosnisch lidmaatschap van de EU en de voordelen en nadelen die met EU-lidmaatschap gepaard gaan. Bij deze deelvraag zijn in totaal 20 artikelen geanalyseerd. Hiervan waren respectievelijk 10, 5 en 5 artikelen afkomstig uit *Devni Avaz* (Bosniaks), *Vecernji List BiH* (Bosnisch-Kroatisch) en *Glas Srpske* (Bosnisch-Servisch). In de geanalyseerde artikelen was duidelijk een tweedeling te merken tussen de artikelen waarin EU-lidmaatschap werd gepromoot en artikelen waarin het streven van Bosnië-Herzegovina naar EU-lidmaatschap als een zeer negatieve ontwikkeling werd bestempeld. Hierdoor zijn na het proces van open en axiaal coderen twee verschillende frames ontwikkeld waarvan het eerste frame zeer positief is over het EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina, het 'Pro-EU-lidmaatschap frame' en het tweede frame negatief is over het mogelijke EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina, het 'Anti EU-lidmaatschap frame'.

Hieronder volgt een korte beschrijving van deze twee frames:

1. Het 'Pro EU-lidmaatschap frame': Dit frame ziet EU-lidmaatschap als vooruitgang voor en als een oplossing voor de problemen waar Bosnië-Herzegovina mee kampt zoals een slechts-functionerende overheid, corruptie, etnisch nationalisme en een zwakke economie.
2. Het 'Anti EU-lidmaatschap frame': Dit frame ziet EU-lidmaatschap als een slechte optie voor Bosnië-Herzegovina. Dit frame kwam exclusief voor in de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske*. Volgens dit frame moeten de Bosnische Serviërs niet meewerken aan Bosnisch lidmaatschap van de EU omdat de EU-landen hiermee Bosnië-Herzegovina zullen dwingen om zich tegen Rusland te keren, dat een trouwe bondgenoot van de Bosnische Serviërs is.

Tabel. 5.1: Frame matrix deelvraag 1

Frame	Reasoning devices	Framing devices
Pro EU-lidmaatschap frame Standpunt: Bosnië-Herzegovina zou een EU-lidstaat moeten worden	Argument: EU-lidmaatschap zal politieke hervormingen met zich meebrengen zoals een vermindering van de corruptie, een efficiënter openbaar bestuur en meer politieke vrijheid.	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van bepaalde woordkeuzes om de EU in positieve termen te omschrijven, bijvoorbeeld als het 'vrije en verlichte Europa', vertegenwoordiger van het 'vrije westen' en als 'toevluchtsoord'. • Gebruik van vergelijkingen, de EU als tegenpool van de huidige dictatoriale en oligarchische praktijken in de Bosnische politiek.
	Argument: Bosnië-Herzegovina is een Europees land dat vanwege zijn ligging en geopolitieke oriëntatie bij de EU zou moeten horen.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukken geografische ligging Bosnië-Herzegovina, grens met EU-land Kroatië. • Historische verwijzingen, bijvoorbeeld verwijzingen naar geschiedenis van Bosnië-Herzegovina om te benadrukken dat Bosnië-Herzegovina al eeuwenlang bij de Westerse beschaving hoort.

Frame	Reasoning devices	Framing devices
	Argument: Bosnisch EU-lidmaatschap en EU-lidmaatschap voor de andere West-Balkan landen zal vrede en stabiliteit in de Balkan regio brengen.	<ul style="list-style-type: none"> • Historische verwijzingen naar de Tweede Wereldoorlog en de Joegoslavische oorlogen. • Gebruik van vergelijkingen. Toekomst waarin de West-Balkan landen allemaal tot de EU gepositioneerd als tegenpool van de oorlogen en het geweld uit het verleden.
Anti EU-lidmaatschap frame Standpunt: De Republika Srpska zou niet moeten meewerken aan Bosnisch lidmaatschap van de EU	Argument: De EU streeft in samenwerking met de VS, de NAVO en de Bosniakse politieke elite de vernietiging van de Republika Srpska na.	<ul style="list-style-type: none"> • Verwijzing naar een Westers complot tegen Republika Srpska en samenwerking tussen de Westerse landen en 'Sarajevo' (de Bosniakse politieke elite). • Woordkeuzes om Pro-westerse Bosnisch-Servische partijen zeer negatief te omschrijven bijvoorbeeld als 'collaborateurs' en 'als verraders van het Servische volk'. • Historische verwijzingen bijvoorbeeld naar bombardementen van de NAVO op Servië tijdens de Kosovo oorlog in 1999.
	Argument: Lidmaatschap van de EU zal betekenen dat de Republika Srpska haar banden met Rusland zal moeten verbreken.	<ul style="list-style-type: none"> • Rusland en Servië omschreven als 'broederlanden' van de Republika Srpska. • Verwijzing naar een nieuwe as, samenwerkingsverband tussen Banja Luka (hoofdstad van de Republika Srpska), Belgrado en Moskou.

5.2: Het 'Pro EU-lidmaatschap frame'

Zoals eerdergenoemd is het 'Pro EU-lidmaatschap' frame erg positief over het streven van Bosnië-Herzegovina om een EU-lidstaat te worden. Het belangrijkste *reasoning device*, argument bij dit frame is erop gebaseerd dat Bosnië-Herzegovina door lid van de EU te worden er zowel economisch als politiek op vooruit zal gaan. Bosnië-Herzegovina zal in deze lijn van argumentatie met EU-lidmaatschap een rechtsstaat worden met een goed functionerend politiek systeem en economie, wat zal leiden tot een vermindering van de spanningen tussen de verschillende etnische groepen en een vergroting van de politieke stabiliteit in het land.

Het 'Pro-EU-lidmaatschap frame' kwam voor in alle geanalyseerde opinieartikelen uit *Devni Avaz en Vecernji List BiH*. Het frame kwam ook voor in een aantal artikelen van *Glas Srpske*. In de artikelen van deze kranten werden een aantal *framing devices* gebruikt om het 'Pro EU-lidmaatschap frame' over te brengen. In de opinieartikelen uit de Bosniakse krant *Devni Avaz* werd de EU bijvoorbeeld vaak opgehemeld bijvoorbeeld door de EU te omschrijven als het 'vrije westen' en het 'democratische Europa'. Een ander belangrijke *framing device* bestond uit het portretteren van het politieke systeem in de EU-landen als een tegenpool van het huidige Bosnische politieke systeem met haar populistische, corrupte politici en inefficiënte bureaucratie. Dit *framing device* werd ook in *Glas Srpske* gehanteerd

waarbij Bosnië-Herzegovina als EU-lidstaat neergezet werd als een tegenpool van het huidige Bosnië-Herzegovina met haar inefficiënte overheid en bureaucratie (Glas Srpske, 2017a).

In een artikel uit *Devni Avaz* van 10 november werd hierbij om de huidige problematische situatie van Bosnië-Herzegovina te beschrijven soms een 'zwart gat' als metafoor gebruikt. In deze twee artikelen werd lidmaatschap van de EU omschreven als een manier voor Bosnië-Herzegovina om uit dit zwarte gat te ontsnappen (Devni Avaz, 2017a). Ook werd in artikelen van *Devni Avaz* de EU onder meer omschreven als een 'toevluchtsoord' en als een 'betere toekomst voor Bosnië-Herzegovina'. Bovendien werd in *Devni Avaz* het EU-lidmaatschap als de voorbestemde toekomst van Bosnië-Herzegovina geframed (Devni Avaz, 2018a). Verder werd in een artikel in *Glas Srpske* van 23 april verondersteld dat door lid van de EU te worden, Bosnië-Herzegovina onderdeel zou gaan uitmaken van de 'Europese familie' en dus daadwerkelijk een deel van Europa zou worden (Glas Srpske, 2018a).

Ook in *Glas Srpske* waren een aantal artikelen positief over het Bosnische streven om een EU-lidstaat te worden. In een artikel in *Glas Srpske* van 2 maart 2018 werd bijvoorbeeld beschreven dat de hervormingen die nodig zijn voor EU-lidmaatschap weliswaar pijnlijk en lastig zijn voor Bosnië-Herzegovina, maar dat EU-lidmaatschap zou kunnen leiden tot een effectievere staatsinrichting. In dit artikel werd onder andere vergelijkingen gebruikt als *framing devices*, onder andere door Bosnië-Herzegovina als een EU-lidstaat te positioneren als een tegenpool van het huidige Bosnië-Herzegovina met haar inefficiënte overheid en bureaucratie (Glas Srpske, 2017a). Ook werden in een artikel in *Glas Srpske* van 23 april bepaalde woordkeuzes gebruikt als *framing devices* om de EU in een positief daglicht te stellen. In dit artikel werd bijvoorbeeld verondersteld dat door lid van de EU te worden, Bosnië-Herzegovina onderdeel zou gaan uitmaken van de 'Europese familie' en dus daadwerkelijk een deel van Europa zou worden (Glas Srpske, 2018a).

Een ander belangrijk *reasoning device* bij het 'Pro EU-lidmaatschap frame' dat in *Devni Avaz* in meerdere artikelen werd aangehaald was gebaseerd op de geografische ligging van Bosnië-Herzegovina in Europa. Dit *reasoning device* impliceert dat Bosnië-Herzegovina vanwege haar ligging aan de grens van de EU en binnen het Europese continent, op den duur ook een EU-lidstaat zou moeten worden. Om dit argument te ondersteunen werd Bosnië-Herzegovina met behulp van enkele *framing devices* neergezet als een pro-westers Europees land bijvoorbeeld door naar de Bosnische geschiedenis te verwijzen en te benadrukken dat Bosnië-Herzegovina al eeuwenlang deel uitmaakt van de Westerse beschaving. Ook berustten een aantal *framing devices* op het vergelijken van Bosnië-Herzegovina met haar buurland Kroatië, dat al een EU-lidstaat is (Devni Avaz, 2018b; Vecernji List BiH, 2017a; Vecernji List BiH, 2017b).

Verder werd in de geanalyseerde artikelen vaak het *reasoning device* genoemd dat EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina en de andere landen in voormalig Joegoslavië politieke stabiliteit met zich zal meebrengen voor de gehele Balkanregio. Om dit *reasoning device* te communiceren naar het publiek werden voornamelijk historische verwijzingen als *framing devices* gebruikt. In de geanalyseerde artikelen werd bijvoorbeeld verwezen naar de conflicten in de Balkan uit het verleden. Hierbij werd EU-lidmaatschap gepositioneerd als een tegenpool voor de huidige situatie waarin er tussen de verschillende Balkan landen grote spanningen bestaan afkomstig uit conflicten uit het verleden zoals de Tweede Wereldoorlog en de Joegoslavische oorlogen. In de artikelen uit *Vecernji List BiH* werd EU-lidmaatschap voor de landen in voormalig Joegoslavië beschreven als een manier om het 'duistere

verleden' achter zich te laten en te streven naar meer samenwerking. In een artikel uit *Vecernji List BiH* van 16 januari 2018 werd bijvoorbeeld toegespeeld op de 'gemeenschappelijke Europese toekomst' van de Westelijke Balkan landen (Vecernji List BiH, 2018a; Vecernji List BiH, 2017c).

5.3: Het 'Anti EU-lidmaatschap frame

Het 'Anti EU-lidmaatschap frame' staat in scherp contrast met het 'Pro EU-lidmaatschap frame'. Waarbij het 'Pro EU-lidmaatschap frame' Bosnisch EU-lidmaatschap neerzet als een positieve ontwikkeling die Bosnië-Herzegovina vooruitgang zal brengen, schildert het 'Anti EU-lidmaatschap frame', Bosnisch EU-lidmaatschap af als een rampzalige ontwikkeling. De *reasoning devices* bij dit frame zijn tweeledig. Een belangrijk *reasoning device* bij dit frame er op gebaseerd dat de EU een pro-westers, anti-Servisch en anti-Russisch bondgenootschap is. Door een EU-lidstaat te worden zal Bosnië-Herzegovina hierdoor gedwongen worden om haar banden met Rusland grotendeels te verbreken en zich tegen Rusland te keren, bijvoorbeeld door net als de EU-landen economische sancties tegen Rusland in te stellen. Ook wil de EU volgens het 'Anti EU-lidmaatschap frame', met Bosnisch lidmaatschap van de EU de Bosnische Serviërs verder marginaliseren en de Republika Srpska afschaffen.

In de artikelen van Glas Srpske werd om het bovengenoemde *reasoning device* tastbaarder te maken, voornamelijk getracht om de 'vijanden' van de Republika Srpska, de EU, de VS en NAVO, de Bosniakken en de Bosnische Kroaten te demoniseren. In de artikelen van *Glas Srpske* werd bijvoorbeeld veelvuldig gerefereerd naar een 'Westers complot' waarin de VS, de EU-landen in samenwerking met de Bosniakse politieke elite en pro-westerse Bosnische-Servische politieke partijen, de afschaffing van de Republika Srpska als Bosnische entiteit nastreven. Hierbij werden bijvoorbeeld pro-westerse Bosnisch-Servische politieke partijen omschreven als 'marionetten' (Glas Srpske, 2017d). Ook werden in *Glas Srpske* regelmatig historische verwijzingen gebruikt als *framing devices*. Zo werd het vermeende anti-Servische karakter van de VS en de EU-landen kracht bijgezet met verwijzingen naar gebeurtenissen uit het verleden zoals de bombardementen van de NAVO op Servië tijdens de Kosovo oorlog in 1999, waar veel EU landen aan deelnamen (Glas Srpske, 2017b). Verder werd veelvuldig verwezen naar de etnische zuiveringen die tijdens de Bosnische oorlog zijn uitgevoerd door Bosnische Kroaten en Bosniakken op de Bosnische Serviërs en de vervolging van de Serviërs door de Kroatische *Ustaša* beweging tijdens de Tweede Wereldoorlog, om de kwaadaardigheid en het anti-Servische karakter van de Bosniakken en Bosnische Kroaten te onderstrepen.

in *Glas Srpske* waarin het 'Anti EU-lidmaatschap frame' werd gepropageerd zou dit een ramp zijn voor de Bosnische Serviërs omdat Rusland juist een trouwe bondgenoot is van de Republika Srpska en Servië. In deze lijn van argumentatie zou de Republika Srpska, in plaats van Bosnisch EU-lidmaatschap het versterken van de banden met Rusland en Servië moeten nastreven.

Een ander belangrijk *reasoning device* bij het 'Anti EU-lidmaatschap frame', hield in dat de Rusland en Servië trouwe bondgenoten van de Republika Srpska zijn. Om dit argument te communiceren werden bepaalde woordkeuzes gebruikt als *framing devices* om de vriendschappelijke banden tussen de Republika Srpska, Servië en Rusland te benadrukken, bijvoorbeeld door het omschrijven van Servië en

Rusland als 'broederlanden' van de Republika Srpska. Ook werd veelvuldig verwezen naar de historische en culturele banden tussen de Serviërs en de Russen als Orthodox-Christelijke, Slavische volken (Glas Srpske, 2017b, Glas Srpske 2017c).

In de artikelen uit *Glas Srpske* werden beide *reasoning devices* bij het 'Anti EU-lidmaatschap frame' veelvuldig gecombineerd. Hiermee werd voornamelijk geprobeerd om de Bosnisch-Servische bevolking te overtuigen van het standpunt dat in plaats van het nastreven van Bosnisch lidmaatschap van de EU, de samenwerking tussen de Republika Srpska, Servië en Rusland moest versterken om zich zo tegen het 'Westerse complot', van de EU, de NAVO, de Bosniakken en de Kroaten te kunnen verweren. (Glas Srpske, 2017d).

5.1: Bombardement van de NAVO op de Servische hoofdstad Belgrado (toenmalig deel van de Federale Republiek Joegoslavië) tijdens de Kosovo oorlog in 1999

(Balkan Insight, 2017)

5.4: Analyse

In de berichtgeving van de Bosnische media over de wenselijkheid van EU-lidmaatschap voor Bosnië-Herzegovina was een duidelijke tweedeling te merken tussen de Bosniakse en Bosnische-Kroatische kranten, *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH*, die uniform positief waren over het streven van Bosnië-Herzegovina om een EU-lidstaat te worden en de Bosnisch-Servische krant, *Glas Srpske* waarin in een deel van de opiniëartikelen het EU-toetredingsproces positief werd omschreven en in andere artikelen als een negatieve ontwikkeling werd bestempeld. Een mogelijke verklaring voor dit fenomeen is dat de Bosnische Serviërs over het algemeen minder positief staan tegenover Bosnisch EU-lidmaatschap dan de Bosnische Kroaten en Bosniakken. In een opinieonderzoek dat werd uitgevoerd door Prism Research in 2015 in opdracht van de 'Office of the UN Resident Coordinator' (OCR) in Bosnië Herzegovina kwam bijvoorbeeld naar voren dat 61,4 procent van de Bosnische Serviërs, het verkrijgen van 'kandidaatsstatus' voor EU-lidmaatschap als een positieve ontwikkeling ziet. Onder Bosnische Kroaten en Bosniakken was dit percentage respectievelijk 87, 4 en 85, 9 procent (Office of the UN Resident Coordinator, 2015, p. 67-70). Uit een ander opinieonderzoek uitgevoerd door het International Republican Institute in 2017 bleek dat onder de Bosnische Kroaten en Bosniakken respectievelijk 59 en

65 procent een sterke voorkeur hebben voor Bosnisch EU-lidmaatschap, terwijl slechts 18 procent van de Bosnisch-Servische respondenten deze visie deelde. Ook bleek uit hetzelfde opinieonderzoek dat 89 procent van de Bosnische Serviërs positief was over de rol van Rusland in Bosnië-Herzegovina terwijl dit percentage onder de Bosnische Kroaten en Bosniakken respectievelijk op 43 en 29 procent lag. Verder bleek uit het opinieonderzoek van het International Republican Institute dat slechts 26 procent van de Bosnische Serviërs een positieve kijk op de VS hadden terwijl onder de Bosniakken 64 procent en onder de Bosnische Kroaten 56 procent van de respondenten positief was over de VS (International Republican Institute, 2017).

Het feit dat de Bosnische Serviërs over het algemeen minder positief zijn over EU-lidmaatschap dan de Bosnische Kroaten en Bosniakken is een mogelijke verklaring voor het voorkomen van het 'Anti EU-lidmaatschap frame' in Glas Srpske en het totaal ontbreken van dit frame in zowel *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH*. Ook kan de positieve blik op Rusland en de minder positieve blik op de VS onder de Bosnische Serviërs in vergelijking met de Bosnische Kroaten en de Bosniakken een verklaring zijn voor het gebruik van het 'Westerse complot' als *framing device* in de artikelen in Glas Srpske waarin het 'Anti EU-lidmaatschap frame' voorkwam. Een ander gegeven dat het gebruik van het 'Westerse complot' als *framing device* kan verklaren is dat de Bosnische Serviërs over het algemeen tegenstanders zijn van de centralisatie van Bosnische staatsinrichting, hetgeen een belangrijk onderdeel is van de hervormingen die Bosnië-Herzegovina zal moeten doorvoeren om lid van de EU te kunnen worden. In het eerdergenoemde onderzoek van Prism research bleek bijvoorbeeld dat de Bosnische Serviërs een grote tegenstander zijn van het vergroten van de bevoegdheden van de centrale overheid ten koste van de verschillende entiteiten. Sterker nog, de meerderheid van Bosnisch-Servische respondenten gaf aan dat de Republika Srpska een onafhankelijk land zou moeten worden of zich zou moeten aansluiten bij Servië. Bovendien gaf bijna de helft van de overige Bosnisch-Servische respondenten, die van mening waren dat de Republika Srpska deel zou moeten blijven uitmaken van Bosnië-Herzegovina aan dat de Republika Srpska meer bevoegdheden zou moeten krijgen ten opzichte van de nationale overheid (Office of the UN Resident Coordinator, 2017, p. 63, 65). Het gebruik van het 'Westerse complot' als *framing device* kan hierbij verklaard worden als een strategie om in te spelen op het verlangen van de Bosnisch-Servische bevolking om de Republika Srpska te behouden als grotendeels onafhankelijke entiteit en verdere centralisatie in het kader van het EU-toetredingsproces tegen te gaan.

In Glas Srpske was het 'Anti EU-lidmaatschap frame' dus alom aanwezig om in te spelen op de anti-westerse sentimenten van de Bosnisch-Servische bevolking. In een aantal artikelen van Glas Srpske was echter vooral het 'Pro-EU-lidmaatschap frame' aanwezig. De meest voor de hand liggende verklaring voor dit gegeven is dat zoals uit het opinieonderzoek van de OCR blijkt dat aanzienlijk deel van de Bosnische Servische bevolking positief staat tegenover EU-lidmaatschap, ondanks dat dit percentage lager ligt dan onder de Bosnische Kroaten en Bosniakken. Het verspreiden van het 'Pro EU-lidmaatschap frame' in Glas Srpske zou hierbij een poging kunnen zijn om ook publiek te trekken onder Bosnische Serviërs die positief of neutraal tegenover Bosnisch EU-lidmaatschap staan.

Een andere mogelijke verklaring voor het veelvuldig gebruik van het Anti EU-lidmaatschap frame in Glas Srpske is gebaseerd op de karakter van de krant zelf. Zoals in hoofdstuk 4 beschreven staat is Glas Srpske sterk verbonden met de SNSD, de partij van de Bosnisch-Servische president Milorad Dodik. Deze partij staat bekend als een extreem-nationalistische partij die regelmatig anti-Westerse, anti-Bosniakse en

anti-Kroatische retoriek verspreidt. Ook is de SNSD sterk voorstander van verregaande samenwerking tussen de Republika Srpska, Servië en Rusland, hetgeen ook in het Anti EU-lidmaatschap frame. Het is dus redelijk aannemelijk, dat met name gezien de Bosnische parlementsverkiezingen in oktober 2018, de SNSD haar invloed op *Glas Srpske* heeft gebruikt om ervoor te zorgen dat in de opinieartikelen in *Glas Srpske* voornamelijk frames zijn verspreid die overeenkomen met de partijlijn van de SNSD.

Hoofdstuk 6: Progressie in het EU-toetredingsproces

6.1: Inleiding

In dit hoofdstuk zal de vraag behandeld worden op welke wijzen de Bosnische media framing hanteren in hun beschrijving van de mate van vooruitgang die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt in haar EU-toetredingsproces. Voor het beantwoorden van deze vraag zijn in totaal 12 artikelen geanalyseerd, 6 artikelen uit de Bosniakse krant *Devni Avaz*, 2 artikelen uit de Bosnisch-Kroatisch krant *Vecernji List BiH* en 4 artikelen uit de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske*.

Uit het coderingsproces bleek duidelijk dat de voortgang in het EU-toetredingsproces in de onderzochte artikelen over het algemeen in negatieve termen werd omschreven. Geen enkel artikel was volledig positief over de voortgang in het EU-toetredingsproces en de meerderheid van de artikelen was ronduit negatief over de voortgang in het EU-toetredingsproces. Toch was er een duidelijke tweedeling tussen artikelen die volledig negatief waren over de voortgang in het EU-toetredingsproces en artikelen waarin negatief werd geschreven over de voortgang in het EU-toetredingsproces, maar waarin ook positieve ontwikkelingen in het EU-toetredingsproces werden genoemd. Hierdoor zijn er twee verschillende frames gedistilleerd uit de geanalyseerde artikelen, het 'Geen progressie frame' dat voorkwam in de artikelen die alleen maar negatief waren over de EU-toetredingsproces en het 'Enige progressie frame, dat voorkwam in artikelen waarin naast negatieve, ook positieve ontwikkelingen in het EU-toetredingsproces werden genoemd.

Hieronder een beschrijving van de twee bovengenoemde frames:

1. Het 'Geen-progressie frame': Het 'Geen progressie frame' is ronduit negatief over de mate van vooruitgang die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt in haar streven naar EU-lidmaatschap. In dit frame wordt de conclusie getrokken dat de Bosnische politieke autoriteiten slechts halfslachtige pogingen hebben gedaan om de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap door te voeren waardoor er eigenlijk geen vooruitgang in het EU-toetredingsproces van Bosnië Herzegovina is geboekt.
2. Het 'Enige progressie frame': Het 'Enige progressie frame' is enigszins positief over de mate van vooruitgang die geboekt is in het EU-toetredingsproces en is niet ronduit negatief. Dit frame wordt voornamelijk gekenmerkt door het standpunt dat Bosnië-Herzegovina enige mate van vooruitgang heeft geboekt in haar streven naar EU-lidmaatschap maar dat het uitvoeren van de benodigde EU-hervormingen op een tergend langzaam tempo plaatsvindt en dat Bosnië-Herzegovina nog een lange weg te gaan heeft in haar pad naar EU-lidmaatschap.

Tabel 6.1: Frame matrix deelvraag 2

Frame	Reasoning devices	Framing devices
<p>Geen progressie frame</p> <p>Standpunt: Er vindt eigenlijk geen progressie plaats in het Bosnische EU-toetredingsproces.</p>	<p>Argument: De Bosnische overheidsinstellingen voeren nauwelijks hervormingen uit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van hyperbolen en metaforen om het huidige EU-toetredingsproces te beschrijven, bijvoorbeeld het omschrijven van het huidige tempo in het doorvoeren van hervormingen omschreven als ‘zelfmoord’ op de weg naar EU-lidmaatschap. • Het proces van het doorvoeren van EU-hervormingen omschreven als patstelling. • Gebruik van bepaalde woordkeuzes, bijvoorbeeld het doorvoeren van hervormingen omschreven als sprookjes.
	<p>Argument: Bosnië-Herzegovina is nog ver verwijderd van EU-lidmaatschap.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijking tussen Bosnië-Herzegovina en de andere Balkan landen die EU-lidmaatschap nastreven, ‘Bosnië-Herzegovina staat op de bodem van de lijst’
	<p>Argument: Bosnië-Herzegovina is nog steeds politiek en economisch erg zwak.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijking van Bosnië-Herzegovina met derdewereldlanden. • Geven van voorbeelden, bijvoorbeeld de slechte positie van Bosnië-Herzegovina op internationale ranglijsten om de politieke en economische problemen van Bosnië-Herzegovina te benadrukken.
<p>Enige progressie frame</p> <p>Standpunt: Er is sprake van enige progressie in het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina.</p>	<p>Argument: Er wordt met enige regelmaat hervormingen doorgevoerd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het geven van voorbeelden van succesvolle hervormingen die door de Bosnische overheid zijn doorgevoerd, bijvoorbeeld verwijzingen naar het indienen van EU-vragenlijst door Bosnië-Herzegovina als belangrijke stap voorwaarts.
	<p>Argument: Het doorvoeren van hervormingen vindt op een langzaam tempo plaats en het politieke en economische systeem van Bosnië-Herzegovina is nog lang niet op het beoogde niveau voor EU-lidmaatschap.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het EU-toetredingsproces omschreven als ‘pijnlijk proces’. • Satirische opmerkingen bij het tempo van het Bosnische EU-toetredingsproces, ‘met dit tempo kan Bosnië-Herzegovina over 60 jaar een EU-lidstaat worden’. • Vergelijking met EU-toetredingsproces Oost-Europese landen ‘Deze landen hebben jaren moeten wachten op EU-lidmaatschap nadat zij de EU-vragenlijst hadden ingediend’.

6.2: Het ‘Geen-progressief frame’

Het ‘Geen progressie frame’ is zoals eerdergenoemd volledig negatief over de mate van vooruitgang die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt in haar streven naar EU-lidmaatschap. De *reasoning devices* bij dit frame zijn er voornamelijk op gebaseerd dat de Bosnische politieke autoriteiten slechts halfslachtige pogingen hebben gedaan om de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap door te voeren, waardoor er eigenlijk geen vooruitgang in het EU-toetredingsproces van Bosnië Herzegovina is geboekt en dat Bosnië-Herzegovina nog steeds politiek en economisch zwak is. In artikelen waarin dit frame voorkwam werden hoofdzakelijk voorbeelden gebruikt als *framing devices* om de slechte politieke en economische situatie in Bosnië-Herzegovina te benadrukken. In een opinieartikel uit *Devni Avaz* werd

bijvoorbeeld verwezen naar de slechte plaats van Bosnië-Herzegovina op veel internationale ranglijsten voor economische en politieke criteria. Volgens de artikelen uit *Devni Avaz* bevindt Bosnië-Herzegovina op deze lijsten zich net boven Derde Wereldlanden als Tsjaad, Haïti en Zambia bevindt en is het land ver van de positie van de West-Europese landen verwijderd is (Devni Avaz, 2018c). Ook werd in een aantal artikelen gerefereerd naar het feit Bosnië-Herzegovina van de zes Westelijke Balkan landen, Servië, Kosovo, Albanië, Macedonië, Bosnië-Herzegovina en Montenegro, samen met Kosovo het verst verwijderd is van EU-lidmaatschap. Een opinieartikel uit *Vecernji List BiH* gaf bijvoorbeeld aan dat Bosnië-Herzegovina zich samen met Kosovo op de 'bodem van de lijst' bevond (Vecernji List BiH, 2018b). Ook werd in een artikel in *Devni Avaz* omschreven dat Servië en Montenegro in 2025 wellicht al EU-lidstaten kunnen zijn terwijl 'Sarajevo', de Bosnische politieke autoriteiten nauwelijks iets ondernemen om EU-lidmaatschap te bereiken (Devni Avaz, 2017b).

Naast het benadrukken van de slechte economische en politieke situatie van Bosnië-Herzegovina en de achterstand die Bosnië-Herzegovina heeft ten opzichte van de andere Balkan landen werd een ander belangrijk *framing device* gevormd door het beschuldigen van de Bosnische politieke autoriteiten van het maken van onrealistische en loze beloftes. In een artikel uit *Devni Avaz* werd het succesvol uitvoeren van hervormingen door de Bosnische politieke autoriteiten bijvoorbeeld omschreven als 'sprookjes voor kinderen' (Devni Avaz, 2018c). Ook werden hierbij regelmatig hyperbolen gebruik, bijvoorbeeld in een artikel uit *Devni Avaz*. In dit artikel werd het uitvoeren van de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap benoemd als 'het meest onwaarschijnlijke scenario' omschreven (Devni Avaz, 2018d). Verder werden in de geanalyseerde artikelen bepaalde metaforen gebruikt om het niet doorvoeren van hervormingen door de Bosnische autoriteiten te omschrijven. Het Bosnische EU-toetredingsproces proces werd bijvoorbeeld in een artikel uit *Devni Avaz* een 'patstelling' genoemd. In *Glas Srpske* werd de Bosnische regering(en) omschreven als 'in slaap' bij het doorvoeren van de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap en werd het Bosnische EU-toetredingsproces 'lethargisch' genoemd (Glas Srpske, 2018b; Glas Srpske, 2018c).

6.3: Het 'Enige progressie frame'

Het 'Enige progressie frame' is positiever over de mate van vooruitgang die geboekt is in het EU-lidmaatschap proces en is niet ronduit negatief zoals het 'Geen progressie frame'. De *reasoning devices* bij dit frame zijn er op gebaseerd er sprake is van enige vooruitgang in het EU-toetredingsproces maar dat gezien het trage tempo waarin deze hervormingen plaatsvinden, het nog een lange tijd zal duren voordat Bosnië-Herzegovina bij de EU zal gaan horen. De *framing devices* die werden gebruikt om het 'Enige Progressie frame' bestonden voornamelijk uit het verwijzen naar en het geven van voorbeelden van maatregelen die door de Bosnische overheid zijn doorgevoerd in het kader van het EU-toetredingsproces, bijvoorbeeld het succesvol indienen van de antwoorden op de vragenlijst voor EU-lidmaatschap bij de Europese Commissie door de Bosnische regering in februari 2018 (zie hoofdstuk 2, p. 37). In een artikel uit *Vecernji List BiH* werd het indienen van de vragenlijst omschreven als een 'belangrijke stap voorwaarts' in het Bosnische EU-toetredingsproces. In dit artikel was echter goed merkbaar dat het 'Enige progressie' frame nog steeds vrij pessimistisch is over de kansen van Bosnië-

Herzegovina om in de recente toekomst een EU-lidstaat te worden, ondanks dat het 'Enige progressie frame' positiever is dan het 'Geen progressie frame' over het EU-toetredingsproces. In dit artikel uit *Vecernji List BiH* werd bijvoorbeeld benadrukt dat Bosnië-Herzegovina 'officieel dichterbij de EU staat maar onofficieel nog steeds ver van de EU verwijderd is' (Vecernji List BiH, 2017d). Ook werd in *Glas Srpske* verwezen naar het feit dat Bosnië-Herzegovina een veel langere tijd nodig heeft gehad om de antwoorden op de EU-vragenlijst in te dienen in vergelijking met de andere Balkan landen die EU-lidmaatschap nastreven. In *Glas Srpske* werden verder vergelijkingen gemaakt als *framing devices*. In een artikel uit deze krant werd bijvoorbeeld een vergelijking gemaakt tussen Bosnië-Herzegovina en een aantal van de Oost-Europese landen die nu EU-lidstaten zijn. Hierbij werd benadrukt dat deze landen meer dan tien jaar hebben moeten wachten op EU-lidmaatschap na het indienen van de antwoorden van de EU-vragenlijst bij de Europese Commissie (Glas Srpske, 2017a).

Verwijzingen naar het trage tempo waarin het EU-toetredingsproces plaatsvindt, werden regelmatig gebruikt als *framing devices* in artikelen waarin het 'Enige progressie frame' verspreid werd. In een groot aantal van deze artikelen werd het proces van het doorvoeren van de benodigde EU-hervormingen bijvoorbeeld als sloom en traag omschreven. In een artikel uit *Devni Avaz* werd onder meer benadrukt dat sinds het aanvragen van EU-lidmaatschap door de Bosnische regering in 2015, Bosnië-Herzegovina in twee jaar tijd slechts de helft van de benodigde hervormingen heeft doorgevoerd (Devni Avaz, 2017c). Ook werd er in sommige artikelen satirische opmerkingen gebruikt als *framing devices* om het trage tempo waarin de benodigde EU-hervormingen worden doorgevoerd te benadrukken. In *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld opgemerkt dat in het huidige tempo Bosnië-Herzegovina wellicht in 60 jaar een EU-lidstaat zou kunnen worden en in *Vecernji List BiH* werd verondersteld dat Bosnië-Herzegovina op het tempo van een schildpad de EU-hervormingen doorvoert (Devni Avaz, 2017b, Devni Avaz, 2017c; Vecernji List BiH, 2017d).

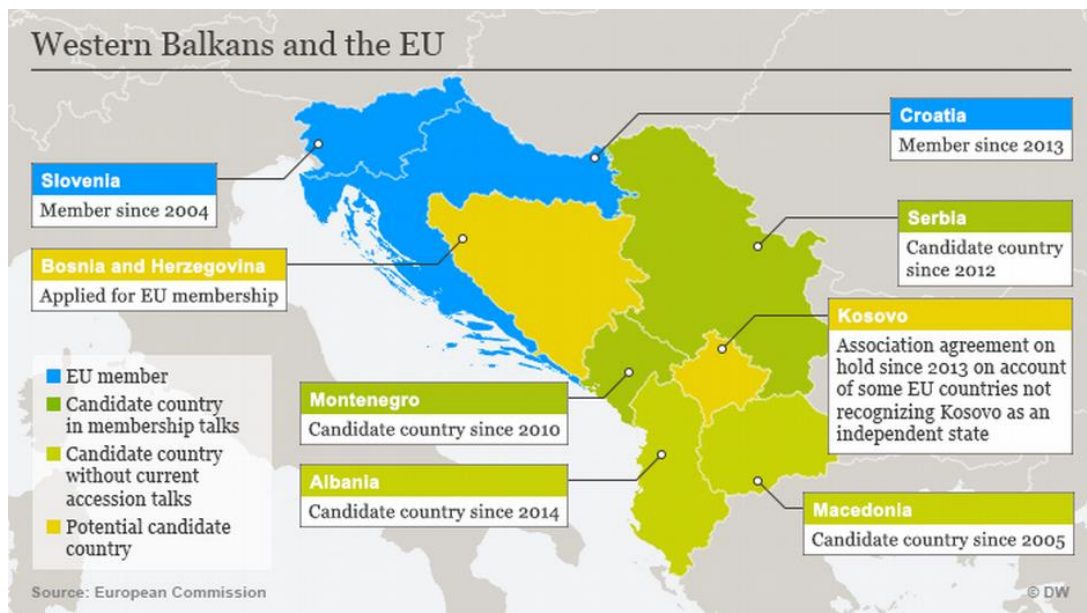
6.4: Analyse

Bij de analyse van de onderzochte artikelen en de beschrijving van de frames die in deze artikelen naar voren kwamen over de mate van progressie in het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina zijn twee belangrijke punten op te merken. Het eerste punt is dat zoals eerder is genoemd er in de geanalyseerde artikelen geen overwegend positieve frames verspreid werden over het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. In geen enkel artikel werd het doorvoeren van de benodigde EU-hervormingen in geheel positieve termen omschreven. In tegendeel, in het merendeel van de onderzochte artikelen was het 'Geen progressie frame', dat zeer negatief is over de mate van progressie in het EU-toetredingsproces sterk aanwezig. Ook de artikelen waarin het 'Enige progressie frame' werd verspreid waren vrij kritisch over de mate van progressie die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt. In deze artikelen werd weliswaar opgemerkt dat Bosnië-Herzegovina belangrijke stappen heeft gezet naar EU-lidmaatschap maar dat het doorvoeren van hervormingen op een traag tempo plaatsvindt en dat Bosnië-Herzegovina nog een lange weg te gaan heeft in haar streven naar EU-lidmaatschap. Een ander belangrijk punt dat uit de analyse van de artikelen kan worden opgemerkt, is dat er in het gebruikt van de frames die uit de analyse van de artikelen zijn gedistilleerd er geen belangrijke verschillen bestonden

tussen de artikelen van de verschillende kranten. In zowel *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* waren zowel het 'Geen progressie frame' en het 'Enige progressie frame' alom aanwezig.

Er zijn een aantal mogelijke verklaringen voor de overwegend negatieve beschrijving van het EU-lidmaatschap proces in Bosnië-Herzegovina in de geanalyseerde artikelen uit de drie kranten. De meest voor de hand liggende verklaring is dat de grotendeels negatieve beschrijving van het proces van het doorvoeren van de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap in de Bosnische kranten redelijk overeenkomt met de werkelijkheid. Een belangrijke conclusie uit het rapport van de Europese Commissie in 2018 over de mate van vooruitgang in Bosnië-Herzegovina bij het doorvoeren van hervormingen was bijvoorbeeld dat Bosnië-Herzegovina weliswaar in enige mate hervormingen heeft doorgevoerd maar dat het doorvoeren van hervormingen op een relatief traag tempo plaatsvindt. Ook werd in dit rapport aangegeven dat er op sommige gebieden zoals op het gebied van het verbeteren van de mensenrechten er vrijwel geen vooruitgang is geboekt in Bosnië-Herzegovina (Europese Commissie, 2018). Ook in een rapport van de Bertelmann Stiftung, een onderzoeksbureau dat rapporteert over de mate van politieke en economische in landen, over Bosnië-Herzegovina werd dezelfde conclusie getrokken (Bertelmann Stiftung, 2018). Verder komt het punt dat in de Bosnische kranten werd aangehaald over de achterstand die Bosnië-Herzegovina heeft op de andere Balkan landen in het EU-lidmaatschap proces van Bosnië-Herzegovina redelijk overeen met de werkelijkheid. Bosnië-Herzegovina wordt bijvoorbeeld samen met Kosovo door de Europese Commissie nog altijd slechts aangemerkt als potentiële kandidaat voor EU-lidmaatschap. De andere West-Balkan landen, Servië, Montenegro, Macedonië en Albanië hebben echter al kandidaatsstatus voor EU-lidmaatschap verworven.

6.1: Staat van EU-lidmaatschap proces in de landen van voormalig-Joegoslavië in 2018

(Fomoso, 2018)

Een andere mogelijke verklaring voor de overwegend negatieve beschrijving van het EU-toetredingsproces in de Bosnische kranten wordt gevormd door de sterke mate politieke controle op de Bosnische media. Hierdoor kunnen Bosnische politieke partijen de verslaggeving van kranten aanwenden om andere politieke partijen en bepaalde etnische groepen de schuld voor het gebrek aan vooruitgang in het EU-toetredingsproces en de zwakke politieke en economische situatie van Bosnië-Herzegovina in de schoenen te schuiven. In artikelen in *Glas Srpske* werd bijvoorbeeld voornamelijk de regering van de Federatie van Bosnië-Herzegovina, de Bosniakse-Kroatische entiteit in Bosnië-Herzegovina beschuldigd van het vertragen van het hervormingsproces. Het is waarschijnlijk dat gezien de sterke controle van de Bosnische-Servische partij de SNSD op *Glas Srpske*, deze partij haar invloed heeft aangewend om via *Glas Srpske* anti-Bosniakse en anti-Kroatische retoriek te verspreiden en haar politieke tegenstanders zwart te maken. Ook werd in de artikelen van *Vecernji List BiH* de Bosniakse politieke elite beschuldigd van het blokkeren van het EU-toetredingsproces. Gezien de sterke banden van *Vecernji List BiH* met de nationalistische Kroatische *HDZ-BiH*, kan ook dit gegeven waarschijnlijk verklaard worden door de sterke mate van controle die de Bosnische politieke partijen uitoefenen op de media (*Vecernji List BiH*, 2017d). Deze mogelijke verklaring zal in latere hoofdstukken verder uitgediept worden.

Hoofdstuk 7: Obstakels op het pad naar EU-lidmaatschap

7.1: inleiding

In dit hoofdstuk zal de berichtgeving van de Bosnische kranten over de obstakels die Bosnië-Herzegovina tegenkomt op haar weg naar EU-lidmaatschap centraal staan. Voor deze deelvraag zijn in totaal 21 artikelen geanalyseerd, 10 artikelen uit de Bosniakse krant *Devni Avaz*, 6 artikelen uit de Bosnisch-Kroatische krant *Vecernji List BiH* en 5 artikelen uit de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske*.

Uit het open coderingsproces dat is uitgevoerd om de artikelen te analyseren kwamen een aantal duidelijke standpunten naar voren over de obstakels en dreigingen waar Bosnië-Herzegovina te kampen heeft in haar EU-toetredingsproces. Door het proces van axiaal en selectief coderen zijn uit deze standpunten drie frames ontwikkeld. Deze drie frames zijn:

1. Het 'Corrupte politici frame': In dit frame worden de corrupte praktijken van de Bosnische politieke elite als het voornaamste obstakel voor EU-lidmaatschap aangewezen.
2. Het 'Etnisch-nationalisme frame': Dit frame wijst de grote spanningen tussen de drie etnische groepen in Bosnië-Herzegovina en de etnisch-nationalistische politiek van Bosnische politici aan als een groot obstakel voor het EU-toetredingsproces.
3. Het 'Buitenlandse invloeden frame': Het 'Buitenlandse invloeden frame' wijst de invloed van landen buiten Europa zoals Rusland, Turkije en China aan als het voornaamste obstakel in het EU-toetredingsproces. Ook de rol van Bosnische politici in het zoeken van toenadering tot landen als Turkije en China wordt in het 'Buitenlandse invloeden frame' als een belangrijk obstakel voor EU-lidmaatschap aangemerkt.

Tabel 7.1: Frame matrix deelvraag 3

Frames	Reasoning devices	Framing devices
Corrupte politici frame Standpunt: De corrupte praktijken van de Bosnische politici vormen een groot obstakel in het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina.	Argument: De Bosnische politici zijn alleen maar geïnteresseerd in hun eigenbelang en het verrijken van zichzelf en zijn niet geïnteresseerd in het algemeen belang.	<ul style="list-style-type: none"> • Bepaalde woordkeuzes om Bosnische politici negatief te omschrijven, bijvoorbeeld het omschrijven van politici, als 'dieven', 'profiteurs' en 'zakkenvullers'. • Geven van voorbeelden van de hoge salarissen en andere privileges die Bosnische politici toebedeeld krijgen.
	Argument: De zelfverrijking en corruptie van de Bosnische politieke elite zorgt ervoor dat er geen efficiënt openbaar bestuur kan worden gecreëerd in Bosnië-Herzegovina.	<ul style="list-style-type: none"> • Geven van voorbeelden van de disfunctionaliteit van Bosnische overheidsinstellingen, bijvoorbeeld dat het Bosnische parlement niet functioneert doordat parlementariërs niet op komen dagen bij zittingen.
	Argument: De Bosnische politici houden zich teveel bezig met politieke spelletjes en het uitvechten van onderlinge ruzies.	<ul style="list-style-type: none"> • De Bosnische politiek omschreven als een 'political fraternity', een politiek clubje • Gebruik van hyperbolen om de grote hoeveelheid tijd te benadrukken die Bosnische politici besteden aan het uitvechten van onderlinge ruzies.

Frames	Reasoning devices	Framing devices
Etnisch nationalisme frame Standpunt: Het sterke etnische nationalisme in Bosnië-Herzegovina is een grote bedreiging voor het EU-toetredingsproces van het land.	Argument: De sterke verdeeldheid tussen de verschillende etnische groepen zorgt ervoor dat de Bosnische bevolking niet kan samenwerken om EU-lidmaatschap te bereiken.	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijking tussen Bosnië-Herzegovina en Zuid-Afrika tijdens het apartheidssysteem • Huidige staatsstructuur met sterke etnische scheidslijnen omschreven als 'disfunctioneel'
	Argument: De Bosnische politici vergroten de verdeeldheid tussen de verschillende etnische groepen verder door populistische en etnisch-nationale retoriek uitdragen en proberen met hun maatregelen andere etnische groepen te benadelen.	<ul style="list-style-type: none"> • Uiten van beschuldigingen van populisme en etnisch-nationalisme tegen politici afkomstig uit andere etnische groepen. Geven van voorbeelden van dergelijke populistische of etnisch-nationalistische uitingen. • Benadrukking dat exclusief, etnisch nationalisme Bosnië-Herzegovina 'naar de Europese periferie leidt'
Buitenlandse invloeden frame Standpunt: De invloed van andere landen zoals Turkije, Rusland en China, vormt een groot obstakel voor het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina.	Argument: Rusland, Turkije en China proberen hun invloed in Bosnië-Herzegovina te vergroten en Bosnisch EU-lidmaatschap te dwarsbomen.	<ul style="list-style-type: none"> • Bepaalde woordkeuzes om Turkije en Rusland omschreven in negatieve termen, bijvoorbeeld als 'onruststokers' en 'saboteurs' van het EU-toetredingsproces. • Vergelijking tussen de grote invloed van China, Turkije en Rusland en de geringe invloed van de EU in Bosnië-Herzegovina.
	Argument: Bosnische politici werken actief samen met buitenlandse staatshoofden en brengen hiermee het Bosnische EU-toetredingsproces in gevaar.	<ul style="list-style-type: none"> • Bosnische politici omschreven als 'marionetten' van buitenlandse staatshoofden. • Verwijzing dat Bosnische politici van Bosnië-Herzegovina een provincie of vazalstaat van Turkije en Rusland maken. • Historische verwijzingen naar de grote invloed die Turkije in voorgaande eeuwen in Bosnië-Herzegovina heeft gehad. • Gebruik van de uitdrukking 'van twee walletjes eten', om de buitenlandse politiek van Bosnische politici te omschrijven.

Hoewel de drie bovenstaande frames verschillende obstakels voor EU-lidmaatschap aanwijzen is er een belangrijke overeenkomst tussen de drie frames, de scherpe kritiek op de Bosnische politieke elite. In alle artikelen die voor dit hoofdstuk geanalyseerd zijn, werd bijvoorbeeld een kritische houding tegenover de Bosnische politieke elite ingenomen. Dit maakte het ontwikkelen van duidelijke onderscheidbare frames door middel van het proces van axiaal en selectief coderen vrij lastig omdat dit element immers in alle artikelen voorkwam. Uiteindelijk zijn door het proces van axiaal en selectief coderen toch drie verschillende frames ontwikkeld omdat er in de artikelen toch duidelijk meerdere, onderscheidbare obstakels voor EU-lidmaatschap werden gegeven, ondanks dat bij de beschrijving van al deze obstakels er kritiek werd geleverd op de Bosnische politici. Het is hierbij wel belangrijk te vermelden dat in de overgrote meerderheid van de artikelen er verschillende obstakels voor EU-lidmaatschap werden gegeven en er in de meerderheid van de artikelen dus meer dan één enkel frame verspreid werd.

7.2: Het 'Corrupte politici frame'

Het eerste frame, het 'Corrupte politici frame' is tot stand gekomen door de standpunten die uit de open en axiale codering zijn voortgekomen die refereren naar het handelen uit eigenbelang door Bosnische politici samen te voegen in een overkoepelend frame. De *reasoning devices* die dit frame ondersteunen zijn vrij eenvoudig, namelijk dat de Bosnische politici voornamelijk geïnteresseerd zijn in hun eigen persoonlijke belangen en weinig belangstelling tonen voor het doorvoeren van maatregelen die in het belang zijn van de gehele Bosnische bevolking zoals het doorvoeren van de EU-hervormingen en dat de wijdverbreide corruptie onder de politici het onmogelijk maakt om in Bosnië-Herzegovina een moderne staat met een effectief bestuur op te bouwen. Dit frame kwam voor in het overgrote deel van de geanalyseerde artikelen en werd zowel in *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* veelvuldig gehanteerd.

In de drie kranten werd een aantal verschillende *framing devices* gebruikt om het 'Corrupte politici frame' te communiceren. Een veelgebruikt *framing device* was het gebruiken van zeer negatieve bewoordingen om Bosnische politici te omschrijven. In verscheidene artikelen werden Bosnische politici bijvoorbeeld 'dieven', 'profiteurs' en 'zakkenvullers' genoemd (Devni Avaz, 2018e; Glas Srpske, 2018d; Glas Srpske, 2018e). Ook het verwijzen naar de enorme salarissen en onnodige bonussen en privileges die Bosnische politieke functionarissen ontvangen, werd met name in *Glas Srpske* regelmatig gehanteerd als *framing device*. Verder werd in *Glas Srpske* meerdere malen verwezen naar de veronderstelling dat de instituties van de nationale overheid in Bosnië-Herzegovina slecht functioneren vanwege de zelfzuchtigheid van de Bosnische politici. In *Glas Srpske* werd bijvoorbeeld het voorbeeld dat de Bosnische parlement(en) slecht functioneren omdat functionarissen niet op komen dagen voor sessies en alleen een politieke functie bekleden vanwege het hoge salaris en de bijbehorende privileges, gebruikt als *framing device* (Glas Srpske, 2018; Glas Srpske, 2018g).

Naast het argument dat de Bosnische politici voornamelijk geïnteresseerd zijn in het verrijken van zichzelf, was een ander belangrijk *reasoning device* erop gebaseerd dat de Bosnische politici zich voornamelijk bezighouden met politieke spelletjes, onderlinge ruzies en het creëren van nep-crisis. In een artikel uit *Devni Avaz* van 18 november 2017 werd dit gecommuniceerd door middel van een satirische opmerking, namelijk dat 'als de Bosnische politici tien procent van de moeite die ze investeren in het uitvechten van onderlinge ruzies en het smeden van complotten zouden besteden aan het beantwoorden van de EU-vragenlijst, de vragenlijst al had kunnen worden ingediend bij de Europese commissie' (Devni Avaz, 2017d).

7.3: Het 'Etnisch nationalisme frame'

Naast het 'Corrupte politici frame', kwam ook het 'Etnisch-nationalisme frame' veelvuldig voor in de geanalyseerde artikelen. De *reasoning devices* bij dit frame zijn erop gebaseerd dat het grote wantrouwen tussen de verschillende etnische groepen een grote bedreiging vormt voor het EU-

toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina omdat dit wantrouwen ervoor zorgt dat de verschillende etnische groepen niet samenwerken naar een gezamenlijk doel zoals het doorvoeren van de EU-hervormingen. Dit frame heeft echter ook sterke raakvlakken met het 'Corrupte politici frame' omdat ook in dit frame de politieke elite sterk wordt bekritiseerd. In het 'Etnisch-nationalisme frame' worden Bosnische politici er bijvoorbeeld van beschuldigd dat zij etnisch-nationalistische politiek voeren en alleen de belangen van hun eigen etnische groep behartigen. In het 'Etnisch nationalisme frame' wordt echter niet verwezen naar politici die zichzelf verrijken zoals in het 'Corrupte politici frame'.

Het 'Etnisch nationalisme frame' kwam in de artikelen van zowel *Devni Avaz* als *Vecernji List BiH* voor. De *framing devices* die werden gebruikt om dit frame over te brengen verschilden echter tussen deze twee kranten. In de artikelen in *Devni Avaz* waarin het 'Etnisch nationalisme frame' voorkwam werd voornamelijk verwezen naar etnisch-nationale politiek van Bosnische politici en het gebrek aan samenwerking tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina in het algemeen bekritiseerd. Zo werd in een artikel uit *Devni Avaz* dat exclusief, etnisch-nationalisme er alleen maar voor zou zorgen dat Bosnië-Herzegovina steeds meer naar de Europese periferie zou worden geduwd (Devni Avaz, 2017c). Ook werden in een aantal artikelen voorbeelden en vergelijkingen gebruikt als *framing device* om de problemen van de etnische scheidslijnen in Bosnië-Herzegovina te benadrukken. In een artikel uit *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld de huidige etnische segregatie in Bosnië-Herzegovina vergeleken met het apartheidssysteem in Zuid-Afrika (Devni Avaz, 2018f).

In de artikelen uit *Vecernji List BiH* werd ook in een aantal artikelen etnisch nationalisme als een groot probleem bestempeld. In tegenstelling tot de artikelen in *Devni Avaz* werd in *Vecernji List BiH* echter voornamelijk verwezen naar de marginalisering van de Bosnische Kroaten door de Bosniakse politieke elite. In *Vecernji List BiH* werd hiermee aangegeven dat deze marginalisering van één van de grote etnische groepen in het land ervoor zorgt dat Bosnië-Herzegovina geen EU-lidstaat kan worden. Een veelvoorkomend *framing device* dat vaak werd gehanteerd om dit *reasoning device* te communiceren was het omschrijven van de Bosniakse politici in zeer negatieve termen door bepaalde woordkeuzes te gebruiken. In een artikel uit *Vecernji List BiH* werd bijvoorbeeld de Bosniakse politieke elite als 'niet-Europese politici' omschreven (Vecernji List BiH, 2017d). Ook werden er metaforen gebruikt om de marginalisering van de Bosnische Kroaten. In een artikel uit *Vecernji List BiH* werd bijvoorbeeld de 'kikker koken' metafoor gebruikt waarmee bedoeld werd dat de Bosnische Kroaten langzaam maar zeker worden benadeeld, tot zij uiteindelijk volledig gemarginaliseerd zijn. In een ander artikel werd de huidige staatsstructuur in Bosnië-Herzegovina vergeleken met de besturing van een auto waarbij er maar twee voeten zijn voor drie pedalen (Vecernji List BiH, 2017d).

7.4: Het 'Buitenlandse invloeden frame'

Naast het 'Corrupte politici frame' en het 'Etnisch nationalisme frame' was ook het 'Buitenlandse invloeden frame' prominent aanwezig de geanalyseerde artikelen. De *reasoning devices* bij dit frame zijn gebaseerd op de redenering dat met name de invloed van landen buiten Europa, zoals Rusland, Turkije en China een grote bedreiging zijn voor het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Dit frame kwam voor in de artikelen van *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH*. In deze beide kranten werd de invloed van

Rusland en Turkije en in mindere mate China en de Golfstaten genoemd als bedreigingen voor Bosnisch lidmaatschap van de EU. Om de negatieve invloed die deze landen hebben op het Bosnische EU-toetredingsproces te benadrukken, werd voornamelijk het omschrijven van Russische en Turkse politici in negatieve termen gebruikt als *framing device*. In een artikel uit *Devni Avaz* werd Poetin bijvoorbeeld omschreven als een onrustoker en als ‘de saboteur voor de plannen van het Westen in de Balkan’ (Devni Avaz, 2017e; Devni Avaz, 2018g). Ook werd in *Vecernji List BiH* verwezen naar uitspraken van de voorzitter van het Russische parlement over een mogelijke opsplitsing van Bosnië Herzegovina in de toekomst waarbij de Federatie van Bosnië-Herzegovina en de Republika Srpska onafhankelijke staten zouden worden, als een ‘dolkstoot in de rug’ (Vecernji List BiH, 2018c).

De *reasoning devices* bij het ‘Buitenlandse invloeden frame’ waren niet alleen gebaseerd op de schadelijke invloed vanuit het buitenland op zichzelf, maar ook op de schade aan het EU-toetredingsproces die wordt veroorzaakt door de contacten van Bosnische politici met buitenlandse politici. In een groot aantal van de geanalyseerde artikelen werden Bosnische politici ervan beschuldigd zich niet in te zetten voor het EU-toetredingsproces en werd de uitdrukking ‘van twee walletjes eten’ gebruikt als *framing device* om het schadelijke buitenlandse beleid van de Bosnische politici te benadrukken (Devni Avaz, 2017e; Vecernji List BiH, 2018b). Ook werd het omschrijven van Bosnische politici als marionetten of spelers van buitenlandse staatshoofden gebruikt om de schadelijke invloed van de contacten tussen de Bosnische politici en buitenlandse staatshoofden over te brengen. In een artikel van *Devni Avaz*, werd de president van de Republika Srpska, Milorad Dodik, bijvoorbeeld de ‘marionet van Poetin in de Balkan’ genoemd (Devni Avaz, 2017g). Ook werd in artikelen van *Devni Avaz* Bosnische politici waaronder de Bosniakse president Bakir Izetbegović ervan beschuldigd van Bosnië een ‘Vilayet’, een provincie van het Ottomaanse Rijk en een ‘Gubernia’, een provincie van het Russische tsarenrijk te maken, hetgeen duidelijke verwijzingen zijn naar de sterke banden tussen bepaalde Bosnische politici met de Russische en Turkse politieke leiders (Devni Avaz, 2018h; Devni Avaz, 2017f). Ook Servische politici, waaronder de president van Servië Aleksander Vučić werden in *Devni Avaz* beschuldigd van het ‘eten van twee walletjes’ vanwege het streven van deze Servische politici om de banden tussen Servië en Rusland te versterken maar tegelijkertijd ook EU-lidmaatschap na te streven. Ook werd in *Devni Avaz* de metafoor dat Bosnië-Herzegovina ‘gegijzeld’ wordt door de Servische buitenlandse politiek gebruikt als *framing device*. Hier werd mee bedoeld dat een versterking van de banden tussen Servië en Rusland ervoor zorgt dat ook Bosnië-Herzegovina de Russische invloedssfeer in wordt getrokken en het Bosnische EU-toetredingsproces in gevaar komt (Devni Avaz, 2018a).

Een *reasoning device* bij het ‘Buitenlandse invloeden frame’ dat zowel in *Devni Avaz* als in *Vecernji List BiH* voorkwam was gebaseerd door het bekritisieren van de EU. Hierbij werd de EU verweten weinig belangstelling te tonen voor het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina waardoor Bosnische politici in de armen van buitenlandse staatshoofden als Poetin en Erdogan worden gedreven. In een artikel uit *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld aangegeven dat de EU Bosnië-Herzegovina ziet als een ‘safari-bestemming’, ‘een plaats die een leuke vakantiebestemming is maar waar verder weinig in geïnvesteerd hoeft te worden’ (Devni Avaz, 2018e). In *Vecernji List BiH* werden vergelijkingen tussen de invloed van de EU en de invloed van landen als Turkije, Rusland en China gebruikt als *framing device*. In een artikel uit *Vecernji List BiH* de magere belangstelling van de EU voor Bosnië-Herzegovina uitgemeten door uit te wijden over de vele projecten Turkije, Rusland en China ondernemen in Bosnië-Herzegovina

en hier de verminderde activiteit van de EU tegenover te plaatsen, bijvoorbeeld het niet langer verlenen van leningen aan Bosnië-Herzegovina door de EU. Ook werd in *Vecernji List BiH* aangegeven dat de EU de Balkan landen die tot de EU willen toetreden op dezelfde hoop gooit als landen die buiten Europa liggen en hiermee de Balkan landen behandelt als niet-Europese staten (Vecernji List BiH, 2017a).

7.5: Analyse

Uit de analyse van de onderzochte artikelen en de beschrijving van de bovengenoemde frames vallen drie belangrijke punten op te merken. Het eerste punt is de al eerdergenoemde kritiek op de Bosnische politieke elite die in vrijwel alle artikelen voorkwam en in de drie frames een prominente rol innam. Mogelijke verklaringen voor dit fenomeen zijn voornamelijk te vinden in de publieke opinie in Bosnië-Herzegovina over het politieke systeem in het land. Zoals in hoofdstuk 2 van deze scriptie beschreven is, is het vertrouwen onder Bosnische bevolking in de politiek en politieke instituties gering. Het leveren van kritiek op Bosnische politici en Bosnische politieke instituties, zoals veelvuldig werd gedaan in de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske* kunnen hierdoor mogelijk gezien worden als pogingen om op deze al bestaande gevoelens in te spelen. De publieke opinie in Bosnië-Herzegovina kan ook als een verklaring dienen voor de sterke aanwezigheid van het 'Corrupte politici frame' in de geanalyseerde artikelen. In een opinieonderzoek uitgevoerd in Bosnië-Herzegovina in 2013 door Prism Research werd bijvoorbeeld respondenten gevraagd een lijst op te stellen van de grootste problemen waarmee Bosnië-Herzegovina te kampen heeft. Bij deze vraag kwamen naast 'economie' (48,3%), 'corruptie' (69,4%) en 'politici' (47,3%) zeer vaak voor onder de antwoorden. Ook bij andere items uit het opinieonderzoek, waarbij respondent bijvoorbeeld uit een lijst van zaken moesten aanwijzen welke zaken zij het meest verantwoordelijk hielden voor de problemen in Bosnië-Herzegovina, kwam de keuzemogelijkheden 'politici' en 'politieke elite' zeer vaak voor onder de antwoorden. Hierbij waren in de gegeven antwoorden geen significante verschillen tussen Bosniakse, Bosnisch-Kroatische en Bosnisch-Servische respondenten. (Office of the UN Resident Coordinator, 2015, p. 14-15). Dit gegeven zou een mogelijke verklaring kunnen vormen voor het voorkomen van het 'corrupte politici' frame in zowel *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske*.

Een tweede gegeven dat belangrijk is om op te merken bij de analyse van de onderzochte artikelen en de hieruit voorgekomen frames is dat hoewel er in veel van de artikelen kritiek werd geleverd op de Bosnische politici in het algemeen en etniciteit hierbij niet expliciet werd genoemd, er in een aantal artikelen specifiek kritiek geleverd op politici van een bepaalde etniciteit of entiteit. Deze trend was duidelijk merkbaar in zowel *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske*. In *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH* werd bijvoorbeeld de invloed van Rusland op de Bosnisch-Servische politici breed uitgemeten. Interessant hierbij was dat in de Bosniakse krant *Devni Avaz*, naast de banden van Bosnisch-Servische politici met Rusland, ook de uitgebreide samenwerking van de Bosniakse politicus en president Bakir Izetbegović met de Turkse president Erdogan scherp werd bekritiseerd. De meest voor de hand liggende verklaring voor dit gegeven is dat *Devni Avaz* sterke banden heeft met de Bosniakse politieke partij, de *SBB BiH* (zie hoofdstuk 2, p. 26), die een belangrijke concurrent is van de Bosniakse politieke partij van

Izetbegović, de SDA. Gezien de Bosnische verkiezingen in oktober 2018 is het hierbij logisch dat in de artikelen van *Devni Avaz* kritiek werd geleverd op Izetbegović en zijn banden met Erdogan.

In *Vecernji List BiH* werd zoals eerdergenoemd met name bij het gebruik van het ‘Etnisch nationalisme frame’ scherpe kritiek geleverd op de Bosniakse politieke elite en werden de Bosniakse politici omschreven als niet-Europese politici. In *Glas Srpske* werd voornamelijk het ‘Corrupte politici frame’ gehanteerd om de politici in de Federatie van Bosnië-Herzegovina te bekritisieren. In artikelen uit *Glas Srpske* werden bijvoorbeeld onder meer de politici uit de Federatie van Bosnië-Herzegovina beschuldigd van het bestellen van de Republika Srpska en het Brčko District door het eisen van steeds meer belastinggeld en werden de politici uit de Federatie verweten ontwikkelingshulp die gebruikt had kunnen worden voor het opbouwen van het land in hun eigen zak te hebben gestoken (Glas Srpske, 2018d; Glas Srpske, 2018e). Deze pogingen in *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* om politici van andere etnische groepen en entiteiten in een negatief daglicht te stellen, kunnen waarschijnlijk verklaard worden door het streven van de partijen die verbonden zijn aan deze kranten, respectievelijk *HDZ BiH* en de *SNSD* om stemmen te winnen onder etnisch-nationalistische Bosnische Kroaten dan wel Bosnische Serviërs. Dit is afgaand op de resultaten van het eerdergenoemde opinieonderzoek van Prism Research een vrij logische strategie omdat met name Bosnische Serviërs zich veel sterker identificeren met hun eigen etnische groep dan met hun burgerschap van de staat Bosnië-Herzegovina (Office of the UN Resident Coordinator, 2015, p. 45-46).

Een derde punt dat opviel bij de analyse van de onderzochte artikelen was het vrijwel geheel ontbreken van zowel het ‘Etnisch-nationalisme frame’ en het ‘Buitenlandse invloeden frame’ in de artikelen van *Glas Srpske*. Er bestond hierbij een scherp contrast tussen de artikelen van *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH*, waarin alle drie de frames sterk naar voren kwamen, en de artikelen van *Glas Srpske* waarin bijna exclusief het ‘Corrupte politici frame’ verspreid werd. Dit is opvallend omdat het in de lijn van de verwachting zou liggen dat *Glas Srpske*, een Bosnisch-Servische krant bijvoorbeeld de banden van de Bosniakse politicus Bakir Izetbegović met de Turkse president Erdogan sterk zou bekritisieren en hierbij het ‘Buitenlandse invloeden frame’ zou hanteren. In dit onderzoek is er geen goede mogelijke verklaring voor dit gegeven gevonden.

Hoofdstuk 8: De Bosnische weg naar de EU

8.1: Inleiding

In dit hoofdstuk zal behandeld worden op welke manier de Bosnische media framing hanteren in hun verslaggeving van de mogelijkheden om het EU-toetredingsproces beter en soepeler te laten verlopen. Bij dit hoofdstuk zijn in totaal 10 artikelen geanalyseerd, 5 uit de Bosniakse krant *Devni Avaz*, 3 uit de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske* en de Bosnisch-Kroatische krant *Vecernji List BiH*. Uit de analyse van deze artikelen zijn de volgende 4 frames gedistilleerd:

1. Het 'Internationale gemeenschap frame': Volgens het 'Internationale gemeenschap frame' kan de internationale gemeenschap een oplossing bieden voor het trage EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. De internationale gemeenschap kan via de OHR namelijk de Bosnische politici dwingen om hervormingen door te voeren.
2. Het 'Buitenlandse samenwerking frame': Het 'Buitenlandse samenwerking frame' stelt dat samenwerking met Kroatië een goede manier is om het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina makkelijker te maken. Volgens het 'Buitenlandse samenwerking frame' kan Kroatië lobbyen in de EU voor Bosnisch lidmaatschap en kunnen Kroatië en Bosnië-Herzegovina met onderlinge samenwerking elkaar bijstaan in de weg naar hun gemeenschappelijke toekomst binnen de EU.
3. Het 'Politieke eenheid frame': Het 'politieke eenheid' frame stelt dat het voornamelijk belangrijk is dat de spanningen tussen de verschillende etnische groepen verminderd worden zodat Bosnië-Herzegovina als een politieke eenheid kan werken aan het EU-toetredingsproces. In dit frame is een belangrijke rol weggelegd voor de Bosnische politici die moeten stoppen met het propageren van etnisch-nationalisme en het smeden van banden met buitenlandse machten als Turkije en Rusland.
4. Het 'Politieke verantwoording frame': Het 'politieke verantwoording frame' geeft aan dat het voornamelijk van belang is dat de Bosnische politici stoppen met het louter handelen uit eigenbelang en zich moeten gaan inzetten voor het algemeen belang. De Bosnische bevolking moet hierbij de politici ter verantwoording roepen en op hun plichten wijzen.

Tabel 8.1: Frame matrix deelvraag 4

Frames	Reasoning devices	Framing devices
Internationale gemeenschap frame Standpunt: De oplossing voor het tergend langzame EU-toetredingsproces valt niet te vinden in de Bosnische politiek. De OHR moet ingrijpen en het doorvoeren van	Argument: De OHR heeft de macht om de Bosnische overheid te dwingen om hervormingen door te voeren en op deze manier Bosnisch EU-lidmaatschap te bewerkstellingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van metaforen om de enorme invloed van de OHR in Bosnië-Herzegovina te omschrijven. Bosnië-Herzegovina bijvoorbeeld omschreven als protectoraat van de OHR. • Gebruik van metaforen om te Benadrukken dat de OHR kan zorgen dat Bosnië-Herzegovina de enige actor is die Bosnisch EU lidmaatschap kan bewerkstellingen, 'de OHR heeft de sleutel van het Bosnische slot'. • Benadrukking dat de internationale gemeenschap nog steeds de rol van de OHR in

Frames	Reasoning devices	Framing devices
hervormingen forceren.		Bosnië-Herzegovina steunt: 'In de VN- Veiligheidsraad is alleen Rusland gekant tegen de rol van de OHR'.
Buitenlandse samenwerking frame Standpunt: Bosnië-Herzegovina moet meer samenwerken met haar buurland Kroatië om Bosnisch EU-lidmaatschap te bereiken.	Argument: Kroatië kan Bosnië-Herzegovina bijstaan in haar EU-toetredingsproces.	<ul style="list-style-type: none"> • Toespeling op de 'gemeenschappelijke Europese toekomst' van Bosnië-Herzegovina en Kroatië. • Geven van voorbeelden van de goede bedoelingen van Kroatië en de Kroatische president. • Beschrijven van critici op de Kroatische invloed in Bosnië-Herzegovina in negatieve termen. Critici bijvoorbeeld omschreven als 'radicale Kroaten haters'.
Politieke eenheid frame Standpunt: Om EU-lidmaatschap te bereiken moet de verdeeldheid tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina beëindigd worden. Ook moeten de Bosnische politici stoppen met onderhouden van contacten met buitenlandse actoren die het Bosnische EU-toetredingsproces willen dwarsbomen.	Argument: Bosnië-Herzegovina moet om EU-lid te kunnen worden een Westerse staatsinrichting krijgen waarin de verschillende etnische groepen in het land in harmonie naast elkaar kunnen leven.	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van metaforen, bijvoorbeeld dat er een 'Europees politiek klimaat' gecreëerd moet worden. Metafoor voor een staat zonder sterke etnische scheidslijnen.
	Argument: De contacten die Bosnische politici onderhouden met buitenlandse actoren die tegen Bosnisch EU-lidmaatschap gekant zijn, bellemeren het EU-toetredingsproces.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking van vijandigheid van andere staten buiten Europa, 'samenwerking met anti-Bosnische groeperingen in Bosnië-Herzegovina die wachten op de eerste mogelijkheid om Bosnië-Herzegovina te ontmantelen'. • Het geven van voorbeelden van de schadelijke contacten die Bosnische politici onderhouden met het buitenland, bijvoorbeeld verwijzingen naar het contact van Milorad Dodik met de Servische regering en het contact van Dragan Čović met de Kroatische regering, 'het vele rondneuzen van Dodik in Belgrado, en van Čović in Zagreb'.
Politieke verantwoording frame' Standpunt: De politici moeten zich gaan inzetten voor het algemeen belang van de Bosnische bevolking in plaats van alleen hun eigenbelang na te streven. De Bosnische bevolking moet hierbij de politici op hun	Argument: De Bosnische politici hebben geen oog voor het algemeen belang van de Bosnische burgers.	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van metaforen om huidige bewind van Bosnische politici te omschrijven. Huidige bestuur van Bosnische politici bijvoorbeeld omschreven als 'mandaat van chaos'. • Het maken van vergelijkingen om de kloof tussen de Bosnische bevolking en de politieke elite te benadrukken. Toestand in Bosnië-Herzegovina bijvoorbeeld vergeleken met de situatie in de 'favela's in Rio de Janeiro.
	Argument: de Bosnische politici leggen geen verantwoording af aan de Bosnische bevolking. De Bosnische bevolking echter via	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking dat de Bosnische bevolking de toekomst van het land in haar eigen hand heeft.

Frames	Reasoning devices	Framing devices
verantwoordelijkheden wijzen.	de verkiezingen controle uitoefenen op de politici.	

8.2: Het ‘Internationale gemeenschap frame’

Het ‘Internationale gemeenschap frame’ is erop gebaseerd dat het trage Bosnische EU-toetredingsproces opgelost kan worden, als de OHR de *Bonn Powers* (zie hoofdstuk 4, p. 30) gebruikt om bindende besluiten aangaande het doorvoeren van hervormingen uit te vaardigen zodat hervormingen doorgevoerd kunnen worden ongeacht de houding van de Bosnische politici. Dit standpunt werd zowel in *Devni Avaz* als in *Glas Srpske* verspreid. In beide kranten werd dit standpunt ondersteunt met het *reasoning device* dat de OHR een unieke machtspositie inneemt in Bosnië-Herzegovina en haar bevoegdheden kan aanwenden om het EU-toetredingsproces sneller te laten verlopen. In *Devni Avaz* werden metaforen gebruikt als *framing device* om de machtige positie van de OHR in Bosnië-Herzegovina te benadrukken. In een artikel uit deze krant werd bijvoorbeeld aangegeven dat de OHR de ‘sleutel van het Bosnische slot’ in haar bezit heeft, hetgeen een duidelijke metafoor is voor de mogelijkheden die de OHR heeft om Bosnië-Herzegovina uit haar politieke problemen te halen. Ook werd in *Devni Avaz* het *reasoning device* gebruikt dat dat de OHR nog steeds erg invloedrijk is omdat de OHR brede internationale steun heeft (Devni Avaz, 2018i).

In *Glas Srpske* werd ook de unieke positie van de OHR in Bosnië-Herzegovina benadrukt. Hierbij moet wel gezegd worden dat in *Glas Srpske* de rol van de OHR in Bosnië-Herzegovina kritischer werd omschreven dan in *Devni Avaz*. In *Glas Srpske* werd om dit standpunt over te brengen Bosnië-Herzegovina bijvoorbeeld een ‘protectoraat van de OHR’ genoemd vanwege het feit dat de OHR de Bosnische politiek buitenspel kan zetten door de *Bonn Powers* te gebruiken. Hierbij werd aangegeven dat de OHR bindende besluiten kan nemen over zaken waarover eigenlijk democratisch gekozen politici de zeggenschap zouden moeten hebben. In *Glas Srpske* werd echter onderkend dat vanwege het feit dat de Bosnische politici het doorvoeren van hervormingen blokkeren ingrijpen van de OHR wellicht de enige mogelijkheid biedt om het doorvoeren van hervormingen te bewerkstelligen (Glas Srpske, 2018h).

8.3: ‘Buitenlandse samenwerking frame’

In het ‘Buitenlandse samenwerking frame’, wordt het standpunt ingenomen dat samenwerking met Kroatië, Bosnië-Herzegovina de beste mogelijkheden biedt om haar EU-toetredingsproces makkelijker te maken. Het voornaamste *reasoning device* dat in de geanalyseerde artikelen werd genoemd om dit standpunt te ondersteunen, behelst dat Kroatië binnen de EU lobbyen, kan voor Bosnisch lidmaatschap en dat Kroatië en Bosnië-Herzegovina samen kunnen werken aan hun ‘gemeenschappelijke Europese

toekomst'. Het 'Buitenlandse samenwerking frame' kwam exclusief voor in de Bosnisch-Kroatisch krant *Vecernji List BiH*.

In *Vecernji List BiH* werden verschillende *framing devices* gebruikt om het 'Buitenlandse samenwerking frame' te communiceren. De *framing devices* die werden gebruikt om dit frame te communiceren waren voornamelijk gericht op het ophemelen van Kroatië en de Kroatische president, bijvoorbeeld door voorbeelden te geven van de vriendschappelijke gebaren die de Kroatische regering heeft gedaan naar Bosnië-Herzegovina. Ook werd het in negatieve termen beschrijven van tegenstanders van verregaande samenwerking tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina gebruikt als *framing device*. Zo werden dergelijke critici in een artikel uit *Vecernji List BiH* omschreven als 'radicale Kroaten haters' (*Vecernji List BiH*, 2018a).

8.4: Het 'Politieke eenheid frame'

Het 'Politieke eenheid frame' veronderstelt dat het gebrek aan politieke eenheid in Bosnië-Herzegovina en de grote spanningen tussen de verschillende etnische groepen in het land de voornaamste obstakels in het EU-toetredingsproces vormen. Dit frame is erop gebaseerd dat de belangrijkste oplossingen voor het traag verlopende EU-toetredingsproces, het vergroten van de politieke stabiliteit en het verminderen van de spanning tussen de verschillende etnische groepen is. Dit frame wijst voornamelijk de Bosnische politici aan als de actoren die dit kunnen bewerkstelligen bijvoorbeeld door het stoppen met het propageren van etnisch-nationalisme en het betrekken van buitenlandse machten als Rusland, Turkije, Servië en Kroatië bij binnenlandse vraagstukken in Bosnië-Herzegovina. De *reasoning devices* bij dit frame behelzen voornamelijk dat zonder eenheid tussen de verschillende etnische groepen Bosnië-Herzegovina nooit een modern, westerse staatsbestel te ontwikkelen, wat nodig is om EU-lidmaatschap te kunnen bereiken.

Het 'Politieke eenheid frame' was een veelgebruikt frame in de artikelen van de Bosniakse krant *Devni Avaz* en de Bosnisch-Kroatische krant *Vecernji List BiH*. Er waren een aantal wijzen waarop dit frame geuit werd in deze kranten. Zo werd in *Devni Avaz* regelmatig voorbeelden gebruikt als *framing devices* om te benadrukken dat het van groot belang is dat de Bosnische politici stoppen met het zaaien van verdeeldheid en het louter behartigen van de belangen van hun eigen etnische groep. In *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld de verregaande samenwerking van de Bosnisch-Kroatische lid van de presidentie Dragan Čović en de president van de Republika Srpska, Milorad Dodik met respectievelijk Kroatië en Servië aangehaald. In een artikel van deze krant uit januari 2018 werd bijvoorbeeld aangegeven dat het 'vele rondneuzen van Čović in Zagreb en van Dodik in Belgrado moet stoppen'. Ook werd in dit artikel metaforen gebruikt als *framing devices*, bijvoorbeeld door te veronderstellen dat Bosnië-Herzegovina moet aanhaken bij de 'Europese locomotief' in plaats van de 'Oriënt Express', hetgeen metaforen zijn voor respectievelijk EU-lidmaatschap en de contacten van Bosnische politici met Turkije (*Devni Avaz*, 2018j).

In *Vecernji List BiH* werd bij het verspreiden van het 'Politieke eenheid frame' vergelijkbare *reasoning devices* en *framing devices* gehanteerd als in *Devni Avaz*. Ook in deze krant werd duidelijk veronderstelt

dat het stopzetten van de contacten van Bosnische politici met buitenlandse staatshoofden, een belangrijke oplossing is voor het trage EU-toetredingsproces. In *Vecernji List BiH* werden hierbij net als in *Devni Avaz* voorbeelden gebruikt als *framing device* om dit standpunt te ondersteunen. Zo werd er regelmatig gerefereerd naar de banden van Bosnisch-Servische politici met Rusland en de banden van Bosniakse politici met Turkije (Vecernji List BiH, 2018b).

Een ander belangrijk *reasoning device* dat in *Vecernji List BiH* werd verspreid was gebaseerd op de noodzaak om de spanningen tussen de verschillende etnische groepen te verminderen. In artikelen van *Vecernji List BiH* werd bijvoorbeeld verondersteld dat de tijd rijp was voor nieuwe 'vredesovereenkomsten' tussen de verschillende etnische groepen. In *Vecernji List BiH* werden onder andere metaforen gebruikt om dit standpunt duidelijk te maken. In een artikel uit deze krant werd bijvoorbeeld gerefereerd naar een 'Europees politiek klimaat' dat in Bosnië-Herzegovina gecreëerd moet worden, hetgeen een metafoor is voor een Bosnische staat zonder sterke etnische scheidslijnen (Vecernji List BiH, 2018a).

8.5: Het 'Politieke verantwoording frame'

Het 'Politieke verantwoording frame' is in enige mate vergelijkbaar met het 'Politieke eenheid frame' in de zin dat het 'Politieke verantwoording frame' de Bosnische politici in grote mate verantwoordelijk houdt voor de trage progressie in het EU-toetredingsproces. Het 'Politieke verantwoording frame' focust echter specifiek op de grote mate van corruptie in Bosnië-Herzegovina en het feit dat veel Bosnische politici louter uit eigenbelang handelen in plaats van het algemeen belang. Het 'Politieke verantwoording frame', behelst voornamelijk dat het voor het EU-toetredingsproces van belang is dat de Bosnische politici zich gaan inzetten voor het algemeen belang. Hierbij is in dit frame ook een belangrijke rol weggelegd voor de Bosnische bevolking. In een artikel uit *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld aangegeven dat het de taak is van de Bosnische bevolking om de Bosnische politici erop te wijzen dat zij naast belangrijke rechten, ook belangrijke plichten hebben (Devni Avaz, 2018e). Ook werd in *Glas Srpske* aangegeven dat de Bosnische burgers met hun kiesrecht bij de komende verkiezingen zelf de oplossing voor de problemen in het land in handen hebben. Hierbij werden kiezers opgeroepen om niet op politici te stemmen die alleen met hun eigenbelang rekening houden.

Om de *reasoning devices* van het 'politieke verantwoording frame' te communiceren werden in de geanalyseerde artikelen onder meer metaforen en vergelijkingen gebruikt als *framing devices*. In een artikel uit *Glas Srpske* werd kiezers bijvoorbeeld voorgespiegeld dat indien de huidige politici de verkiezingen weer zouden winnen, de kiezers deze politici een 'mandaat van chaos' zouden geven, hetgeen een metafoor is voor de huidige politieke problemen in het land (Glas Srpske, 2018i). In *Devni Avaz* werden voornamelijk vergelijkingen gebruikt als *framing devices* om de enorme kloof tussen de rijke Bosnische politici en de arme Bosnische bevolking te benadrukken. Zo werd in een artikel uit deze krant de Bosnische bevolking vergeleken met de inwoners van de Favela's, sloppenwijken van Rio de Janeiro. In hetzelfde artikel werd het Bosniakse politieke elite omschreven als de 'elite in het Downtown', hetgeen refereert naar de rijkdom van de zakendistricten in Amerikaanse steden. (Devni Avaz, 2018i).

8.6: Analyse

Bij de analyse van de gebruikte frames in het beschrijven van de oplossingen voor het trage tempo van het EU-toetredingsproces valt een aantal zaken op te merken. Een belangrijk punt is bijvoorbeeld dat in de gebruikte frames, bijvoorbeeld het 'Politieke eenheid frame' en het 'Politieke verantwoording frame', er zeer kritisch werd geschreven over de Bosnische politici. In deze frames werden de Bosnische politici aangespoord om te stoppen met gedrag dat het EU-toetredingsproces in gevaar brengt, zoals het louter handelen uit eigenbelang of het gebruik van etnisch-nationalistische retoriek. Gezien het feit dat in dezelfde kranten corrupte politici en het gebruik van etnisch nationalistische retoriek werden gezien als grote obstakels voor het EU-toetredingsproces (zie hoofdstuk 5), is het logisch dat in de Bosnische kranten een gedragsverandering van de Bosnische politici werd aangemerkt als een belangrijke oplossing voor het trage tempo van het EU-toetredingsproces.

Ook het 'Internationale gemeenschap frame', is erg kritisch over de Bosnische politieke elite. Dit frame heeft echter een andere insteek dan het 'Politieke verantwoording frame' en het 'Politieke eenheid frame'. Deze insteek berust erop dat het politieke klimaat Bosnië-Herzegovina en het gedrag van de Bosnische politici waarschijnlijk niet zullen veranderen en dat de OHR de beste mogelijkheid biedt om het Bosnische EU-toetredingsproces te versoepelen. Dit frame zoekt dus in tegenstelling tot het 'Politieke verantwoording frame' en het 'Politieke eenheid frame' de oplossing voor de moeilijkheden in Bosnië-Herzegovina buiten de Bosnische politiek zelf. De belangrijkste verklaring voor het gebruik van dit frame is dat zoals uit meerdere opinieonderzoeken onder de Bosnische bevolking is gebleken het vertrouwen van de Bosnische bevolking in de politiek zeer klein is (Office of the UN Resident Coordinator, 2017, p. 14-15; Posao Narodu, 2018, p. 50-52). Het is hierdoor logisch dat in Bosnische kranten de OHR werd aangemerkt als de oplossing voor de problemen in Bosnië-Herzegovina aangezien de OHR het doorvoeren van hervormingen kan afdwingen zelfs als de Bosnische politici zelf geen actie ondernemen.

Het is opvallend dat het 'Internationale gemeenschap frame' ook werd gebruikt door de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske*. Uit opinieonderzoek is namelijk gebleken dat de Bosnische Serviërs over het algemeen kritischer tegenover de rol van de OHR in Bosnië-Herzegovina staan dan de Bosniakken en Bosnische Kroaten (Office of the UN Resident Coordinator, 2017, p. 75). Dit gegeven zou mogelijk wel kunnen verklaren waarom in *Glas Srpske* een meer kritische noot werd geplaatst bij de rol van de OHR en dat in *Glas Srpske* werd verondersteld dat de beslissing tot het doorvoeren van hervormingen eigenlijk genomen zou moeten worden door democratisch gekozen politici uit Bosnië-Herzegovina zelf. In *Glas Srpske* werd hierbij ingrijpen van de OHR geframed als een mogelijke oplossing voor de problemen in het EU-toetredingsproces maar niet noodzakelijk als een moreel juiste of ideale oplossing.

Ondanks dat er zoals hierboven beschreven staat er verschillen bestaan tussen het 'Politieke eenheid frame', het 'Politieke verantwoording frame' en het 'Internationale gemeenschap frame' delen deze frames een belangrijke overeenkomst in de zin dat deze frames in meerdere kranten werden gehanteerd. Hiermee staan deze drie frames in scherp contrast met het 'Buitenlandse samenwerking frame' dat alleen in de Bosnische-Kroatische krant *Vecernji List BiH* voorkwam. Het 'Buitenlandse

samenwerking frame' dat samenwerking met Kroatië als een goede mogelijkheid ziet om het EU-toetredingsproces te vergemakkelijken, heeft wel sterke raakvlakken met het 'Politieke eenheid frame'. Beide frames refereren bijvoorbeeld naar de noodzaak om de spanningen tussen de verschillende etnische groepen in de Balkan te verminderen. Het 'Buitenlandse samenwerking frame' doelt hierbij echter voornamelijk tussen de spanningen tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina terwijl het 'Politieke eenheid frame' zich focust op de spanningen tussen de verschillende etnische groepen binnen Bosnië-Herzegovina.

Het is enigszins opvallend dat er in de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske* geen gebruik werd gemaakt van het 'Buitenlandse samenwerking frame' om samenwerking met Servië neer te zetten als een goede handelswijze voor Bosnië-Herzegovina in het EU-toetredingsproces. Servië wil immers net als Bosnië-Herzegovina tot de EU toetreden en heeft al EU-kandidaatsstatus verworven. De meest voor de hand liggende mogelijke verklaring voor het ontbreken van een dergelijk frame in *Glas Srpske* is dat in de artikelen uit *Glas Srpske* waarin wordt gerefereerd naar samenwerking tussen Servië en Bosnië-Herzegovina, of meer specifiek de Republika Srpska, deze samenwerking werd neergezet als een manier om verdere westerse invloed en Europese integratie in Bosnië-Herzegovina te beperken (zie hoofdstuk 3). Deze mogelijke verklaring is sterk gerelateerd aan de positie die wordt ingenomen in *Glas Srpske* ten opzichte van het EU-toetredingsproces, die in tegenstelling tot de positie in *Vecernji List BiH* en *Devni Avaz*, niet volledig positief is over het Bosnische EU-toetredingsproces. Een vergelijkbare mogelijke verklaring kan ook gebruikt worden om het gebrek van het Buitenlandse samenwerking frame' in *Devni Avaz* te verklaren. De samenwerking die Bosniakse politici voeren met het landen buiten de EU bijvoorbeeld met Turkije en de Golfstaten wordt bijvoorbeeld door een groot deel van de Bosnische bevolking, de EU en ook in de artikelen van *Devni Avaz* juist aangemerkt als een obstakel in het Bosnische EU-toetredingsproces (zie hoofdstuk 5).

Hoofdstuk 9: Conclusie

In de hoofdstukken 5, 6, 7 en 8 is een weergave gegeven van de frames die gebruikt zijn door de Bosnische kranten, *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* in hun verslaggeving over het EU-toetredingsproces. Hierbij zijn een aantal belangrijke punten op te merken:

- De Bosniakse krant *Devni Avaz* en de Bosnisch-Kroatische krant *Vecernji List BiH* waren in hun verslaggeving uniform positief over het mogelijke toetreden van Bosnië-Herzegovina tot de EU. De Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske* verspreidde echter een gemiddelde boodschap waarin in sommige artikelen het Bosnische EU-toetredingsproces werd toegejuicht terwijl in andere artikelen het EU-toetredingsproces als een negatieve ontwikkeling werd gezien. Een mogelijke verklaring voor dit gegeven is dat relatief gezien Bosnische-Serviërs minder positief zijn over het EU-toetredingsproces dan Bosniakken en Bosnische Kroaten.
- Over het algemeen waren de Bosnische kranten vrij negatief over de mate van vooruitgang die Bosnië-Herzegovina heeft geboekt in het EU-toetredingsproces. Op dit punt waren geen grote verschillen tussen de verschillende kranten merkbaar. Wel kon er een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen artikelen waarin een geheel negatief frame werd verspreid over de mate van vooruitgang en artikelen waarin een meer neutraal frame werd verspreid waarin positieve en negatieve punten werden afgewisseld.
- In de Bosnische kranten werden corruptie onder de politieke elite, etnisch-nationalisme en buitenlandse inmenging van landen buiten de EU als Servië, Rusland, Turkije en de Golfstaten, aangemerkt als grote obstakels van het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Hierbij was vooral op te merken dat in artikelen *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH* de drie bovengenoemde zaken allemaal als obstakels werden aangewezen, terwijl de Bosnisch-Servische krant *Glas Srpske* zich vrijwel alleen maar focuste op de corruptie onder de Bosnische politieke elite. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat hoewel in een groot aantal van de artikelen van *Devni Avaz* en *Vecernji List BiH* etnisch-nationalisme en buitenlandse inmenging als grote obstakels voor het EU-toetredingsproces werden neergezet, ook deze artikelen zeer kritisch waren over de Bosnisch politici. In artikelen waarin bijvoorbeeld het 'Etnisch nationalisme frame' of het 'Buitenlandse invloeden frame' verspreid werden, werd aangegeven dat de Bosnische politici aan deze problemen bijdragen door etnisch-nationalistische retoriek te verspreiden of sterke banden te onderhouden met buitenlandse staatshoofden die het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina willen dwarsbomen. Over het algemeen kan dus gezegd worden dat in de Bosnische kranten de Bosnische politici als het grootste obstakel voor het EU-toetredingsproces werden aangewezen.
- Over de oplossingen die werden aangedragen door de Bosnische kranten om het moeizame EU-toetredingsproces sneller te laten verlopen, kan gezegd worden dat ingrijpen van de OHR, het stopzetten van de samenwerking van de Bosnische politieke elite met buitenlandse machten en een gedragsverandering of vervanging van de politieke elite in de artikelen van de Bosnische media werden neergezet als oplossingen. Ook bij dit aspect van het Bosnische-toetredingsproces was kritiek op de Bosnische politieke elite erg prominent. Hierbij kan een verdeling gemaakt worden tussen artikelen waarin werd verondersteld dat de Bosnische politieke elite waarschijnlijk nooit uit

zichzelf zal overgaan tot het doorvoeren van hervormingen en ingrijpen van de OHR noodzakelijk is om het doorvoeren van hervormingen af te dwingen, en artikelen waarin werd aangegeven dat het wellicht mogelijk is dat de Bosnische politici hun gedrag zullen aanpassen en zich zullen gaan inzetten voor Bosnisch EU-lidmaatschap.

Uit de bovenstaande samenvatting van de resultaten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat kritiek op de Bosnische politici en het politieke systeem in Bosnië-Herzegovina een veelvoorkomend element was in de verslaggeving van de Bosnische kranten op het EU-toetredingsproces. Deze kritiek op de Bosnische politieke elite nam veel verschillende vormen aan. In artikelen van zowel *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* werd bijvoorbeeld de corruptie in de publieke sector en de zelfzuchtigheid van de Bosnische kranten aangewezen als de belangrijkste oorzaak voor het gebrek aan vooruitgang in het Bosnische EU-toetredingsproces. Bovendien werden de Bosnische politici in de geanalyseerde artikelen in zeer negatieve termen omschreven. Bosnische politici werden in de artikelen van de drie Bosnische kranten onder meer 'dieven', 'zakkenvullers' en 'profiteurs' genoemd (Devni Avaz, 2018e; Glas Srpske, 2018d; Glas Srpske, 2018e). Verder werd er in een groot aantal artikelen gerefereerd naar de enorme kloof tussen de rijke Bosnische politici en de arme Bosnische bevolking (Devni Avaz, 2018i; Glas Srpske, 2018i). De belangrijkste verklaring voor de grote mate van kritiek van de Bosnische media op de Bosnische politici, is waarschijnlijk het eerdergenoemde gebrekkige vertrouwen van de Bosnische bevolking in de Bosnische politiek (Office of the UN Resident Coordinator, 2017, p. 14-15; Posao Narodu, 2018, p. 50-52).

Het wantrouwen onder de Bosnische bevolking tegenover de politici was verder merkbaar in de samenhang tussen de verschillende frames die in de geanalyseerde artikelen verspreid werden. In artikelen, waarin over de mate van progressie in het EU-toetredingsproces (deelvraag 2) het 'Geen progressie frame' verspreid werd, werd vaak ook het 'Corrupte politici frame' verspreid (over de obstakels in het EU-toetredingsproces, deelvraag 3). Het 'Enige progressie frame' werd daarentegen over het algemeen verspreid in combinatie met het 'Buitenlandse invloeden frame' of het 'Etnisch nationalisme frame'. Deze resultaten geven een indicatie dat in Bosnië-Herzegovina de corruptie onder politici als een ernstiger probleem in het EU-toetredingsproces wordt gezien dat de sterke etnische scheidlijnen in het land en invloeden vanuit het buitenland. Naast de samenhang tussen gebruik van het 'Geen progressie frame' en het 'Corrupte politici frame' was er weinig sprake van duidelijke samenhang tussen de gebruikte frames. Wel was er logischerwijs sprake van enige samenhang tussen de gebruikte frames over de obstakels in het EU-toetredingsproces (deelvraag 3) en de oplossingen voor de obstakels in het EU-toetredingsproces (deelvraag 4). Zo werd in artikelen waarin het 'Corrupte politici frame' verspreid werd, werd ook over het algemeen het 'Politieke verantwoording frame' verspreid, omdat het 'Politieke verantwoording frame' aangeeft dat het belangrijk is voor het EU-toetredingsproces dat de Bosnische politici stoppen met hun corrupte praktijken en dat de Bosnische bevolking de politici op hun plichten wijst.

Een gegeven dat door dit onderzoek bevestigd wordt, is de sterke etnische segregatie van de Bosnische media. Het merendeel van de artikelen uit de drie kranten, *Devni Avaz*, *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH* waren duidelijk geschreven vanuit het perspectief van één enkele etnische groep en waren er duidelijk op gericht om lezers van één enkele etnische groep aan te trekken. In *Vecernji List BiH* werd

bijvoorbeeld voortdurend kritiek geleverd op de Bosniakse politieke elite voor hun vermeende marginalisering van de Bosnische Kroaten binnen de Federatie van Bosnië-Herzegovina. In *Vecernji List BiH* werd dit gedrag van de Bosniakse politieke elite zelfs aangewezen als een groot obstakel voor het EU-toetredingsproces (Vecernji List BiH, 2017d).

Ook de artikelen van *Glas Srpske* waren duidelijk geschreven om lezers van één enkele etnische groep aan te spreken, de Bosnische Serviërs. In *Glas Srpske* werd bijvoorbeeld veelvuldig kritiek geleverd op de regering van de Federatie van Bosnië-Herzegovina, het Bosniakse en Bosnisch-Kroatische deel van het land. Ook was de boodschap van veel artikelen in *Glas Srpske* specifiek gericht was op de Bosnisch-Servische bevolking niet de bevolking van Bosnië-Herzegovina als geheel. Dit was voornamelijk merkbaar in artikelen waarin het 'Anti EU-lidmaatschap frame' werd verspreid (zie hoofdstuk 3). In deze artikelen werd bijvoorbeeld verondersteld dat de Bosnische Serviërs verdere samenwerking met Servië en Rusland moesten nastreven. Hierbij werd niet gesproken over heel Bosnië-Herzegovina of de Bosnische bevolking maar enkel de Republika Srpska en de Bosnisch-Servische bevolking (Glas Srpske, 2017b, Glas Srpske 2017c). Hierbij werd de impressie gegeven dat de Bosnische Serviërs een geheel zelfstandige groep in Bosnië-Herzegovina vormen die geen binding heeft met de andere etnische groepen. In *Devni Avaz* kwam dergelijke retoriek minder vaak voor en waren meer artikelen gericht op de Bosnische bevolking als geheel. Dit gegeven kan mogelijk verklaard worden door het feit dat de Bosniakse bevolking waarop *Devni Avaz* zich richt, zich meer identificeert met Bosnië-Herzegovina als geheel in vergelijking met de Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs die zich sterker identificeren met hun eigen etnische groep (Office of the UN Resident Coordinator 2017, p. 45-46).

De etnische segregatie in Bosnië-Herzegovina was in de geanalyseerde artikelen verder merkbaar aan de *framing devices* die gebruikt werden om frames te communiceren en te ondersteunen. In de krantenartikelen werden bijvoorbeeld regelmatig historische verwijzingen naar conflicten tussen de etnische groepen uit het verleden aangewend als *framing devices*. Het meest opvallende voorbeeld van het gebruik van historische verwijzingen als *framing devices* was te vinden in de artikelen van *Glas Srpske* waarin het 'Anti EU-lidmaatschap frame' verspreid werd. In deze artikelen werd bijvoorbeeld veelvuldig gerefereerd naar de 'misdaden' die de Bosniakken en Kroaten hebben gepleegd op de Servische bevolking in het verleden en de bombardementen op Servië door de NAVO in 1999, om het standpunt dat de Bosnische Serven verregaande samenwerking met Servië en Rusland in plaats van Bosnisch EU-lidmaatschap moeten nastreven meer. Een ander voorbeeld van het gebruik van historische verwijzingen als *framing device* in de geanalyseerde artikelen was het vergelijken van de huidige Turkse invloed in Bosnië-Herzegovina met de Ottomaanse overheersing. Naast het gebruik van historische verwijzingen, werden ook bepaalde uitdrukkingen regelmatig gehanteerd als *framing devices*. De uitdrukking 'van twee walletjes eten' werd bijvoorbeeld in meerdere artikelen gehanteerd om de buitenlandse politiek gevoerd door de Bosnische politici te beschrijven. Ook werden metaforen veelvuldig gebruikt als *framing devices*. Een opvallend voorbeeld van het gebruik van metaforen als *framing devices* was bijvoorbeeld te vinden in een artikel van *Vecernji List BiH* waarin de 'kikker koken' metafoor gebruikt werd om de steeds toenemende marginalisering van de Bosnische Kroaten door de Bosniakken te omschrijven.

In een groot deel van de geanalyseerde krantenartikelen was, maast het schrijven vanuit het perspectief van een bepaalde etnisch groep, ook merkbaar dat er werd geschreven vanuit het perspectief van een bepaalde politiek partij. Dit was zeer duidelijk in *Glas Srpske* waarin veel artikelen waren geschreven vanuit het perspectief van de SNSD. Politieke concurrenten van de SNSD werden bijvoorbeeld omschreven als ‘verraders van het Servische volk’ vanwege hun vermeende pro-westerse houding (Glas Srpske, 2017d). In *Glas Srpske* werden deze politieke concurrenten van de SNSD er bijvoorbeeld van beschuldigd dat zij in samenwerking met de VS, de West-Europese landen en de Bosniakse politieke elite, de vernietiging van de Republika Srpska nastreven. In het geval van *Devni Avaz* was het ook zeer duidelijk dat de artikelen waren geschreven vanuit het perspectief van een bepaalde politiek partij, de Bosniakse politieke partij SBB BiH. In artikelen van *Devni Avaz* werd bijvoorbeeld zware kritiek geleverd op de samenwerking tussen Bakir Izetbegović, de leider van de Bosniakse politieke partij de SDA, en de Turkse president Erdogan. Hierbij werd het contact van Izetbegović met Erdogan aangewezen als een grote bedreiging voor het EU-toetredingsproces en de politieke stabiliteit in Bosnië-Herzegovina (Devni Avaz, 2018h; Devni Avaz, 2017f). Deze kritiek op Izetbegović kan gezien worden als een strategie van SBB BiH om met oog op de Bosnische verkiezingen in oktober 2018 kiezers weg te kapen bij de SDA.

In *Vecernji List BiH* was dergelijke kritiek op andere politieke partijen met dezelfde etnische achtergrond nauwelijks aanwezig. Een mogelijke verklaring voor dit gegeven is dat de Bosnisch-Kroatische partij HDZ BiH een grote mate van controle uitoefenend op *Vecernji List BiH*, geen grote concurrenten heeft onder de andere Bosnisch-Kroatische partijen. Bij de presidentsverkiezingen in 2014 kreeg bij de verkiezing het Bosnisch-Kroatische lid van de presidentie de kandidaat van HDZ BiH, Dragan Čović bijvoorbeeld meer dan 50 procent van de stemmen, terwijl andere kandidaten significant minder stemmen kregen. In het geval van de Bosniakse en Bosnisch-Servische kandidaten was de concurrentie bij de presidentsverkiezingen in 2014 veel sterker. In de verkiezingen van de Bosniakse presidentskandidaat kreeg de kandidaat van SBB-BiH, Fahrudin Radončić bijvoorbeeld 26 procent van de stemmen terwijl de kandidaat van de SDA, Bakir Izetbegović die uiteindelijk de presidentsverkiezingen won, 33 procent van de stemmen kreeg (Izbora.ba, 2014). Het is dus logisch dat gezien de resultaten van de presidentsverkiezingen in 2014, SBB BiH en de SNSD via hun controle over de media, respectievelijk de kranten *Devni Avaz* en *Glas Srpske*, probeerden om andere politieke partijen zwart te maken om zo stemmen te winnen voor de verkiezingen in oktober 2018.

Een interessant element van de verkiezingsstrategieën die in *Devni Avaz* als in *Glas Srpske* werden aangewend is dat in beide kranten het tegenwerken of juist het steunen van het EU-toetredingsproces door andere politieke partijen werd gebruikt om deze politieke partijen in een negatief daglicht te stellen. Dit was bijvoorbeeld het geval in de eerdergenoemde pogingen in *Devni Avaz* om de samenwerking van Bakir Izetbegović met de Turkse president Erdogan te bekritisieren. In *Glas Srpske* werden juist andere Bosnische-Servische partijen bekritiseerd voor hun steun voor het EU-toetredingsproces. Ook de eerdergenoemde kritiek uit *Vecernji List BiH* op de Bosniakse politiek elite kan gezien worden als pogingen om het EU-toetredingsproces als politiek instrument te gebruiken om andere politiek partijen of politici van andere etnische groepen zwart te maken.

Al met al kan op grond van de analyse van de krantenartikelen van de Bosnische kranten, *Devni Avaz*, *Vecernji List BiH* en *Glas Srpske* gezegd worden dat de etnische segregatie in de Bosnische mediasector

nog steeds zeer groot is. Hoewel er in de verschillende kranten zeer uiteenlopende frames werden verspreid over het EU-toetredingsproces, waren veel frames of *reasoning devices* bij frames beperkt tot één enkele krant. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het 'Anti-EU-lidmaatschap frame' dat alleen in *Glas Srpske* voorkwam en het *reasoning device* bij het 'Etnisch nationalisme frame', dat behelsde dat de marginalisatie van de Bosnische Kroaten door de Bosniakse politieke elite een belangrijk obstakel in het EU-toetredingsproces was is hier een ander voorbeeld van. Ook het feit dat een groot deel van de artikelen, met name in *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH* geschreven waren vanuit het perspectief van een enkele etnische groep en duidelijk gericht waren op lezers van een enkele etnische groep, zijn verder bewijs voor de sterke etnische polarisatie in Bosnië-Herzegovina.

De uitkomsten van dit onderzoek kunnen bijdragen aan een beter inzicht in de oorzaken van het moeizame EU-toetredingsproces. Voor actoren die het Bosnische EU-toetredingsproces willen verbeteren kan het bijvoorbeeld van belang zijn om te weten op welke punten de percepties onder de verschillende etnische groepen van elkaar afwijken en op welke punten er gestreefd kan worden naar een gelijkschakeling van deze percepties. Voor de EU of voor Bosnische politici die het EU-toetredingsproces steunen is het bijvoorbeeld van belang om te beseffen dat een groot deel van de Bosnisch-Servische bevolking een zeer negatieve perceptie van de EU heeft en de pogingen van de EU om van Bosnië-Herzegovina een EU-lidstaat te maken als een Westers complot ziet om de Republika Srpska te vernietigen. De EU en Pro-Europese Bosnische actoren zouden bijvoorbeeld maatregelen kunnen nemen om het wantrouwen onder de Bosnisch-Servische bevolking tegenover de EU weg te nemen zodat ook de Bosnisch-Servische bevolking een positieve perceptie zal krijgen van Bosnisch EU-lidmaatschap. In een dergelijke situatie zullen de vertegenwoordigers van de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina waarschijnlijk meer ontvankelijk zijn om samen te werken om EU-lidmaatschap te bereiken. Ook kan een gelijkschakeling van de percepties op EU-lidmaatschap onder verschillende etnische groepen de legitimiteit van EU-lidmaatschap kunnen vergroten omdat politici dan minder snel geneigd zullen zijn om politici met een andere etniciteit aan te vallen op hun steun voor Bosnisch EU-lidmaatschap.

Een ander belangrijk inzicht uit dit onderzoek dat van nut kan zijn voor actoren die Bosnisch EU-lidmaatschap nastreven, is het inzicht dat de etnische segregatie in Bosnië-Herzegovina nog steeds erg groot is. Aangezien deze sterke etnische segregatie een grote belemmering kan vormen voor het doorvoeren van hervormingen, zouden actoren die Bosnisch EU-lidmaatschap willen bereiken, aandacht kunnen besteden aan het bevorderen van verzoening tussen de verschillende etnische groepen. Het feit dat het verkleinen van de etnische segregatie het EU-toetredingsproces kan bevorderen wordt gelukkig, zoals uit dit onderzoek gebleken is, door (een deel van) de Bosnische media onderkend, hetgeen een indicatie geeft dat er ook onder Bosniërs enig draagvlak is voor verzoening tussen de verschillende etnische groepen. De EU en andere actoren die Bosnisch EU-lidmaatschap steunen, zouden hier bijvoorbeeld gebruik van kunnen maken om Bosnische actoren te steunen die een vermindering van de etnische segregatie nastreven.

Literatuurlijst

- Adam Carr.net. (z.d.). Bosnia and Herzegovina. Geraadpleegd van <http://psephos.adam-carr.net/countries/b/bosnia/statsbosnia.shtml> op 6 juli 2018.
- Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina. (2016). Census of Population, Households, and Dwellings in Bosnia and Herzegovina, 2013, final results. Geraadpleegd van <http://www.popis2013.ba/popis2013/doc/Popis2013prvolzdanje.pdf> op 17 juli 2018.
- Ahmetasevic, N. (2017, 5 juni). Life in Bosnia's Eternal Status Quo. *Bosnia Daily*. p. 9.
- Arabnews. (2018, 21 mei). Turkish president Erdogan holds controversial election rally in Bosnia. Geraadpleegd van <http://www.arabnews.com/node/1306376/middle-east> op 22 juni 2018.
- Bagatskyi, L. (2016). Post-War Reforms in Bosnia and Herzegovina: Changing Role of the High Representative. *European Political and Law Discourse*. 3.1. p. 123-129.
- BalkanInsight. (2017, 12 mei). Serbian Royal Academy to sue NATO over bombing. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-royal-academy-to-file-charges-against-nato-05-11-2017> op 20 juli 2018.
- BalkanInsight. (2018, 17 mei). Bosnia Deploys Police to Border to Stop Migrants. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-pledges-to-crack-down-illegal-migration-05-17-2018> op 27 juli 2018.
- Balkanmedia: media and democracy in South East Europe. (z.d.). Media Outlets in Bosnia Herzegovina. Geraadpleegd van <http://www.kas.de/wf/en/71.13564/> op 1 juni 2018.
- Bax, M. (2000). Warlords, priests and the politics of ethnic cleansing: a case-study from rural Bosnia Hercegovina. *Ethnic and Racial Studies*. 23.1. p. 23-25. Geraadpleegd van <http://dare.uvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/33562/127642.pdf?sequence=1> op 6 juni 2018.
- BBC News. (2006, 22 mei). Timeline: Break-up of Yugoslavia. Geraadpleegd van <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4997380.stm> op 16 juli 2018.
- Bennet, L. (2016). *News: the Politics of Illusion*. Chicago en Londen. University of Chicago. p. 33-40.
- Bertelmann Stiftung. (2018). BTI 2018 Country Report: Bosnia and Herzegovina.
- Böhm, A. (2004). Theoretical Coding: Text Analysis in Grounded Theory. In U. Flick, E. Kardorff & I. Steinke (Eds). *A Comparison to Qualitative Research*. p. 271-274.
- Bosnia Daily. (2017a, 7 juni). Bosnian Serbs to ban lessons on Srebrenica Genocide. *Bosnia Daily*. p. 6.
- Bosnia Daily. (2017b, 26 maart). Legitimate Representation of the Main Groups is the Basis: Covic. p. 2.
- Bosnian83.tripod.com (z.d.). Greater Serbia. Geraadpleegd van <http://bosnian83.tripod.com/id3.html> op 6 juni 2018.

Business Anti-Corruption Portal. (2016, augustus). Bosnia & Herzegovina Corruption Report. Geraadpleegd van <https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/bosnia-herzegovina> op 10 april 2018.

Cigar, N. (2000). *The role of Serbian Orientalists in justification of genocide against Muslims in the Balkans*. Sarajevo. p. 89-98, 101-115.

Claudet, S. (2017, 27 april). Can Bosnia Herzegovina withstand foreign influence? *Euronews*. Geraadpleegd van <http://www.euronews.com/2018/04/27/can-bosnia-herzegovina-withstand-foreign-influence> op 22 juni 2018.

Council of Ministers of Bosnia Herzegovina.(z.d). About Council of Ministers. Background on the Council of Ministers. Geraadpleegd van http://www.vijeceministara.gov.ba/o_vijecu_ministara/default.aspx?id=1752&langTag=en-US 9 april 2018.

Cropsey, S., Truite, K. (2017, juli 7). Bosnia: They're at It Again. Geraadpleegd van <https://www.nationalreview.com/2017/07/bosnia-russian-interference-renewed-putin/> op 22 juni 2018.

Dabrowski, M. and Myachenko, Y. (2018). The Western Balkans on the Road to the European Union. *Policy Contribution*, 4, p. 1-2. Geraadpleegd van http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/02/PC-04_2018.pdf op 25 februari 2018.

Deutsche Welle. (2011, 25 oktober). Global ideas. Bosnia-Herzegovina's political system. Geraadpleegd van <http://www.dw.com/en/bosnia-herzegovinas-political-system/a-15486583> op 9 april 2018.

De Vreese, C. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*. 13(1). P. 49-55. Geraadpleegd van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32324999/Framing.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOVYYGZ2Y53UL3A&Expires=1528195055&Signature=1is0WWGun3O9Dwp7%2BQQq%2FDLsqRk%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3D51_News_framing_Theory_and_typology.pdf op 5 juni 2018.

Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. 43.4. p. 51-52. Geraadpleegd van <https://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/J-Communication-1993-Entman.pdf> op 23 augustus 2018.

Europese Commissie. (2018). Key findings of the 2018 report on Bosnia and Herzegovina.

Europese Commissie. (2016a). Bosnia and Herzegovina 2016 Report. p. 3-30, 31-35, 48-52, 68-74 Geraadpleegd van https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf op 10 april 2018.

Europese Commissie. (z.d.). European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations, Bosnia and Herzegovina. Geraadpleegd van <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina> op 25-02-2018.

Europa Nu. (2016, 9 november). Key Findings of the 2016 Report on Bosnia and Herzegovina. Geraadpleegd van https://www.europa-nu.nl/id/vk91ggrcu6zf/nieuws/key_findings_of_the_2016_report_on?ctx=vh9ifjaxyovy&tab=0 op 11 april 2018.

European Court of Human Rights. (2009). Application. p. 2-11. Geraadpleegd van <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/03/Finci-v-BiH.pdf> op 10 april 2018.

European Parliament. (2015, september). At a glance. Bosnia and Herzegovina: Political Parties. p. 2. Geraadpleegd van http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/568324/EPRS_ATA%282015%29568324_EN.pdf op 9 april 2018.

European Union Newsroom. (z.d.). EU Enlargement – State of Play. Geraadpleegd van <https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/enlargement> op 3 juli 2018.

Fleet, M.J. (2014). Nationalism and Multi-ethnic Governance in Bosnia-Herzegovina: A Study of Consociationalism and Centripetalism. *Mapping Politics*. 6. p. 20-22. Geraadpleegd van <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.658.7820&rep=rep1&type=pdf> op 10 april 2018.

Fischer, Martina. Bosnia's Challenge: Economic Reform, Political Transformation and War-to-Peace Transition. In Martina Fisher (ed.). (2006). *Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina. Ten Years after Dayton*. Lit Verlag. p. 9-12.

Fomoso. (2018). Resurgence of Geopolitics in the Western Balkans – Is the EU's Dominate Role Diminishing?. Geraadpleegd van <http://www.fomoso.org/en/opinions/commentaries/resurgence-of-geopolitics-in-the-western-balkans-is-the-eus-dominate-role-diminishing/> op 6 juli 2018.

Foster, A. (2016, 22 juni). EU expansion: which countries are waiting to join? *Express*. Geraadpleegd van <https://www.express.co.uk/news/world/664966/EU-Which-Countries-Waiting-to-Join-European-Union-Turkey-Balkan-States> op 6 juli 2018.

Freedom House. (2016). Bosnia and Herzegovina. Geraadpleegd van <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/bosnia-and-herzegovina> op 10 april 2018.

Gadzo, Mersiha. (2017, 24 november). Ratko Mladic's ideology lives on in Republika Srpska. *Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2017/11/ratko-mladic-ideology-lives-republika-srpska-171124101753453.html>.

Glenny, M. (1999). *De Balkan, 1804-1999. Nationalisme, oorlog en de grote mogendheden*. Utrecht, Nederland. Kosmos Z&K Uitgevers. BV. p. 519-525, 534-540, 619-621, 623-633.

Goldstein, E., Davies, S. and Fengler, W. (2015, 5 november). Three reasons why the economy of Bosnia-Herzegovina is off. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2015/11/05/three-reasons-why-the-economy-of-bosnia-and-herzegovina-is-off-balance/>. Geraadpleegd op 10 april 2018.

Google Scholar. (z.d.). Citations. <https://scholar.google.com/citations?user=Z-LpoUQAAAAJ&hl=en> op 6 januari 2019.

Greenberg M., McGuinness, M. (z.d.). From Lisbon to Dayton: International Mediation in the Bosnian Crisis. P. 47-51, 58-60. Geraadpleegd van <http://web.stanford.edu/~sstedman/2006.readings/lisbon.pdf> op 6 juni 2018.

Greiner, V. (2016). Bosnia's EU Bid and the European Court of Human Rights: Sejdić and Finci Seven Years Later. *Balkanist*. Geraadpleegd van <http://balkanist.net/bosnias-eu-bid-and-the-european-court-of-human-rights-sejdic-and-finci-7-years-on/> op 10 april 2018.

Hadziristic, T. (2017, 3 maart). Two schools under one roof: a lesson in ethnic unmixing from Bosnia's segregated school system. <https://www.opendemocracy.net/wfd/can-europe-make-it/tea-hadziristic/two-schools-under-one-roof-lesson-in-ethnic-unmixing-from-bosnia-> op 22 juni 2018.

Hodzic, R. (2014, 14 oktober). Karadzic's trial ends, but his legacy lives on. *Bosnian Institute*. Geraadpleegd van http://www.bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=2901 op 9 april 2018.

Hurriyet Daily News. (2013, 31 augustus). Bosnian Serbs give hero welcome to released war criminal Momcilo Krajisnik. Geraadpleegd van <http://www.hurriyetdailynews.com/bosnian-serbs-give-hero-welcome-to-released-war-criminal-momcilo-krajisnik--53599> op 7 juni 2018.

ICTY. (z.d.). History. Geraadpleegd van <http://www.icty.org/en/about/office-of-the-prosecutor/history> op 7 juni 2018.

International Republican Institute. (2017). Poll: Bosnians United in Opposing IS; Divided on EU, US and Russia. Geraadpleegd van <http://www.iri.org/resource/poll-bosnians-united-opposing-divided-us-eu-and-russia> op 29 juni 2018.

Intersection. (2016, 10 maart). Bosnia Herzegovina under the gun. Geraadpleegd van <http://intersectionproject.eu/article/russia-europe/bosnia-and-herzegovina-under-gun> op 29 juni 2018.

Izbor.ba. (2014, 10 oktober). Established results of the 2014 general elections. Geraadpleegd van <http://www.izbori.ba/Utvrdjeni2014/Finalni/PredsjednistvoBiH/Default.aspx> op 25 juli 2018.

Kaufman, S., Elliot, E., Shmueli, D. (2003). Frames, framing and reframing, *Beyond Intractability*, 3.4. Geraadpleegd van <http://rachelgrantcoaching.com/course/03-frames-and-brains.pdf> op 27 februari 2018.

Kay, S. (1998). NATO and the Future of European Security. *Rowan & Littlefield Publishers*. Geraadpleegd van https://books.google.ba/books?id=5PmEQZKqRQIC&pg=PA87&dq=NATO+Bosnia+Herzegovina&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=NATO%20Bosnia%20Herzegovina&f=false op 6 juni 2018.

Lakić, M. (2018a). Bosnian Serb Municipality Displays Ratko Mladic Posters. *Balkan Insight*. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnian-serb-mayor-supports-ratko-mladic-02-26-2018> op 7 juni 2018.

Lakić, M. (2018b). Ratko Mladic tribute plaque to remain near Sarajevo. *Balkan Insight*. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/ratko-mladic-tribute-plaque-to-remain-near-sarajevo-11-27-2017/1418/2> op 7 juni 2018.

Lyon, J. (2006). Overcoming Ethnic Politics in Bosnia? Achievements and Obstacles to European Integration. In: Martina Fischer (ed.) 2006. *Peacebuilding and Civil Society in Bosnia-Herzegovina. Ten Years after Dayton*. Lit-Verlag. p. 49-54. Geraadpleegd van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/36708995/Overcoming_Ethnic_Politics_In_Bosnia.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1528117347&Signature=ec1GEaXSji0nEv95N4MhVUWSJEC%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DOvercoming_Ethnic_Politics_in_Bosnia_Ac.pdf op 4 juni 2018.

Macdonald, D. (2002). *Balkan holocausts? Serbian and Croatian victim-centered propaganda and the war in Yugoslavia*. Manchester. p. 78-83, 220-248.

Marijan, D. (2003). Expert Opinion: On the War Connections of Croatia and Bosnia and Herzegovina (1991 – 1995). *Revue d'histoire contemporaine*. ,36.1. p. 250-252, 255-256, 263-265, 269-274.

Marko, D. (2012). Citizenship in Media discourse in Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Serbia. p. 5-6, 11-12. Geraadpleegd van http://www.citsee.ed.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0007/108916/380_citizenshipinmediadiscourseinbosniaandherzegovinacroatiamentenegroandserbia.pdf op 1 juni 2018.

Media Plan Institute. (2010). How the Media Covered the Election Campaign: 2010 elections in BiH. p. 68-74, 80-83. Geraadpleegd van <http://www.mediaonline.ba/en/pdf.asp?ID=400&n=HOW%20THE%20MEDIA%20COVERED%20THE%20ELECTION%20CAMPAGNE> op 1 juni 2018.

Mujadžević, D. (2017). Turkey,s Role in Bosnia and Herzegovina. *Euxeinos*. 23. p. 25-26, 29-31

Mydaytondailynews.com. (2017). Geraadpleegd van <https://www.mydaytondailynews.com/news/peace-agreement-forged-dayton-things-remember/5f3nlvOdDBSHZAQ2LMYSvO/> op 6 juni 2018.

Newton, J. Hunter, M. & Maln, S. (2016). 'Where's our justice'? Families of the 8,000 men and boys who were killed in the Srebrenica massacre vent their anger at 40-year jail sentence for Butcher of Bosnia, Radovan Karadzic, as 'too little, too late', *Daily Mail*. Geraadpleegd van <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3506950/Ex-Bosnian-Serb-leader-Karadzic-faces-war-crimes-verdict-UN-court.html> op 7 juni 2018.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie. (2010). United Nations Protection Force (UNPROFOR) en de United Nations Peace Forces (UNPF). p. 1-4. Geraadpleegd van

Parliamentary Assembly of Bosnia-Herzegovina. (z.d. b). Constitution and main regulations. About Parliament. Geraadpleegd van <https://www.parlament.ba/Content/Read/25?title=Funkcije-Parlamentarne-skupštine-BiH> op 9 april 2018.

Pavelić, B. (2013, 29 mei). Bosniaks and Croats Divided Over 'Evil' Herzeg-Bosna. *Balkan Insight*. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosniaks-and-croats-divided-over-evil-herzeg-bosna> op 7 juni 2018.

PBS Newshour. (2016). Is Saudi-funded mosque in Sarajevo threat to Bosnia's moderate muslims? Geraadpleegd van <https://www.pbs.org/newshour/show/is-saudi-funded-mosque-in-sarajevo-threat-to-bosnias-moderate-muslims> op 22 juni 2018.

Petrovic, D. (2006, 12 mei). Bosnia: a single country or an apple of discord? *Bosnian Institute*. Geraadpleegd van http://www.bosnia.org.uk/news/news_body.cfm?newsid=2202 op 9 april 2018.

Posao Narodu. (2018, 16 maart). State of the Nation Report #6. *CCI*. p. 22-25, 28-38, 42-46, 50-52.

Presidency of Bosnia Herzegovina, 2013. (26 februari 2013). Basic Documents. Rules of the Procedures of Bosnia Herzegovina. Geraadpleegd van <http://www.predsjednistvobih.ba/nadi/default.aspx?id=53748&langTag=en-US> op 9 april 2018.

Pulse.ba. (z.d.). Presidency Chairman Covic: Meetings in Brussels to focus on Election Law, I hope that we can find solution. Geraadpleegd van <http://www.pulse.ba/index.php/bih/politics-pulse/1459-presidency-chairman-covic-meetings-in-brussels-to-focus-on-election-law-i-hope-that-we-can-find-solution> op 6 juni 2018.

Radio Free Europe. (2017). Milorad Dodik, the president of the Republika Srpska. Geraadpleegd van <https://www.rferl.org/a/dodik-republika-srpska-united-states-sanctions/28239895.html> op 6 juni 2018.

Radio Free Europe. (z.d. a). The Siege of Sarajevo. Geraadpleegd van <https://www.rferl.org/a/twenty-five-years-on-from-the-siege-of-sarajevo/28407397.html> op 6 juli 2018.

Radio Free Europe. (z.d. b). Russian Lawmaker Matviyenko Meets With Bosnian Serb Officials In Banja Luka. Geraadpleegd van <https://www.rferl.org/a/russian-lawmaker-matviyenko-visits-bosnian-serbian-officials-banja-luka/29190791.html> op 22 juni 2018.

Rangelov, I. (2006). EU conditionality and transitional justice in the former Yugoslavia. *CYELP*. 2. P. 365-368, 375. Geraadpleegd van <http://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/viewFile/24/23> op 7 juni 2018.

Remembering Srebrenica. (z.d.). Bakir Izetbegović: President of Bosnia Herzegovina. Geraadpleegd van <https://www.srebrenica.org.uk/memorial-day/messages-of-support/bakir-izetbegovic/> op 6 juni 2018.

Reporters Without Borders (2016). Republika Srpska police violate confidentiality of sources. Geraadpleegd van <https://rsf.org/en/news/republika-srpska-police-violate-confidentiality-sources> op 10 april 2018.

- Roberto, D., Piirsild, M. (2004). Dell'Anno, Roberto, and Marje Piirisild. Estimate of Non-Observed Economy in Bosnia and Herzegovina. *USAID*. Geraadpleegd van https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADG958.pdf op 4 juni 2018.
- Ruvić, D. (2017, 27 november). Mladic still a hero in dying home village in Bosnia. *Reuters*. Geraadpleegd van <https://www.reuters.com/article/us-warcrimes-mladic-village/mladic-still-a-hero-in-dying-home-village-in-bosnia-idUSKBN1DH14U> op 7 juni 2018.
- Sarajevo Times. (2016). Famous B&H Politician Fahrudin Radoncic arrested. Geraadpleegd van <http://www.sarajevotimes.com/famous-bh-politician-fahrudin-radoncic-arrested/> op 6 juni 2018.
- Sarajevotimes. (2018, 3 februari). BiH to submit answers to the questionnaire of EC to Juncker on February 28. Geraadpleegd van <http://www.sarajevotimes.com/bih-submit-answers-questionnaire-ec-juncker-february-28/> op 16 juli 2018.
- Semetko H., Valkenburg P. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communications*. p. 93-96. Geraadpleegd van <http://www.babylonconsult.ro/app/webroot/files/offer/519a15226cc96.pdf> op 5 Juni 2018.
- Sense tribunal. (2013, 29 mei). 111 years in prison for Herceg Bosna leaders. Geraadpleegd van http://www.sense-agency.com/icty/111-years-in-prison-for-herceg-bosna-leaders.29.html?cat_id=1&news_id=14991 op 7 juni 2018.
- SFOR Informer Online. (z.d.). Political System of Bosnia-Herzegovina. <https://www.nato.int/sfor/indexinf/125/p03a/t0103a.htm> op 9 april 2018.
- Sheufele, D. (1999). Framing as a theory of framing effects. *Journal of communication*. p. 103-106.
- Sibona, N. (2010). BiH from Dayton to BiH. *International Journal of Rule of Law, Transitional Justice and Human Rights*. 1. Geraadpleegd van https://books.google.ba/books?id= hp7nOXOBuIC&pg=PA90&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false op 5 juni 2018.
- Simons, M. (2017, 29 november). Croatian War Criminal Dies After Swallowing Poison in Court. *New York Times*. Geraadpleegd van <https://www.nytimes.com/2017/11/29/world/europe/bosnian-war-croatia.html> op 7 juni 2018.
- Subotić, J. (2017, 23 november). After Mladic's Conviction, Can Serbia Face Its Past? *Balkan Insight*. Geraadpleegd van <http://www.balkaninsight.com/en/article/after-mladic-s-conviction-can-serbia-face-its-past--11-22-2017> op 7 juni 2018.
- Surk, B. (2018, 26 februari). Milorad Dodik Wants to Carve Up Bosnia. Peacefully, if Possible. *New York Times*. Geraadpleegd van <https://www.nytimes.com/2018/02/16/world/europe/dodik-republika-srpska-bosnia.html> op 9 april 2018.
- Tewksbury, D., Sheufele, D. (2009). *News framing theory and research*. P. 22-25

- The Guardian. (2016, 21 maart). Student dorm named after war crimes suspect Radovan Karadžić. Geraadpleegd van <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/21/student-dorm-named-after-war-crimes-suspect-radovan-karadzic> op 7 juni 2018.
- Toal, G., Dahlham C. (2011). Bosnia Remade: Ethnic Cleansing and its Reversal. *Oxford University Press*. P. 17-22, 40-44. Geraadpleegd van https://books.google.ba/books?id=Q1TrvGxJeasC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false op 6 juni 2018.
- Touquet, H. (2011). Multi-Ethnic Parties in Bosnia-Herzegovina: Naša Stranka and the Paradoxes of Postethnic Politics. *Studies in Ethnicities and Nationalism*. (11)3. p. 453-455, 464-465. Geraadpleegd van <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1754-9469.2011.01134.x> op 10 april 2018.
- Turcilo, L. (z.d.). Bosnia-Herzegovina and the European Union: Strong European Identity in Spite of Scepticism. Geraadpleegd van <https://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2013/12/lejla-turcilo-bosnia-herzegovina-and-the-eu.pdf> op 25 februari 2018.
- Van Gorp, B. (2004). Framing en het interpreteren van nieuws: een experimenteel onderzoek naar de effecten van frames. P. 3-4. Geraadpleegd van <http://uahost.uantwerpen.be/psw/pswpapers/PSWpaper%202004-06%20van%20gorp.pdf> op 20 juni 2018.
- Van Gorp, B. (2005). Where is the Frame? Victims and Intruders in the Belgian Press Coverage of the Asylum Issue. *Journal of Communication*. P. 486-490.
- Van Gorp, B. (2007). The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In. *Journal of Communication* 57. p. 60-62, 64-69.
- Vranić, I. (2013). The International Community's Peace Plans in Croatia and Bosnia and Herzegovina 1991-1995. *Croatian Studies Review*. p. 44-49, 52-55, 57-58.
- Voanews. (2011, 25 mei). Europe's most wanted criminal Ratko Mladic arrested. Geraadpleegd van <https://www.voanews.com/a/reports-bosnian-serb-war-crimes-suspect-ratko-mladic-arrested-122649724/139938.html> op 18 juli 2018
- United States Institute for Peace. (1994). Peace Agreements Digital Collection: Washington Agreement. Geraadpleegd van https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/washagree_03011994.pdf op 6 juni 2018.
- Wikipedia. (z.d. a). Location of Croatian Republic of Herzeg-Bosnia. Geraadpleegd van https://en.wikipedia.org/wiki/Croatian_Republic_of_Herzeg-Bosnia#/media/File:Herzeg-bosna_location.png op 6 juni 2018.

Wikipedia. (z.d. b). Propaganda during the Yugoslav Wars. Geraadpleegd van https://en.wikipedia.org/wiki/Propaganda_during_the_Yugoslav_Wars op 5 juli 2018.

Wolfsfeld, G. (1997). *Media and Political Conflict: News from the Middle East*. Cambridge. P. 21-23.

World Bank. (z.d. a). World Development Indicators. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#> geraadpleegd op 10 april 2018.

World Bank. (z.d. b). World Development Indicators <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>. Geraadpleegd op 10 april 2018.

World Bank. (2016). Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> geraadpleegd op 10 april 2018

World Bank. (2017). Doing Business 2017: Equal Opportunity for All. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Report.pdf> geraadpleegd op 10 april 2018.

World Bank. (2018). Doing Business 2018: Reforming to Create Jobs. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf> geraadpleegd op 10 april 2018.

Zuvela, M. (2017, 22 november). Srebrenica survivors: No punishment enough for Mladic despite conviction. *Reuters*. Geraadpleegd van <https://www.reuters.com/article/us-warcimes-mladic-srebrenica/srebrenica-survivors-no-punishment-enough-for-mladic-despite-conviction-idUSKBN1DM204> op 7 juni 2018.

Bijlage 1: Voorbeeld analyse opinieartikel

Artikel: 'Vecerni List BiH. 2017, 14 november. While the Arabs, China, Russia and Turkey conquer BiH, the EU is uninterested'.

Uninterested, without an idea and a serious response, the European Union observes that many big states subtly, strategically, economically and politically conquer BiH. Predominantly Arabs, Turkey, China, Russia ... America is still waiting patiently for the "old lady" to wake up and start tackling their lobby. 2(Economic entry of non-European countries in BiH has a considerable political background. It jeopardizes the hard-established American project and its European future). 1(That is why some of the moves of the EU, which seem to want to distance BiH, are miraculous, and therefore push it into the arms of others). The announcement by the EU that the citizens of the Western Balkan countries in the future in the Schengen area will have to seek prior approval from the competent EU services and pay for this "service", many have interpreted as the re-introduction of visas, this time in electronic form. It is a particularly disturbing message that the EU is putting BiH and other countries that pretend to join the EU in the same basket with about 50 non-European states. The Balkans are practically and symbolically sent a message - you are not Europe. So, while Europe again introduces restrictions on joining the Union, China will abolish visas for BiH citizens. Chinese capital is offered to BiH, European loans are stopping. China pulls BiH into its regional project 16 + 1, the EU imposes conditionality on BiH. Turkey, Russia, the Arab world - currently all show a greater political, economic, cultural and media interest in BiH than the EU does. Instead of finding a model to use at least a dishonest consensus among the representatives of the three constituent peoples to be part of the EU, the European administration still removes them further with its moves and statements. The perspective of EU membership is often questioned, and it is openly denied by some European metropolises. 3(Some do not want or can not see that BiH has a geostrategic significance for Europe and, as such, needs to have a specific status). 4(Otherwise, some others will now economically, and later politically or in some more dangerous way, conquer that territory. Which could be a tab on the scale in the changing dynamic geostrategic relationships).

It is time to understand in Brussels and other European metropolises that more than one serious alternative has been received in the Balkans. All of them implement their interests very well in BiH. Some even inhabit their citizens there. At the moment mostly Arabs, probably Chinese, tomorrow and it will be someone else on the third day. The strategy also has domestic political support. Today's alliances are much stronger with Turkey or Russia than with the European Union. The fact that the two-thirds majority of BiH citizens still regard the EU as the most desirable association should not deceive anyone. Especially because the situation is not idyllic within the Union itself and that the "European family" is showing discord from day to day. Europe does not notice that due to its division, it loses its influence and reputation in the neighborhood. If it were completely lost, it could lead to new divisions within the EU, which is all the more dangerous and to additional divisions within BiH. •

Open codering

In het bovenstaande artikel wordt voornamelijk ingegaan op het vraagstuk welke obstakels Bosnië-Herzegovina tegenkomt in het EU-toetredingsproces (deelvraag 3). Hierbij worden in dit artikel twee duidelijke obstakels voor Bosnisch EU-lidmaatschap naar voren geschoven, het gebrek aan belangstelling dat de EU aan Bosnië-Herzegovina schenkt, zie 1() en de toenemende invloed van landen buiten Europa als de Arabische landen, China, Turkije en Rusland in Bosnië-Herzegovina, zie 2(). Deze twee punten zijn als open codes opgenomen in het coderingsproces van deelvraag 3. Deze open codes zijn tijdens het axiaal coderingsproces ook opgenomen als axiale codes omdat deze twee punten in veel verschillende artikelen voorkwamen. Deze axiale codes zijn in het selectief coderingsproces samengevoegd tot het 'Buitenlandse invloeden frame'. Hier is voor gekozen omdat de twee obstakels die in dit artikel genoemd worden, het gebrek aan belangstelling van de EU en de toenemende invloed van landen als Turkije en Rusland, gericht zijn op invloeden die buiten Bosnië-Herzegovina zelf liggen. Hierin verschillen deze obstakels sterk van de andere obstakels voor EU-lidmaatschap die in de geanalyseerde artikelen genoemd worden. Deze andere obstakels zijn vooral gericht op factoren binnen Bosnië-Herzegovina zelf zoals etnisch nationalisme en corrupte politici.

In dit artikel wordt ook ingegaan op de wenselijkheid van EU-lidmaatschap (deelvraag 1), waarbij EU-lidmaatschap duidelijk als een positieve ontwikkeling wordt bestempeld. Hierbij wordt het argument gebruikt dat Bosnië-Herzegovina een belangrijke strategische politieke positie inneemt binnen Europa en dat EU-lidmaatschap of ten minste nauwe samenwerking tussen de EU en Bosnië-Herzegovina, in het belang van zowel de EU als Bosnië-Herzegovina is, zie 3(). Hier wordt aan toegevoegd dat EU-lidmaatschap een goede tegenpool is voor de schadelijke invloed van landen als Turkije en Rusland in Bosnië-Herzegovina, zie 4(). Het standpunt dat Bosnië-Herzegovina bij de EU zou moeten horen vanwege haar strategische politieke positie en het bijbehorende argument, dat EU-lidmaatschap een goede tegenpool is voor de schadelijke invloed van Rusland, China en de Arabische landen in Bosnië, zijn opgenomen als open code in het open coderingsproces van deelvraag 1. Tijdens het axiaal coderingsproces is dit standpunt samengevoegd tot een axiale code samen met andere standpunten die ingaan op de geografische of politieke positie van Bosnië-Herzegovina binnen Europa. Hier is voor gekozen omdat deze standpunten afwijken van de andere standpunten die in de geanalyseerde artikelen worden ingenomen over de wenselijkheid van Bosnisch EU-lidmaatschap (zie axiaal coderingsproces deelvraag 1, bijlage 2). In andere artikelen waarin werd verondersteld dat EU-lidmaatschap een positieve ontwikkeling voor Bosnië-Herzegovina zou vormen, werd bijvoorbeeld gefocust op de positieve binnenlandse veranderingen die EU-lidmaatschap teweeg zou kunnen brengen zoals een vermindering van het etnisch-nationalisme en corruptie en een verbetering van de mensenrechten. Tijdens het selectief coderingsproces is echter uiteindelijk besloten om de axiale codes waarin EU-lidmaatschap als een goede ontwikkeling wordt beschreven, samen te voegen tot het 'Pro EU-lidmaatschapframe'. Bij het selectief coderingsproces is hiervoor gekozen omdat in de geanalyseerde artikelen duidelijk een tweedeling te merken was tussen artikelen waarin het EU-lidmaatschap als een positieve ontwikkeling werd bestempeld en artikelen waarin EU-lidmaatschap als een negatieve ontwikkeling werd omschreven.

Bijlage 2: Open en axiaal coderingsproces deelvraag 1

Open codering

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
1	Bosnia on the autopilot, 13 mei 2018, <i>Devni Avaz</i>	Als Bosnië-Herzegovina een EU-lidstaat wordt, zal de interne verdeeldheid in het land verminderen.	Bosnië als EU-lidstaat omschreven als een land voor alle Bosniërs. EU-lidmaatschap omschreven als de voorbestemde toekomst, <i>destiny</i> van Bosnië-Herzegovina.
2	Islam is not just a trip to the Orient, 31 maart 2018, <i>Devni Avaz</i>	Met EU-lidmaatschap zal er een rechtsstaat ontstaan in Bosnië-Herzegovina en zullen politici hun macht niet meer kunnen misbruiken.	EU-lidmaatschap gepositioneerd als tegenpool voor dictatoriale en oligarchische praktijken van Bosnische politici. 'Europa staat voor bestuur door middel van wetten en regels en niet door afspraken tussen machthebbers'.
3	Knowledge instead of weapons, 18 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	EU-lidmaatschap zal ervoor zorgen dat Bosnië-Herzegovina zich zal aansluiten bij de vrije westerse wereld	De EU omschreven als een verenigd en vrij Europa.
4	Europe is not for the grandma nor for the uncle, 10 februari 2018, <i>Devni Avaz</i>	EU-lidmaatschap is de beste manier voor Bosnië-Herzegovina om een politieke sterke staat te worden, waarin alle drie de etnische groepen goed kunnen samenleven.	EU-lidmaatschap omschreven als een betere toekomst, <i>better tomorrow</i> voor Bosnië-Herzegovina en de andere Balkan landen. De EU omschreven als het grootste project voor de vrede in de wereld, EU staat voor vrede en gelijkheid tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina, tegenpool voor de huidige etnisch-nationalistische politiek in het land.
6	NATO is all around us, 29 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	EU lidmaatschap betekent politieke stabiliteit voor Bosnië-Herzegovina en de Balkan als geheel.	De EU en de NAVO omschreven als de toekomst voor Bosnië-Herzegovina en de Balkan regio.
7	European embrace, 29 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	Het grondgebied van Bosnië-Herzegovina ligt aan de grens van de EU. Vanwege deze geografische ligging is het logisch dat Bosnië-Herzegovina zich in de toekomst zal aansluiten bij de EU.	Verwijzingen naar de lange grens die Bosnië-Herzegovina heeft met het EU-land Kroatië, EU lidmaatschap beschreven als noodzakelijk voor het voortbestaan van Bosnië-Herzegovina.
8	The year he ate Bakir, 5 december 2017, <i>Devni Avaz</i>	EU-lidmaatschap zal een veilige en welvarende toekomst voor Bosnië-Herzegovina betekenen.	Omschrijving van EU-lidmaatschap als een toevluchtsoord, <i>refuge</i> , Omschrijving van EU-lidmaatschap als bringer van een veilige en stabiele toekomst.
9	There was once a "Drina" for the brand, 11 november 2017, <i>Devni Avaz</i>	EU-lidmaatschap zal vooruitgang voor Bosnië-Herzegovina betekenen.	EU-lidmaatschap als bringer van een maatschappij in met gelijke kansen, tegenpool voor de huidige grote economische verschillen in Bosnië-Herzegovina. Bosnië-

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
			Herzegovina omschreven als een pro-westers Europees land.
10	America next to Bosnia, 10 november 2017, <i>Devni Avaz</i>	Met EU-lidmaatschap kan Bosnië-Herzegovina zich economisch en politiek gaan ontwikkelen.	EU-lidmaatschap als tegenpool voor de donkere geschiedenis, (<i>dark centuries</i>) van Bosnië-Herzegovina. Bosnië-Herzegovina omschreven als zwart gat.
11	Specialization of space, 6 mei 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	Het EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina en de andere Balkan landen zal stabiliteit en welvaart voor de regio betekenen.	Verwijzingen naar EU lidmaatschap van de Balkan landen als brenger van vrede, EU omschreven als gemeenschap van ontwikkelde Europese volkeren (<i>community of enlightened European peoples</i>).
12	When responding to a European questionnaire, Bosnia and Herzegovina will become a European traveler, 12 februari 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	EU-lidmaatschap zal op politiek en economisch gebied vooruitgang voor Bosnië-Herzegovina betekenen.	EU-lidmaatschap omschreven als tegenpool voor de huidige situatie waarin Bosnië-Herzegovina een zwart gat in Europa vormt, 'zwart gat' als metafoor voor de zwakke economische en politieke situatie van Bosnië-Herzegovina in vergelijking met andere Europese landen.
13	Croats and Bosnians need a new 'peace' agreement. And the welcome of the Croatian presidents will be a test of their relations, 16 januari 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	Lidmaatschap van de EU biedt Bosnië-Herzegovina en de andere Balkan landen een kans om de conflicten uit het verleden achter zich te laten. Dit zal de samenwerking tussen de Balkan landen vergroten en zorgen voor politieke stabiliteit in de Balkan.	De gemeenschappelijke toekomst van de Balkan landen in de EU. EU-lidmaatschap als tegenpool van nationalistische focus op conflicten uit het verleden tussen de verschillende Balkan landen, bijvoorbeeld de Joegoslavische oorlogen.
13	Instead of the EU, the advocates of civil society are pushing BiH into a goddamn corner!, 11 december 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	EU-lidmaatschap biedt Bosnië-Herzegovina de enige mogelijkheid om zich goed politiek en economisch te ontwikkelen.	EU-lidmaatschap omschreven als de enige goede richting voor Bosnië-Herzegovina, verwijzingen naar de eeuwenoude positie van Bosnië-Herzegovina als onderdeel van de Westerse beschaving.
14	While the Arabs, China, Russia and Turkey conquer BiH, the EU is uninterested, 14 november 2017, <i>Vecernji List BiH</i> ,	Bosnië-Herzegovina hoort vanwege haar geografische ligging bij Europa en zou dus ook bij de EU moeten horen.	Verwijzingen naar Bosnië-Herzegovina als deel van Europa en naar de wil van de meerderheid van de Bosnische bevolking om onderdeel te worden van de EU.
15	Teachers of coexistence learn nothing from the teacher of life!, 13 november 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	EU-lidmaatschap zal betekenen dat Bosnië-Herzegovina georganiseerd zal worden als de West-Europese EU landen, waarin er sterke nationale eenheid bestaat en de rechten van de verschillende bevolkingsgroepen gerespecteerd worden.	Europese manier van bestuur, gelijkheid en vrijheid voor verschillende bevolkingsgroepen, tegenpool van huidige politieke situatie in Bosnië-Herzegovina met sterke verdeeldheid tussen de verschillende bevolkingsgroepen.

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
16	Management in a dead end, 23 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	Bosnië-Herzegovina streeft naar lidmaatschap van de Europese Unie en zou de benodigde hervormingen hiervoor moeten uitvoeren.	EU omschreven als 'Europese familie'.
17	The answers went away, the beverage remained, 2 maart 2017, <i>Glas Srpske</i>	Bosnië-Herzegovina is vastbesloten in haar streven naar EU-lidmaatschap. De hervormingen die nodig zijn voor EU-lidmaatschap zullen moeilijk zijn, maar zullen het bestuur van Bosnië-Herzegovina efficiënter maken.	De Europese omschreven als samenwerkingsverband van democratische landen, EU hervormingen omschreven als pijnlijk maar als bestrijding van de inefficiënte, excessieve bureaucratie in Bosnië-Herzegovina.
18	A new Slavic alternative, 4 december 2017, <i>Glas Srpske</i>	De Republika Srpska moet ervoor zorgen dat Bosnië-Herzegovina geen lid wordt van de EU. De Republika Srpska moet in plaats hiervan haar banden met Servië en Rusland versterken.	Verwijzing naar nieuwe Koude Oorlog van de VS en de EU-landen tegen Rusland. Servië en Rusland omschreven als broederlanden en vrienden, Verwijzing naar het opbouwen van een nieuwe machtsbasis, samenwerkingsverband tussen Banja-Luka, Belgrado en Moskou, Verdere Europese integratie van Bosnië-Herzegovina omschreven als de dood en vernietiging van de Republika Srpska, verwijzingen naar de bombardementen van de NAVO op Servië in 1999.
19	Untruths, 20 oktober 2017	De Westerse landen spannen samen tegen Rusland. De Republika Srpska moet daarom geen Bosnisch lidmaatschap van de Europese Unie nastreven.	Rusland omschreven als broederland, vriend en trouwe bondgenoot van de Republika Srpska, de NAVO en EU omschreven als anti-Russische samenwerkingsverbanden.
20	A coup must be prevented, 15 september 2017, <i>Glas Srpske</i>	De EU en de Westerse landen proberen samen met lokale pro-westerse Bosnisch-Servische partijen de Republika Srpska te ondermijnen. De Republika Srpska moet deze Westerse inmenging bestrijden en haar bondgenootschap met Rusland versterken.	Pro-westerse Bosnisch-Servische partijen omschreven als marionetten en als vernielers van de Republika Srpska, Verdere Westerse inmenging omschreven als oorzaak voor mogelijke vernietiging van de Republika Srpska, Westerse landen omschreven als bondgenoten van de Bosniakse politiek elite en als ondersteuners van het streven naar centralisatie in Bosnië-Herzegovina door de Bosniakse politieke elite, huidige Westers beleid in Oost-Europa en de Balkan en Westers beleid tegenover Rusland vergeleken met de invasie van de Sovjet-Unie door de Nazi's, Operatie Barbarossa.

Axiale codering

Standpunt	Framing devices
<p>EU-lidmaatschap betekent op zowel economisch en politiek gebied vooruitgang voor Bosnië-Herzegovina. EU-lidmaatschap zal er onder meer voor zorgen dat de corruptie zal afnemen, het bestuur van het land vrijer en democratischer zal worden en dat de interne verdeeldheid tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina zal verkleinen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EU omschreven in positieve termen. De EU werd bijvoorbeeld omschreven als ‘samenwerkingsverband tussen ontwikkelde en vrije Europese landen. • EU-lidmaatschap omschreven in positieve termen, bijvoorbeeld als ‘enige goede toekomst voor Bosnië-Herzegovina’. • EU neergezet als tegenpool van huidige situatie van Bosnië-Herzegovina, uit het ‘zwarte gat’ kruipen metafoor, Bosnië-Herzegovina kan uit haar huidige zwakke politieke en economische situatie komen door lid van de EU te worden. • EU-lidmaatschap omschreven als tegenpool voor nationalistische focus op het verleden, ‘een Bosnië in de EU zal een land voor alle Bosniërs zijn’.
<p>Bosnië-Herzegovina is een Europees, pro-westers land. Hierdoor is het logisch dat Bosnië-Herzegovina in de toekomst deel zal gaan uitmaken van de EU.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verwijzingen naar geografische ligging Bosnië-Herzegovina, grens met EU-land Kroatië. • Verwijzingen naar de geschiedenis van Bosnië-Herzegovina als onderdeel van de Westerse beschaving • Benadrukken pro-westerse karakter van Bosnië-Herzegovina.
<p>De EU is een anti-Russisch bondgenootschap. Door lidmaatschap van de EU na te streven zal Bosnië-Herzegovina gedwongen zijn om haar banden met Rusland te verbreken. De Republika Srpska moet hierdoor Bosnisch EU-lidmaatschap niet nastreven aangezien Rusland een trouwe bondgenoot is van de Republika Srpska,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Historische verwijzingen, huidig beleid van VS en EU tegen Rusland vergeleken met de invasie van de Sovjet-Unie door Nazi-Duitsland, operatie Barbarossa. • Rusland en Servië omschreven als ‘broederlanden’ van de Republika Srpska, benadrukking gemeenschappelijke Slavische en orthodox-Christelijke karakter van deze landen. • Verwijzingen naar nieuwe samenwerkingsverbanden, as tussen Banja-Luka (hoofdstad van de Republika Srpska), met Servië en Rusland.
<p>De EU en de VS zijn anti-Servis en streven in samenwerking met de Bosniakse politieke elite en pro-westerse Bosnisch-Servische partijen de vernietiging van de Republika Srpska na. De Republika Srpska moet hierdoor Bosnisch EU-lidmaatschap tegenwerken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Historische verwijzingen naar de bombardementen op Servië tijdens de Kosovo oorlog in 1999. • Verdere Europese integratie van Bosnië-Herzegovina in zeer negatieve termen omschreven, bijvoorbeeld als de dood, vernietiging van de Republika Srpska. • Verwijzingen naar samenzwering van de EU-landen en ‘Sarajevo’, de Bosniakse politieke elite tegen de Republika Srpska. • Pro-westerse Bosnisch-Servische partijen omschreven als ‘marionetten’.

Bijlage 3: Open codering en axiale codering deelvraag 2

Open codering

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
1	Strange feathers, 5 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	Het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina verloopt erg traag. Het doorvoeren van de benodigde hervormingen door de Bosnische politieke autoriteiten neemt veel tijd in beslag.	Het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina omschreven als absurd lang. Het met succes doorvoeren van hervorming door de Bosnische autoriteiten omschreven als 'het meest onwaarschijnlijke scenario'. Verwijzingen naar het constant mislopen van geld uit EU-fondsen door Bosnië-Herzegovina vanwege de onwil van politici om goede aanvragen in te dienen.
2	Revenge of the authorities on faithful voters, 6 januari, 2018, <i>Devni Avaz</i>	Bosnië-Herzegovina boekt vrijwel geen vooruitgang in het doorvoeren van hervormingen. Hierdoor is de economische situatie van Bosnië-Herzegovina nog steeds zeer slecht en nog lang niet op het niveau van de West-Europese landen.	Hervormingsprocessen en verbeteringen in economische situatie omschreven als virtueel en als 'spreekjes'. Verwijzingen naar de lage positie van Bosnië-Herzegovina op wereldranglijsten voor economische en politieke criteria, positie van Bosnië-Herzegovina op deze ranglijsten net boven Derde Wereldlanden als Haïti, Gambia en Tsjad en ver achter de West-Europese landen.
3	Nationalism without cover, 6 december 2017, <i>Devni</i>	Het proces van het doorvoeren van de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap verloopt erg traag in Bosnië-Herzegovina.	Verwijzingen naar het feit dat Bosnië-Herzegovina in twee jaar tijd slechts de helft van benodigde hervormingen heeft doorgevoerd sinds het aanvragen van EU-lidmaatschap in 2015.
4	The year he ate Bakir, 5 december 2017, <i>Devni Avaz</i>	Het Bosnische EU-toetredingsproces van verloopt erg traag, het zal hierdoor nog een lange tijd duren voordat Bosnië-Herzegovina een EU-land kan worden	Het huidige hervormingsproces omschreven als zo traag dat Bosnië-Herzegovina op dit tempo in 60 jaar wellicht economische en politieke standaarden zal bereiken om in aanmerking te kunnen komen voor EU-lidmaatschap
5	Bakir's and Serbia's aggregate!, 27 oktober 2017, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politieke autoriteiten voeren de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap op een zeer traag tempo door. Hierdoor vindt er vrijwel geen progressie plaats in EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina	Het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina omschreven als een patstelling. Het falen van het doorvoeren van hervormingen door Bosnische politieke autoriteiten wordt benadrukt.
6	EU suicide, 11 oktober 2017, <i>Devni Avaz</i>	Het doorvoeren van de benodigde hervormingen voor EU-lidmaatschap verloopt tergend langzaam. Hierdoor zal het nog lang duren voordat Bosnië-Herzegovina in de EU komt	Nadruk op het trage tempo in het doorvoeren van hervormingen in vergelijking met andere Balkan landen als Servië en Montenegro. Huidige tempo van EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina omschreven als zelfmoord in het streven naar EU-lidmaatschap.

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
7	When responding to the European questionnaire, Bosnia and Herzegovina will become a European traveler, 12 februari 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	Bosnië-Herzegovina zal met het indienen van de EU-vragenlijst bij de Europese Commissie dichterbij EU-lidmaatschap zijn. Het zal echter nog lang duren voordat Bosnië-Herzegovina lid van de EU zal kunnen worden. Bosnische politici schetsen een te positief beeld van de situatie.	Bosnië-Herzegovina omschreven als het 'donkere Bosnië', metafoor voor zwakke politieke en economische situatie in het land. Verwijzing naar het feit dat Bosnië-Herzegovina de hervormingen EU-lidmaatschap doorvoert en de EU-vragenlijst heeft ingevuld, hetzij op een traag tempo. Verwijzingen naar de achterstand in het EU-toetredingsproces met de andere Balkan landen, Bosnië-Herzegovina staat op de bodem van de lijst samen met Kosovo. Verwijzing naar interview van Bakir Izetbegović, waarin Izetbegović een te positief beeld van de EU-hervormingen schetst.
8	The chances of Bosnia and Herzegovina will be weak as long as the frog boiling strategy is being pursued, 20 november 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	Bosnië-Herzegovina heeft de EU-vragenlijst ingediend en is hiermee officieel een stap dichterbij EU-lidmaatschap. Bosnië-Herzegovina is vanwege de interne verdeeldheid in het land echter nog een eind weg van EU-lidmaatschap.	Het indienen van de EU-vragenlijst omschreven als belangrijke stap voorwaarts in het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina, 'Bosnië-Herzegovina is officieel dichterbij EU-lidmaatschap maar onofficieel nog ver verwijderd van EU-lidmaatschap'. Bosnië-Herzegovina omschreven als een land op de Europese periferie.
9	Non-Conductive Innovation, 26 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	De Bosnische politieke autoriteiten voeren bijna geen hervormingen door. Hierdoor bevindt Bosnië-Herzegovina zich in een zeer slechte economische politieke situatie.	Hervormingsproces in Bosnië-Herzegovina omschreven als lethargisch. Benadrukking problemen in Bosnië-Herzegovina zoals het grote aantal jonge Bosniërs die het land verlaten.
10	Management in a dead end, 23 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	Er vinden in Bosnië-Herzegovina vrijwel geen hervormingen plaats op het gebied van het verbeteren van het openbaar bestuur. Hierdoor zal het nog jaren duren voordat het Bosnische openbaar bestuur op het benodigde niveau is om een EU-lidstaat te kunnen worden.	Hervormingen in het openbaar bestuur omschreven als 'sprookjes'. Actieplannen ontwikkeld door politieke autoriteiten om het openbaar bestuur te verbeteren omschreven als loze beloften. Verwijzingen naar rapport Europese Commissie waarin wordt beschreven dat Bosnië-Herzegovina afgelopen jaar geen vooruitgang heeft geboekt op het gebied van politieke hervormingen.
11	The answers went away, the beverage remained, 2 maart 2018, <i>Glas Srpske</i>	Bosnië-Herzegovina heeft de vragenlijst voor de Europese Commissie voor EU-lidmaatschap ingediend. Dit is een belangrijke stap voorwaarts maar het EU-toetredingsproces van zal nog een lange tijd duren.	Verwijzingen naar de lange tijd die Bosnië-Herzegovina nodig heeft gehad om de EU-vragenlijst in te dienen in vergelijking met andere Balkan landen. Vergelijking met Oost-Europese EU-landen die na het indienen van de hervormingen nog tien jaar moesten wachten op EU-lidmaatschap. EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina omschreven als pijnlijk. Bosnische regering van omschreven als 'in slaap' (<i>dormant</i>) in het doorvoeren van hervormingen.

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
12	Judicial appetites, 16 januari 2018, Glas Srpske	Politici in Bosnië-Herzegovina schetsen een veel te positief beeld over de mate waarin hervormingen worden doorgevoerd.	Bosnische politiek omschreven als een 'cyclus van loze beloften en onrealistische eisen'. Benadrukking van de lage plaats van Bosnië-Herzegovina op veel internationale ranglijsten.

Axiale codering

Standpunten	Framing devices
Er heeft vrijwel geen progressie plaatsgevonden in het Bosnische EU-toetredingsproces. Bosnië-Herzegovina is nog steeds zowel op politiek en economisch gebied zeer zwak.	<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijkingen tussen Bosnië-Herzegovina en andere Balkan landen die EU-lid willen worden, nadruk op achterstand van Bosnië-Herzegovina, op de bodem van de lijst, het 'donkere Bosnië'. • Benadrukking zwakke politieke en economische situatie van Bosnië-Herzegovina door middel van voorbeelden, bijvoorbeeld van de positie van Bosnië-Herzegovina aan de onderkant van internationale ranglijsten. Benadrukking dat Bosnië-Herzegovina op deze lijsten een vergelijkbare plaats inneemt derdewereldlanden. • Woordkeuzes bijvoorbeeld door het doorvoeren van de EU-hervormingen te omschrijven als 'een pijnlijk proces voor Bosnië-Herzegovina' en als een 'patstelling'.
Er vindt progressie plaats op het gebied van de Europese integratie van Bosnië-Herzegovina. Het tempo waarmee Bosnië-Herzegovina hervormingen doorvoert is echter tergend langzaam. Het zal hierdoor nog lang duren voordat het land EU-lidmaatschap zal bereiken.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking trage tempo van het EU-toetredingsproces door middel van satirische opmerkingen, 'met dit tempo kan Bosnië-Herzegovina over 60 jaar een EU-lidstaat worden'. • Huidige tempo in het doorvoeren van hervormingen omschreven als 'zelfmoord' op de weg naar EU-lidmaatschap.
Bosnische politici schetsen een veel te positief beeld van de vooruitgang die geboekt is in het EU-toetredingsproces.	<ul style="list-style-type: none"> • Woordkeuze, bijvoorbeeld door hervormingen te omschrijven als 'virtueel' en als 'sprookjes opgevoerd door politici'.
Bosnië-Herzegovina heeft een aantal vorderingen gemaakt in haar EU-toetredingsproces maar heeft nog een lange weg te gaan voordat het land EU-lidmaatschap kan bereiken.	<ul style="list-style-type: none"> • De positie van Bosnië-Herzegovina omschreven als 'officieel dichterbij Europa maar onofficieel ver van Europa verwijderd'. • Geven van voorbeelden van succesvolle stappen in het EU-toetredingsproces, bijvoorbeeld verwijzingen naar het indienen van EU-vragenlijst door Bosnië-Herzegovina. Het indienen van de vragenlijst onder meer omschreven als 'belangrijke stap voorwaarts'. • Benadrukking dat zelfs met het indienen van de EU-vragenlijst het nog lang kan duren voordat Bosnië-Herzegovina een EU-lidstaat kan worden, vergelijking met EU-toetredingsproces van Oost-Europese landen.

Bijlage 4: Open en axiale codering deelvraag 3

Open codering

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
1	NATO is back on hold, 28 april 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici zijn voornamelijk bezig met het vergroten van hun eigen macht en de traagheid van het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina wordt voornamelijk veroorzaakt door een gebrek aan politieke wil. Ook knopen Bosnische politici banden aan met niet-Europese staten zoals Turkije en Rusland, die Bosnië-Herzegovina verder zullen verzwakken	Gebrek aan politieke wil omschreven als oorzaak van problemen in Bosnië-Herzegovina. Bosnische politici omschreven als een 'political fraternity', een politiek clubje dat zogenaamde ruzies met elkaar uitvecht, om hun eigen macht te vergroten. Bosnische politici maken van Bosnië-Herzegovina een 'Villayet' (provincie van het Ottomaanse Rijk) en een 'Gubernia' (provincie van het Russische tsarenrijk), metaforen voor toenemende Russische en Turkse invloed in Bosnië-Herzegovina.
2	Civil War in Sarajevo, 21 april 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici zijn vooral bezig met het verrijken van zichzelf en focussen zich niet op het uitvoeren van maatregelen die in het belang zijn voor de Bosnische bevolking zoals de hervormingen die nodig zijn voor EU-lidmaatschap. Ook toont de EU weinig belangstelling voor Bosnië-Herzegovina waardoor het EU-toetredingsproces verder vertraagd wordt.	Kritiek op Bosnische politieke elite, Bosnische politici omschreven als 'dieven' Bosnische politici houden Bosnië-Herzegovina in 'een staat van diepe nationale corruptie'. Kritiek op de EU. De EU heeft Bosnië-Herzegovina lang behandeld als een plaats op een 'andere planeet' en behandelt Bosnië nu nog steeds als een 'safaribestemming'.
3	A review from the American porch: It's not easy with the Russians, 24 februari 2018, <i>Devni Avaz</i>	Rusland probeert de Balkan landen zoals Bosnië-Herzegovina en Servië binnen haar invloedssfeer te krijgen. Met dit streven hindert Rusland het EU-toetredingsproces van de Balkan landen. Ook belemmert Servië met haar samenwerking met Rusland en Bosnisch-Servische politici het Bosnische EU-toetredingsproces.	Rusland omschreven als grootste onrustoker in de Balkan. Servische politici eten van twee walletjes omdat de Servische politici zowel banden met de EU als met Rusland aanhalen. Bosnië-Herzegovina zit gevangen, wordt gegijzeld door de buitenlandse politiek van Servië. Poetin en Erdogan profiteren van de tweedeling in de Balkan.
4	NATO all around us, 29 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Russische en Servische invloed in Bosnië-Herzegovina vormt een grote bedreiging voor het EU-toetredingsproces. De Servische en Bosnische-Servische politici proberen zowel met de EU als met Rusland banden te smeden en zorgen hierdoor voor verdeling in de Balkan	Servische politici eten van twee walletjes. Bosnische Servische president Dodik 'danst' met Poetin, metafoor voor samenwerking tussen Poetin en Dodik. Bosnië-Herzegovina wordt meegesleurd, gegijzeld door de slechte buitenlandse politiek van Servië. De Serven als een Russische pion in de Balkan.
5	Europe is not for the grandma nor for the uncle, 10	De Bosnische politici houden met hun etnisch-nationale politiek, de verdeeldheid tussen de etnische	Bosnische politici omschreven als berucht (<i>notorious</i>) en zich verbergend achter

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
	februari 2018, <i>Devni Avaz</i>	groepen in Bosnië-Herzegovina in stand. Hierdoor kan er geen goede samenwerking plaatsvinden tussen de verschillende etnische groepen in het streven van Bosnisch EU-lidmaatschap.	etnisch-nationale belangen in plaats van het algemeen belang. De pogingen van de EU-landen om Bosnië-Herzegovina te helpen met de hervormingen omschreven als een verspilling zolang de huidige politici aan de macht blijven en de sterke verdeeldheid tussen de etnische groepen in het land bestaat. Verdeling tussen etnische groepen in Bosnië-Herzegovina omschreven als 'apartheid'.
6	Strange feathers, 5 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici houden zich alleen maar bezig met hun eigenbelang en vertragen hiermee het Bosnische EU-toetredingsproces.	Het EU-toetredingsproces omschreven als absurd lang door tot op het bot corrupte, ziekelijk (<i>sickly</i>) ambitieuze en incompetent politici. Traditionele proces van het plukken van andermans veren, beschrijving van gedrag van Bosnische voorzitter van de ministerraad Denis Zvizdić bij het verkrijgen van EU-fondsen. Bosnische regeringen doen hun werk niet hierdoor loopt Bosnië-Herzegovina miljoenen aan steun mis.
7	Nationalism without cover, 6 december 2017, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici propageren etnisch-nationalisme en vergroten hiermee de interne verdeeldheid in Bosnië-Herzegovina. De Bosnische politici brengen hierdoor het EU-toetredingsproces in gevaar.	Beschrijvingen van de negatieve invloed die etnisch-nationalisme heeft op de politieke en economische vooruitgang van Bosnië-Herzegovina en het EU-toetredingsproces, 'Door exclusief nationalisme blijft Bosnia Herzegovina op de periferie van Europa'. 'exclusief nationalisme brengt Bosnië-Herzegovina niet verder'.
8	Sabur, do it!, 18 november 2017, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici houden zich bezig met politieke spelletjes en interne ruzies en streven niet naar dingen die in belang zijn van de Bosnische bevolking zoals EU-lidmaatschap.	Bosnische politici creëren 'nep-crisis' om stemmen te winnen in plaats van het doorvoeren van hervormingen die in het landsbelang zijn. 'Als 1/10 van de tijd die is besteed is door Bosnische politici aan onderlinge ruzies, complotten en oplichterij was besteed aan de EU-vragenlijst was de vragenlijst nu al ingediend'.
9	Trial balloons, 17 november 2017, <i>Devni Avaz</i>	Zowel Russische invloed en de invloed van de radicale islam vanuit de golfstaten vormen een grote bedreiging voor het Bosnische EU-toetredingsproces. De pogingen van Bosnische politici om de banden met Rusland en de radicale islam te versterken en de verschillende etnische	Rusland als saboteur van de Westerse plannen in de Balkan, EU-lidmaatschap voor de Balkan landen. Russische invloed en radicale islam beschreven als een gevaarlijk samenspel. <i>joint venture</i> . Bosnië-Herzegovina kan niet verder in het EU-toetredingsproces zolang Bosnische

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
		groepen tegen elkaar uit te spelen vergroten deze dreiging alleen maar.	politici populistische, etnisch-nationale politiek blijven voeren.
10	It's not about the grandmother nor the uncle, 3 november 2017, <i>Devni Avaz</i>	Rusland voert actief campagne tegen het EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina door angst te zaaien onder de Bosnische Serviërs. Op deze manier wordt de interne verdeeldheid in Bosnië-Herzegovina groter. De Bosnische politici vergroten deze interne verdeeldheid verder voor hun eigen gewin.	Russisch 'offensief' van nep-informatie. Milorad Dodik omschreven als Russische marionet, speler in de Balkan. Maatregelen die in het algemeen belang zijn omschreven als 'uitgesloten (<i>out of the question</i>), politici voeren alleen maatregelen uit die in hun eigen belang zijn.
11	Two chairs and the same propaganda, 28 oktober 2017, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici proberen hun banden met onder andere Rusland en Turkije te versterken. Hiermee komt het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina in gevaar.	De politici in Bosnië-Herzegovina eten van twee walletjes (<i>sitting in two chairs</i>), Streven van Bakir Izetbegović om van Bosnië-Herzegovina een 'vilayet' (provincie van het Ottomaanse rijk) te maken, Metafoor voor de sterke banden tussen Izetbegović en Erdogan.
13	Specialization of space, 6 mei 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	Rusland probeert met haar buitenlandse politiek Bosnië-Herzegovina te destabiliseren door etnisch-nationalistische Bosnische-Serviërs te steunen. Dit streven van Rusland bedreigt de EU-integratie van Bosnië en Herzegovina.	Uitspraken van voorzitter van het Russische parlement bij bezoek aan Bosnië-Herzegovina omschreven als 'dolkstoot in de rug' (<i>Shot in the back</i>). Voorzitter van Russische parlement omschreven als 'Poetin in het klein'.
12	Numerous political authorities say: Dayton's structure cannot function, but it should not be touched!, 19 maart 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	De huidige Bosnische staatsinrichting waarin de Bosnische Kroaten geen eigen entiteit hebben zorgt ervoor dat de rechten van alle verschillende etnische groepen niet gerespecteerd worden. Hierdoor is Bosnië-Herzegovina geen echt Europees land en kan het geen lid van de EU worden zolang deze staatsstructuur blijft bestaan.	Huidige structuur Bosnië Herzegovina omschreven als vergelijkbaar met auto besturen, slecht twee benen voor 3 pedalen, metafoor voor de Bosnische staatsinrichting Herzegovina waarin de Bosnische Kroaten geen eigen entiteit hebben. Huidige politici omschreven als profiteurs die profiteren van het benadelen van anderen. De Bosnische politici zijn niet realistisch omdat zij de huidige staatsstructuur willen blijven behouden terwijl ze weten dat deze niet werkt.
14	When responding to a European questionnaire, Bosnia and Herzegovina will become a European traveler, 12 februari 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	De Bosnische politici zijn niet toegewijd aan het proces van het doorvoeren van de EU-hervormingen. Bosnische politici blijven banden aanhalen met landen die EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina willen dwarsbomen zoals Rusland.	Bosnische politici eten van twee walletjes, 'tussen Brussel en Moskou', metafoor voor Bosnische politici die zowel toenadering tot de EU en landen als Rusland en Turkije zoeken. Van politici van potentiële EU-lidstaten verwacht de EU meer 'politieke verantwoordelijkheid, integriteit en Europees politiek gedrag'.
15	Instead of the EU, the	Rusland en Turkije destabiliseren Bosnië-Herzegovina door invloed uit te	Benadrukking van de schadelijke invloed van de contacten van Bosniakse en

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
	advocates of civil society are pushing BiH into a goddamn corner!, 11 december 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	oefenen op de Bosnische Serviërs en Bosniakken. Hierdoor wordt het Bosnische EU-toetredingsproces gedwarsboemd.	Bosnisch-Servische politici met Turkije en Rusland. 'De Bosniakken halen banden aan met Turkije, de Bosnische Serviërs halen banden aan met Rusland, alleen de Bosnische Kroaten gaan de goede richting op, richting de EU'.
16	The chances of Bosnia and Herzegovina will be weak as long as the frog boiling strategy is being pursued, 20 november 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	De Bosniakse politieke elite marginaliseert de Bosnische Kroaten in de Federatie van Bosnië-Herzegovina. Deze marginalisatie zorgt ervoor dat Bosnië-Herzegovina geen moderne Europese staat is en hierdoor geen EU-lidstaat kan worden.	'Bosnië-Herzegovina moet als een moderne Europese staat bestuurd worden om een EU-lidstaat te worden', een staat waarin de een belangrijke etnische groep zoals de Bosnische Kroaten niet gemarginaliseerd wordt. Bosniakse politieke elite wordt omschreven als 'niet-Europese politici' doordat zij maatregelen uitvoeren om de invloed van de Bosnische Kroaten te marginaliseren. Kikker koken metafoor, hiermee wordt bedoeld dat de Bosnische Kroaten langzaam maar zeker gemarginaliseerd worden waardoor Bosnische Kroaten dit proces aanvankelijk nauwelijks merken, totdat zij uiteindelijk volledig gemarginaliseerd zullen zijn. Benadrukking dat zolang de Bosniakse politieke elite blijft proberen om de Bosnische Kroaten te minimaliseren, 'het EU-toetredingsproces zal niet met sprongen gaan als een kikker maar op een kruipend tempo als een schildpad'.
17	While the Arabs, China, Russia and Turkey conquer BiH, the EU is uninterested, 14 november 2017, 14 november 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	De EU heeft weinig belangstelling voor Bosnië-Herzegovina en interesseert het weinig of Bosnië-Herzegovina EU-lidmaatschap zal bereiken. Hierdoor neemt invloed van landen buiten Europa, zoals China, Rusland, Turkije en de Golfstaten in Bosnië-Herzegovina toe en wordt het Bosnische EU-toetredingsproces verder verzwakt.	Kritiek op de EU, 'De EU gooit Bosnië-Herzegovina en de andere Balkan landen op dezelfde hoop als landen die buiten Europa liggen, de EU draagt hiermee een boodschap uit, jullie (de Balkan landen) horen niet bij Europa'. Benadrukking van de zwakke invloed die de EU in Bosnië-Herzegovina heeft ten opzichte van landen als Turkije, Rusland en China, 'De banden tussen Bosnië-Herzegovina en Turkije en Rusland zijn sterker dan de banden met de Europese Unie'. 'De EU stelt extra eisen voor EU-lidmaatschap, China sluit visaovereenkomsten en biedt economische steun' 'De EU distantieert zichzelf met haar woorden en daden'

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
			'De EU moet realiseren dat politici in de Balkan alternatieven hebben voor EU-lidmaatschap'.
18	Parliamentary chaos, 8 mei 2018, <i>Glas Srpske</i> ,	Het Bosnische parlement is niet functioneel omdat de parlementsleden alleen maar uit zijn op hun eigenbelang en het behouden van hun hoge salarissen. Hierdoor vinden er geen hervormingen plaats en blijft Bosnië-Herzegovina een arm, politiek zwak land.	De hoeveelheid privileges en rechten van parlementariërs wordt omschreven als 'te lang' en 'totaal niet gerechtvaardigd'. Kritiek op de politieke elite. 'De Bosnische politiek is geheel gebaseerd op de persoonlijke belangen van de politici' Het Bosnische parlement omschreven als het meest disfunctionele parlement in de wereld.
19	Federal obstruction, 28 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	De politici in de nationale regering van Bosnië-Herzegovina en de regering van de Federatie van Bosnië-Herzegovina blokkeren hervormingen en zijn alleen maar uit op het verrijken van zichzelf ten koste van de Republika Srpska en Brčko District	Politici omschreven als 'personen die moedwillig het doorvoeren van belangrijke hervormingen maandenlang blokkeren'. 'Vertegenwoordigers van staatsinstituties zijn niet geïnteresseerd in belangen van de bevolking'. 'Zij (de politici van de staatsregering') willen meer geld van de Republika Srpska en Brčko'. 'Politici werken alleen samen als het in hun persoonlijke belang is en ze hun zakken verder kunnen vullen'.
20	Management in a dead end, 23 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	Het Bosnische openbaar bestuur is extreem zwak. Hervormingen van het openbaar bestuur worden echter niet doorgevoerd omdat de verantwoordelijke politici vooral uit zijn op hun eigenbelang.	Het openbaar bestuur beschreven als zwakke plek, schakel in Bosnië-Herzegovina. Kritiek op de politieke elite, 'hervormingen staan onder druk van politici die hun eigenbelang en niet het algemeen belang geïnteresseerd zijn'.
21	Thieves with donations, 16 april 2018, <i>Glas Srpske</i>	De autoriteiten van de Federatie van Bosnië-Herzegovina hebben gefraudeerd met donaties uit het buitenland. Hierdoor is de oorlogsschade Bosnië-Herzegovina slecht gedeeltelijk hersteld en is het land nog steeds economisch en politiek zwak.	De politieke en economische situatie omschreven als 'nog steeds op haar knieën twintig jaar na de afloop van de oorlog' Politici houden zich bezig met 'vuil spel met donaties'. Politici in de Federatie van Bosnië-Herzegovina omschreven als dieven die donaties verbergen en in hun eigen zak steken.
22	Not for memory, 27 maart 2018, <i>Glas Srpske</i>	De staatsinstituties van Bosnië-Herzegovina zoals het parlement en de council of ministers zijn corrupte instellingen. De politici in deze instituties zijn alleen geïnteresseerd in de hoge salarissen die de functie met zich meebrengt en spannen zich niet in om hun taken uit te voeren.	Benadrukking van het feit dat het Bosnische staatsparlement bekendstaat vanwege het aantal zittingen dat niet doorgaat omdat parlementsleden niet op komen dagen. Beschrijving dat in de weinige zittingen die doorgaan de politici zich alleen bezighouden met politieke spelletjes en populistische praktijken.

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
			Verwijzingen naar de enorme salarissen, vergoedingen van reizen naar het buitenland en andere privileges die parlementsleden ontvangen die niets bijdragen aan het algemeen belang.

Axiale codering

Standpunten	Framing devices
De Bosnische politici zijn vooral uit op hun eigenbelang, niet het algemeen belang. Dit brengt het Bosnische EU-toetredingsproces in gevaar omdat de Bosnische politici zich voornamelijk bezighouden met het uitvoeren van maatregelen om zichzelf te verrijken en niet met het doorvoeren van de hervormingen voor EU-lidmaatschap.	<ul style="list-style-type: none"> • Bosnische politici omschreven in negatieve termen, bijvoorbeeld als 'profiteurs', 'dieven' en 'zakkenvullers'. • Het geven van voorbeeld om de hoge salarissen en andere privileges die Bosnische politici ontvangen, te benadrukken.
De Bosnische houden zich voornamelijk bezig met politieke spelletjes en populistische praktijken. Deze praktijken vertragen het doorvoeren van de EU-hervormingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Politici omschreven als personen die moedwillig hervormingen blokkeren. • Gebruik van hyperbolen om te benadrukken dat de Bosnische politici nep-crisis en onderlinge ruzies creëren voor hun eigen gewin en hiermee het EU-toetredingsproces ondermijnen, . • Geven van voorbeelden om te benadrukken dat Bosnische politieke instituties disfunctioneel zijn, bijvoorbeeld dat veel zittingen in het Bosnische parlement niet doorgaan omdat parlementsleden niet op komen dagen.
Er bestaat enorme interne verdeeldheid in Bosnië-Herzegovina tussen de verschillende etnische groepen. Hierdoor is het niet mogelijk om effectief hervormingen door te voeren en een EU-lidstaat.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukken dat etnisch, exclusief nationalisme Bosnië-Herzegovina tegenhoudt in haar EU-toetredingsproces. • Benadrukken dat politici alleen opkomen voor etnisch-nationale belangen, niet voor belangen van Bosnië-Herzegovina als geheel.
De Bosnische Kroaten worden steeds verder gemarginaliseerd in Bosnië-Herzegovina. Deze marginalisering van een van de belangrijke etnische groepen in het land, zorgt ervoor dat Bosnië-Herzegovina geen moderne Europese staat en EU-lidstaat kan worden.	<ul style="list-style-type: none"> • Huidige situatie omschreven als besturen van een auto, twee benen om 3 pedalen te besturen, metafoor voor huidige staatsstructuur in Bosnië-Herzegovina waarin de Bosnische Kroaten geen eigen entiteit hebben. • Gebruik van 'kikker koken' metafoor om de marginalisering van de Bosnische Kroaten door de Bosniakken te omschrijven. • Beschuldiging tegen de Bosniakse politiek elite, de Bosniakse politici voeren geen moderne Europese politiek en hebben geen integriteit. • Huidige staatsstructuur zonder Kroatische entiteit omschreven als disfunctioneel.
Buitenlandse staten zoals Rusland, Turkije en Servië vergroten hun invloed in Bosnië-Herzegovina en proberen het Bosnische EU-toetredingsproces van te blokkeren.	<ul style="list-style-type: none"> • Geven van voorbeeld om de grote hoeveelheid projecten en investeringen die landen als Turkije, China en Rusland uitvoeren in Bosnië-Herzegovina te benadrukken. • Benadrukking dat Rusland en Turkije het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina willen blokkeren

Standpunten	Framing devices
	<p>door Rusland en Turkije in negatieve termen te omschrijven. Turkse en Russische politic onder meer omschreven als 'onruststokers' en 'saboteurs', Uitspraken van voorzitter Russische parlement omschreven als 'dolkstoot in de rug'.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van metafoor, Bosnië-Herzegovina wordt gegijzeld en meegesleurd door de buitenlandse politiek van Servië bijvoorbeeld door de toenaderingen van Servië tot Rusland.
<p>De Bosnische politici in zijn niet geheel toegewijd aan het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. De pogingen van Bosnische politici om sterke banden aan te knopen met landen die het EU-toetredingsproces willen dwarsbomen, schaadt het Bosnische EU-toetredingsproces.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Woordkeuze, Bosnische politici omschreven als marionetten van buitenlandse staatshoofden, 'Dodik is Poetins speler in de Balkan'. • Bosnische politici maken van Bosnië-Herzegovina een vazalstaat van Turkije en Rusland, politici veranderen Bosnië-Herzegovina in een Vilayet of Gubernia, metafoor voor de grote invloed van Rusland en Turkije in Bosnië-Herzegovina. • Gebruik van uitdrukking 'van twee walletjes eten' om de buitenlandse politiek van Bosnische politici te omschrijven • Benadrukking dat in de zienswijze van Bosnische politici er alternatieven bestaan voor EU-lidmaatschap, bijvoorbeeld sterkere banden met Rusland of Turkije.
<p>De EU toont weinig belangstelling voor Bosnië-Herzegovina en het mogelijke EU-lidmaatschap van Bosnië-Herzegovina. Hierdoor zijn de Bosnische autoriteiten in minder gemotiveerd om de benodigde EU-hervormingen door te voeren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking zienswijze van de EU op Bosnië-Herzegovina als een 'plaats op een andere planeet' en een 'safaribestemming'. • Benadrukking afstandelijke relatie van de EU tot Bosnië-Herzegovina, 'de EU distantieert zich met woorden en daden', Bosnië-Herzegovina wordt op een hoop gegooid met landen die niet in Europa liggen. • Benadrukking dat de EU steeds minder projecten uitvoert in Bosnië-Herzegovina, vergelijking met de hoeveelheid projecten die Turkije, Rusland en China in Bosnië-Herzegovina uitvoeren.

Bijlage 5: Open en axiaal coderingsproces deelvraag 4

Open codering

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
1	Bosnia on the Autopilot, 13 mei 2018, <i>Devni Avaz</i>	De internationale gemeenschap moet door middel van de OHR de Bosnische autoriteiten dwingen om hervormingen door te voeren.	Benadrukking dat de internationale gemeenschap de mogelijkheid heeft om de problemen in Bosnië-Herzegovina op te lossen, 'De internationale gemeenschap bezit de sleutel van het Bosnische slot'. Benadrukking dat de grote politieke problemen in het EU-toetredingsproces ingrijpen van de OHR noodzakelijk maken, 'Het is een mysterie waarom de internationale gemeenschap nog niet via de OHR heeft geprobeerd om de situatie in Bosnië-Herzegovina op te lossen'. Benadrukking dat de bevoegdheden van de OHR in Bosnië-Herzegovina gesteund worden door een groot deel van de internationale gemeenschap, 'in de VN-veiligheidsraad is alleen Rusland gekant tegen de rol van de OHR in Bosnië-Herzegovina'.
2	Civil War in Sarajevo, 21 april 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici houden met hun corrupte praktijken Bosnië-Herzegovina in hun greep en zorgen ervoor dat het land zich niet meer verder kan ontwikkelen. De Bosnische bevolking moet de politici ter verantwoording roepen zodat hervormingen plaats kunnen vinden.	Verwijzing naar burgeroorlog tussen de arme Bosnische bevolking en de rijke politici. De Bosnische bevolking in de 'favela's' in contrast met de rijke politici, 'Downtown, in het centrum van de stad, metafoor voor de enorme inkomensverschillen in Bosnië-Herzegovina. Oproep aan burgers om politici op hun plichten te wijzen.
3	Europe is not for grandma nor for the uncle, 10 februari 2018, <i>Devni Avaz</i>	De politieke elite moet stoppen met het opstoken van etnisch-nationalistische conflicten uit het verleden en zich richten op Bosnisch lidmaatschap van de EU. De Bosnische politieke elite-Herzegovina moet met elkaar gaan samenwerken in het EU-toetredingsproces.	'Er moet een interne overeenkomst ontworpen worden in Bosnië-Herzegovina waarin een streep wordt getrokken door etnisch-nationalistische partijpolitiek'. Veronderstelling dat zolang politici zich verschuilen achter etnisch-nationalistische belangen in plaats van de belangen van Bosnië-Herzegovina als geheel, het Bosnische EU-toetredingsproces van slechts 'Europese verspilling' is. 'Bosnië-Herzegovina moet aanhaken op de Europese locomotief, in de tegenovergestelde richting van 'Oriënt Express', metafoor voor de grote invloed van Turkije in Bosnië-Herzegovina die een

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
			obstakel vormt voor het EU-toetredingsproces.
4	Knowledge instead of weapons, 18 februari 2018, <i>Devni Avaz</i>	De verschillende entiteiten in Bosnië-Herzegovina moeten zich richten op de economische ontwikkeling van het land in plaats van zich te focussen op conflicten tussen de verschillende etnische groepen.	Reactie op het leveren van wapens voor de politie in de Republika Srpska door de regering van de Republika Srpska, 'degenen die zeggen dat komende generatie in Bosnië-Herzegovina computers, kennis en onderwijs nodig hebben in plaats van wapens die de herinnering aan bloedige conflicten uit het verleden levend houden, hebben volledig gelijk', 'deze wapens zouden in een museum tentoongesteld moeten worden'.
5	European hug, 19 januari 2018, <i>Devni Avaz</i>	De Bosnische politici moeten stoppen met betrekken van politici uit andere landen als Kroatië en Servië bij interne vraagstukken in Bosnië-Herzegovina omdat deze contacten de interne verdeeldheid in Bosnië-Herzegovina alleen maar vergroot. De Bosnische politici moeten in plaats hiervan met volle toewijding werken aan het doorvoeren van de hervormingen voor EU-lidmaatschap.	Veronderstelling dat de buurlanden van Bosnië-Herzegovina samenwerken met 'anti-Bosnische groeperingen in Bosnië-Herzegovina' die 'wachten op de eerste mogelijkheid om Bosnië-Herzegovina te ontmantelen'. Verwijzingen naar het contact van Milorad Dodik met de Servische regering en het contact van Dragan Čović met de Kroatische regering, 'het vele rondneuzen van Dodik in Belgrado, en van Čović in Zagreb'.
6	Croats and Bosnians need a new 'peace' agreement. And the welcome of the Croatian presidents will be a test of their relations, 16 januari 2018, <i>Vecernji List BiH</i> ,	De verschillende etnische groepen in moeten niet langer in conflicten uit het verleden blijven hangen en moeten gezamenlijk gaan werken aan het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina. Ook moet Bosnië-Herzegovina de strijdbijl begraven met haar buurland, Kroatië zodat Kroatië Bosnië kan helpen om bij de EU te komen.	Verwijzing naar nieuwe 'vredesovereenkomsten' tussen Bosniakken en Kroaten, hiermee wordt een 'Europees politiek klimaat' gecreëerd. De huidige verhoudingen tussen Bosniakken en Kroaten beschreven als 'verzwakt, vol wantrouwen en wederzijdse beschuldigingen', noodzaak om een andere richting in te slaan. Bosnië-Herzegovina en Kroatië moeten werken aan een gemeenschappelijke Europese toekomst.
7	When responding to a European questionnaire, Bosnia and Herzegovina will become a European traveler, 16 februari 2018, <i>Vecernji List BiH</i>	De Bosnische politici moeten meer toewijding tonen in het EU-toetredingsproces en stoppen met zoeken van toenadering tot staten die het Bosnische EU-toetredingsproces willen dwarsbomen.	Benadrukking dat politici moeten stoppen met eten van twee of zelfs drie walletjes, verwijzing naar banden van Bosnische politici met Turkije en Rusland. Bosnische politici moeten 'meer geloofwaardigheid en Europees politiek gedrag tonen'.
8	While the Arabs, China, Russia and Turkey conquer BiH, the EU is uninterested, 14	De EU moet meer belangstelling tonen voor het EU-toetredingsproces van Westelijke Balkan regio. Ook moeten de EU landen eensgezind optreden in de onderhandelingen bij	Benadrukking dat de EU verschillende signalen afgeeft aan Bosnië-Herzegovina, 'Met sommige acties distantieert de EU zich van Bosnië-Herzegovina'.

Nr.	Artikel	Standpunt	Framing devices
	november 2017, <i>Vecernji List BiH</i>	het EU-toetredingsproces van de Westelijke Balkan landen.	Benadrukking dat de EU-landen onderling sterke conflicten hebben, 'de EU laat van tijd tot tijd verdeeldheid blijken', 'Door haar verdeeldheid verliest de EU-invloed in de Balkan regio'.
9	The mandate of chaos, 18 mei 2018, <i>Glas Srpske</i>	De Bosnische bevolking moet de politici op hun verantwoordelijkheid wijzen en de politici dwingen om zich in te zetten voor het algemeen belang. Indien, de bevolking dit niet doet zullen de politici alleen maar uit eigenbelang handelen en zullen er geen hervormingen worden doorgevoerd.	Besturing van het land door Bosnische politici omschreven als 'mandaat van chaos'. Beschrijving dat de huidige situatie 'uit de hand is gelopen' en dat Bosnië-Herzegovina geconfronteerd wordt met 'een crisis van veel verschillende vormen'. Benadrukking dat de Bosnische kiezers met hun stem tijdens de verkiezingen controle hebben over de toekomst van het land.
10	The answers went away, the beverage remained, 2 maart 2018, <i>Glas Srpske</i>	De Bosnische politieke autoriteiten doen hun werk niet in het doorvoeren van hervormingen. Hierdoor zou de OHR moeten ingrijpen om zo het doorvoeren van hervormingen te forceren.	Benadrukken dat de OHR de macht heeft om hervormingen 'Het doorvoeren van de hervormingen voor EU-lidmaatschap zijn zeker als de OHR een beslissing aan Bosnië-Herzegovina oplegt'. De OHR omschreven als de heerser over een protectoraat (Bosnië-Herzegovina), 'Er wordt vaak geroepen dat de OHR zou moeten ingrijpen en bepaalde besluiten moet nemen die eigenlijk genomen hadden moeten worden door gekozen vertegenwoordigers'.

Axiale codering

Standpunt	Framing devices
De OHR zou haar bevoegdheden in het nemen van bindende besluiten moeten gebruiken om de Bosnische politieke autoriteiten te dwingen om hervormingen door te voeren.	<ul style="list-style-type: none"> Benadrukking van de machtige positie van de OHR, Bosnië-Herzegovina omschreven als 'protectoraat van de OHR. Gebruik van metaforen 'de OHR heeft de sleutel van het Bosnische slot' Benadrukking dat de internationale gemeenschap nog steeds de rol van de OHR in Bosnië-Herzegovina steunt 'In de VN veiligheidsraad is alleen Rusland gekant tegen de rol van de OHR'.
De EU-landen moet duidelijk maken dat zij het EU-toetredingsproces van Bosnië-Herzegovina steunen en moeten geen wisselende signalen afgeven.	<ul style="list-style-type: none"> Benadrukking van de wisselende positie van de EU-landen tegenover Bosnisch lidmaatschap van de EU, 'De EU laat van tijd tot tijd verdeeldheid zien'. Benadrukking dat deze verdeeldheid ervoor zorgt dat de EU-invloed verliest in de Balkan regio.
Bosnië-Herzegovina moet meer samenwerken met haar buurland Kroatië. Door deze samenwerking kan Kroatië	<ul style="list-style-type: none"> Toespeling naar de 'gemeenschappelijke Europese toekomst'. Van Bosnië-Herzegovina en Kroatië.

Standpunt	Framing devices
Bosnië-Herzegovina bijstaan in haar EU-toetredingsproces.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking van de welwillendheid van Kroatië tegenover Bosnië-Herzegovina door het geven van voorbeelden. 'Zij (de Kroatische president) probeerde goede betrekkingen op te bouwen met de beste bedoelingen' • Woordkeuze. Critici op de rol van Kroatië in Bosnië-Herzegovina omschreven als 'radicale Kroaten haters'
De Bosnische politici moeten zich gaan bezighouden met zaken die in het algemeen belang zijn van Bosnië-Herzegovina in plaats van alleen etnisch-nationale belangen te vertegenwoordigen.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadrukking dat het essentieel is dat er 'vredesovereenkomsten' worden gesloten tussen de verschillende etnische groepen in Bosnië-Herzegovina, deze vredesovereenkomsten zorgen voor een 'Europees politiek klimaat'. • Gebruik van voorbeelden om de noodzaak voor voor het stoppen van conflicten tussen de verschillende bevolkingsgroepen te benadrukken 'de nieuwe geweren van de Republika Srpska moeten in een museum tentoongesteld worden'. • Nadruk op het stoppen van etnisch-nationalistische politiek, 'er moet een streep worden getrokken door 'etnisch nationalistische partijpolitiek'.
De Bosnische politici moeten stoppen met het aanhalen van banden met andere landen, die gekant zijn tegen het EU-toetredingsproces. De Bosnische politici moeten met volle toewijding gaan werken aan het EU-toetredingsproces.	<ul style="list-style-type: none"> • Geven van voorbeelden om de schadelijke invloed van de buitenlandse contacten van Bosnische politici op het EU-toetredingsproces te benadrukken. Verwijzingen naar het contact van Milorad Dodik met de Servische regering en het contact van Dragan Čović met de Kroatische regering, 'het vele rondneuzen van Dodik in Belgrado, en van Čović in Zagreb', 'het zou een slimme zet zijn van Sarajevo om onmiddellijk te stoppen met het contact zoeken met Belgrado en Zagreb voor interne politieke spelletjes in Bosnië-Herzegovina en in plaats daarvan aan het werk te gaan met het beantwoorden van de EU-vragenlijst'. • Gebruik van metaforen om te benadrukken dat EU-lidmaatschap de beste optie is voor Bosnië-Herzegovina, 'Bosnië-Herzegovina moet aanhaken op de Westerse locomotief, in de tegenstelde richting van de Oriënt Express'.
De Bosnische bevolking moet de Bosnische politieke elite ter verantwoording roepen en zo de Bosnische politici dwingen om hervormingen door te voeren	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van vergelijking om de kloof tussen de arme bevolking en de politiek elite in Bosnië-Herzegovina te benadrukken, 'de bevolking in de favela's en de rijke politici Downtown, in het centrum van de stad'. • Verwijzing naar burgeroorlog tussen de bevolking en de politieke elite. • Oproep aan burgers om de politici op hun plichten te wijzen.

Bijlage 6: Lijst met afkortingen

DF: Democratisch Front. Multi-etnische politieke partij in Bosnië-Herzegovina

EHRM: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EU: Europese Unie.

HDZ BiH: Kroatische Democratische Unie Bosnië-Herzegovina. Bosnisch-Kroatische politieke partij.

NDH: Onafhankelijke staat Kroatië. Regime van de Kroatische fascistische Ustaša beweging dat tijdens de Tweede Wereldoorlog Kroatië en Bosnië-Herzegovina bestuurde.

OCR: Office of the UN Resident Coordinator, VN-organisatie die zich bezighoudt met het coördineren van activiteiten van de verschillende VN-organisaties binnen een VN-lidstaat.

OHR: Office of the High Representative. Internationaal orgaan dat na het sluiten van het Verdrag van Dayton is ingesteld om de opbouw van de Bosnische staat na de oorlog te ondersteunen.

SAA: Stabilisation and Association Agreement. Overeenkomst tussen de EU en potentiële nieuwe lidstaten over de voorwaarden om EU-lidmaatschap te bereiken.

SAP: Stabilisation and Association Process. Proces waarbij de EU de Westelijke Balkan landen heeft aangemerkt als potentiële nieuwe lidstaten van de EU.

SBB BiH: Unie voor een Betere Toekomst voor Bosnië-Herzegovina. Bosniakse politieke partij

SDA: Partij voor Democratische Actie. Bosniakse politieke partij.

SDP BiH: Sociaal-Democratische Partij van Bosnië-Herzegovina. Multi-etnische Bosnische politieke partij.

SNSD: Alliantie van Onafhankelijke Sociaaldemocraten. Bosnisch-Servische politieke Partij.

UNPROFOR: United Nations Peacekeeping Force. VN-troepenmacht die tijdens de Joegoslavische oorlogen van 1992 tot 1995 opereerde in Kroatië en Bosnië-Herzegovina.

Bijlage 7: Lijst van personen

Čović, Dragan: Partijvoorzitter van HDZ BiH, een Bosnisch-Kroatische politieke partij. Čović is tevens het huidige Bosnisch-Kroatische lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina.

Dodik, Milorad: Partijvoorzitter van de SNSD, een Bosnisch-Servische partij en de huidige president van de Republika Srpska.

Erdogan, Recep Tayipp: Huidige president van de Republiek Turkije.

Finci, Jakob: Vertegenwoordiger van de Bosnische joden.

Izetbegović, Alija: President van Bosnië-Herzegovina tijdens de Bosnische oorlog en oprichter van de Bosniakse politieke partij de SDA. Overleden in 2003.

Izetbegović, Bakir: Huidige partijvoorzitter van de SDA en Bosniaks lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina. Bakir Izetbegović is de zoon van Alija Izetbegović (zie boven).

Karadžić, Radovan: President van de Republika Srpska tijdens de Bosnische oorlog (1992-1996) en oprichter van de Servische Democratische Partij (SDS) een Bosnisch-Servische politieke partij. President van de Republika Srpska tijdens de Bosnische oorlog. Karadžić zit momenteel een 40-jarige gevangenisstraf uit na zijn veroordeling door het Joegoslaviëtribunaal in 2016, onder meer voor het plegen van genocide, oorlogsmisdaden en politieke vervolgingen door legereenheden van de Republika Srpska op Bosniakken en Bosnische Kroaten tijdens de Bosnische oorlog.

Krajišnik, Momčilo (1991-1996): Voorzitter van het Bosnische-Servische parlement tijdens de Bosnische oorlog. Ook was Krajišnik na de oorlog het Bosnisch-Servische lid van de presidentie van Bosnië-Herzegovina (1996-1998). In 2006 werd Krajišnik veroordeeld tot een 20-jarige gevangenisstraf door het Joegoslavië tribunaal. Krajišnik werd in 2013 vrijgelaten en is vervolgens teruggekeerd naar de Republika Srpska.

Matviyenko, Valentina: Huidige voorzitter van het parlement van de Russische Federatie.

Milošević, Slobodan: President van Servië (1989-1997) en president van de Federale Republiek Joegoslavië (1997-2000) tijdens de Joegoslavische oorlogen. Overleden in 2006 tijdens zijn proces voor het Joegoslavië tribunaal.

Mladić, Ratko: Commandant van het leger van de Republika Srpska tijdens de Bosnische oorlog (1992-1996). Mladić zit momenteel een levenslange gevangenisstraf uit na zijn veroordeling door het Joegoslavië Tribunaal in 2017 Mladić werd onder meer veroordeeld voor het plegen van genocide in Srebrenica in Juli 1995 en het plegen van oorlogsmisdaden tijdens de belegering van Sarajevo door Bosnisch-Servische legereenheden die onder het bevel van Mladić stonden.

Orić, Nasser: Commandant van de Bosniakse legereenheden in Srebrenica. In 2006 werd Orić veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf door het Joegoslavië tribunaal voor het plegen van oorlogsmisdaden tegen Bosnisch-Serviërs. In hoger beroep werd Orić in 2008 echter vrijgesproken.

Plavšić, Biljana: Eerste president van de Republika Srpska na de beëindiging van de Bosnische oorlog (1996-1998). In 2002 werd Plavšić veroordeeld tot een gevangenisstraf van 11 jaar door het Joegoslavië tribunaal. Plavšić werd in 2009 vrijgelaten en is vervolgens teruggekeerd naar de Republika Srpska.

Praljak, Slobodan: Bosnisch-Kroatische generaal tijdens de Bosnische oorlog. Praljak pleegde zelfmoord in 2017 na het drinken van vergif in de rechtszaal tijdens zijn veroordeling door het Joegoslavië tribunaal.

Poetin, Vladimir: Huidige president van de Russische Federatie.

Radončić, Fahrudin: Oprichter van de Bosniakse politieke partij, de *Unie voor een betere toekomst voor Bosnië-Herzegovina*, SBB BiH. Radončić is tevens de oprichter van *Devni Avaz*, een veelgelezen krant onder de Bosniakken.

Sejdić, Dervo: Vertegenwoordiger van de Bosnische Roma.

Tito, Joseph Broz: Leider van de communistische partizanenbeweging in het Koninkrijk Joegoslavië tijdens de Tweede Wereldoorlog en oprichter van de naoorlogse Socialistische Federale Republiek Joegoslavië. Tito was van 1953 tot zijn dood in 1980 de president van de Socialistische Federale Republiek Joegoslavië.

Tuđman, Franjo: President van Kroatië tijdens de Joegoslavische oorlogen (1990-1999). Tuđman was de eerste president van de huidige Republiek Kroatië. Tuđman overleed in 1999.

Vučić, Aleksander: Huidige president van Servië. Vučić was tot 2008 een partijlid van de Servische Radicale Partij (SRS) een extreem-nationalistische Servische politieke partij. In 2008 verliet Vučić de SRS en sloot hij zich aan bij de Servische Progressieve Partij (SNS). Vučić is momenteel de partijvoorzitter van de SNS en voert als president van Servië een gematigd nationalistische koers.

Zvizdić, Denis: Denis Zvizdić is een Bosniakse politicus van de SDA. Zvizdić is momenteel de voorzitter van de ministerraad (vergelijkbaar met premier) van de staatsregering van Bosnië-Herzegovina.

Bijlage 8: Primaire bronnen

Hieronder volgt een lijst van de krantenartikelen van de Bosnische kranten *Devni Avaz*, *Glas Srpske* en *Vecernji List BiH*, die voor dit onderzoek geanalyseerd zijn.

Devni Avaz

Devni Avaz. (2017a, 10 november). America next to Bosnia.

Devni Avaz. (2017b, 11 oktober). EU suicide.

Devni Avaz. (2017c, 6 december). Nationalism without cover.

Devni Avaz. (2017d, 18 november). Sabur, do it!

Devni Avaz. (2017e, 17 november). Trial balloons.

Devni Avaz. (2017f, 28 oktober). Two chairs and the same propaganda.

Devni Avaz. (2017g, 3 november). It's not about the grandmother nor the uncle,

Devni Avaz. (2018a, 29 januari). NATO all around us.

Devni Avaz. (2018b, 19 januari). European embrace.

Devni Avaz. (2018c, 6 januari). Revenge of the authorities on faithful voters.

Devni Avaz. (2018d, 5 januari). Strange Feathers.

Devni Avaz. (2018e, 21 april). Civil war in Sarajevo.

Devni Avaz. (2018f, 10 februari). Europe is not for the grandma nor for the uncle.

Devni Avaz. (2018g, 24 februari). A review from the American porch: It's not easy with the Russians.

Devni Avaz. (2018h, 28 april). NATO is back on hold.

Devni Avaz. (2018i, 13 mei). Bosnia on the autopilot.

Vecernji List BiH

Vecernji List BiH. (2018a, 16 januari). Croats and Bosnians need a new 'peace' agreement. And the welcome of the Croatian presidents will be a test of their relations.

Vecernji List BiH. (2018b, 12 februari). When responding to the European questionnaire, Bosnia and Herzegovina will become a European traveler. '

Vecernji List BiH. (2018c, 6 mei). Specialization of space.

Vecernji List BiH. (2017a, 14 november). While the Arabs, China, Russia and Turkey BiH, the EU is uninterested.

Vecernji List BiH. (2017b, 11 december). Instead of the EU, the advocates of civil society are pushing BiH into a goddamn corner!.

Vecernji List BiH. (2017c, 13 november). Teachers of coexistence learn nothing from the teacher of life!.

Vecernji List BiH. (2017d, 20 november). The chances of Bosnia and Herzegovina will be weak as long as the frog boiling strategy is being pursued.

Glas Srpske

Glas Srpske. (2017b, 4 december). A new Slavic Alternative.

Glas Srpske. (2017c, 20 oktober). Untruths.

Glas Srpske. (2017d, 15 september). A coup must be prevented.

Glas Srpske. (2018a, 23 april). Management in a dead end.

Glas Srpske. (2018b, 26 april). Non-Conductive Innovation.

Glas Srpske. (2018c, 16 januari). Judicial appetites

Glas Srpske. (2018d, 28 april). Federal obstruction.

Glas Srpske. (2018e, 16 april). Thieves with donations.

Glas Srpske. (2018f, 8 mei). Parliamentary chaos.

Glas Srpske. (2018g, 27 maart). Not for memory.

Glas Srpske. (2018h, 2 maart). The answers went away, the beverage remained.

Glas Srpske. (2018i, 18 mei). The mandate of chaos.